

T.C
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİME DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERİN ANNE-ÇOCUK İLİŞKİSİNİ
KABUL VE REDDEDİCİ ALGILAMA DÜZEYİNİN ANNENİN EVLİLİK DOYUMU
VE EVLİLİK UYUMU DÜZEYİYLE İLİŞKİSİ

Fatoş YAŞAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA – 2009

T.C
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİME DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERİN ANNE-ÇOCUK İLİŞKİSİNİ
KABUL VE REDDEDİCİ ALGILAMA DÜZEYİNİN ANNENİN EVLİLİK DOYUMU
VE EVLİLİK UYUMU DÜZEYİYLE İLİŞKİSİ

Fatoş YAŞAR

Danışman: Prof. Dr. Turan AKBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA – 2009

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Turan AKBAŞ
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Songül TÜMKAYA

Üye: Yrd. Doç. Dr. Fulya CENKSEVEN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

...../...../ 2009

Doç. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdür V.

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

İLKÖĞRETİME DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERİN ANNE-ÇOCUK İLİŞKİSİNİ KABUL VE REDDEDİCİ ALGILAMA DÜZEYİNİN ANNENİN EVLİLİK DOYUMU VE EVLİLİK UYUMU DÜZEYİYLE İLİŞKİSİ

Fatoş YAŞAR

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Turan AKBAŞ

Nisan, 2009, 135 sayfa

Bu araştırmada ilköğretime devam eden 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin annelerinin evlilik uyum ve doyum düzeyiyle bir ilişkisi olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Ayrıca, öğrencilerinin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri ile annenin evlilik doyum ve uyum düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Araştırmanın evrenini, Adana ili merkezinde ilköğretim okullarına devam eden 4., 5., 6. sınıf öğrencileri ve anneleri oluşturmuştur. Adana Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Seyhan ve Yüreğir ilçesinde bulunan beş ilköğretim okulu araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma örneklemi 220'si kız, 193'ü erkek çocuk ve annelerini kapsamaktadır.

Çalışmada, öğrencilerin anne çocuk ilişkisini algılama düzeylerini belirlemek amacıyla Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği, annelerin evlilik doyum düzeylerini belirlemek için Evlilik Doyum Ölçeği ve evlilik uyumunu belirlemek amacıyla da Evlilikte Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca annelerin yaşı, çocuk sayısı, evlenme biçimi ile ilgili soruların ve sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek amacıyla Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği'nin bulunduğu kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Araştırma sonuçları annelerin evlilik uyum ve doyum düzeylerine göre çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin anlamlı olarak

farklılaştığını göstermiştir. Annelerin evlilik uyumu ve evlilik doyumu düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'nin alt ölçekleri arasında anlamlı farklılık bulunmuş; anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında, çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılamalarında sınıf düzeyine ve ailedeki çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık olduğu; ancak cinsiyetin, sosyo-ekonomik düzeyin ve annenin evlenme biçiminin çocukların anne-çocuk ilişkisinde reddedici algılama düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin evlilik doyumu, evlilik uyumu, annelerin kabul, reddedici algılanması ve Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'nin alt ölçekleri arasındaki korelasyona bakıldığında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Annelerin evlilik doyum ve uyum düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında ise, anlamlı olarak farklılaştıkları bulunmuştur. Yukarıda özetlenen bulgular literatürdeki araştırma bulguları ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Anne-Çocuk İlişkisi, Algılanan Kabul ve Reddetme, Evlilik Doyumu, Evlilik Uyumu

ABSTRACT**THE LEVEL OF ACCEPTANCE AND REJECTION PERCEPTION OF
MOTHER-CHILD RELATION WITH THE MOTHERS' MARITAL
SATISFACTION AND ADJUSTMENT OF THE STUDENTS ATTENDING
PRIMARY SCHOOL****Fatoş YAŞAR****M. A. Thesis, Department of Education Sciences****Supervisor: Prof. Dr. Turan AKBAŞ****April, 2009, 135 page**

In this research it has been aimed to indicate that if there is a connection with the students who attend 4th 5th and 6th classes of primary school perception levels of the acceptance and rejection of mother child relation and their mothers' marital adjustment and satisfaction levels. It has also been investigated if the students' perception levels of the acceptance and rejection of mother-child relation and mothers' marriage satisfaction and adjustments' levels change according to some variables.

The students who attend the 4th 5th and 6th year primary school students and their mothers in the central of Adana has been formed the universe of the research. Five primary school located in Seyhan and Yüreğir connected to Adana ministry of national education have been taken in the research. This research consist of 220 girls, 193 boys and their mothers.

In the study with the aim of indicating the perception levels of the students, parent child relations Parental Acceptance Rejection Questionarie has been used to indicate the levels of mothers' marital satisfaction Marital Satisfaction Scale and indicate the levels of mothers' marital adjustment Marital Adjustment Scale. However, the individual information form consisting Socio-Economic Level Scale and the questions asked to mothers about their age, the number of the children, the style of marriage and with the aim of indicating the levels of their socio-economic, Socio-Economic Level Scale has been used.

At the end of the research it has shown that there is a meaningful important difference between mothers' marital adjustment and satisfaction levels and the acceptance and rejection perception levels of mother-child relation. A meaningful difference has been found out between marital adjustment and satisfaction and the sub scales of the Parental and Rejection Scale. When looked through if it changes according to some variables of the relation of mother child with the acceptance and rejection perception levels, there is a meaningful difference considering the number of the children in the family and class level, but sex, socio economic level and the style of mothers' marriage haven't been affective on the perception levels of children's rejection of mother-child relations. There is a meaningful difference between mothers' marital satisfaction, adjustment, perception of the acceptance and rejection of mother child relation and the sub scales of the Parental and Rejection Scale correlations. When looked through if the levels of mothers' marital satisfaction and adjustment differ from variables, meaningful differences has been found out. The findings summarized above have been discussed in the light of the researches of the literature.

Keywords: Mother-Child Relation, Perceived Acceptance-Rejection, Marriage Satisfaction, Marriage Adjustment.

ÖNSÖZ

Biricik Anneme ve Babama...

Bu araştırmada ilköğretime devam eden 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin annelerinin evlilik doyum ve uyum düzeyiyle bir ilişkisi olup olmadığını araştırmak; öğrencilerinin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri ile annenin evlilik doyum ve uyum düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın planlanması, verilerin toplanması, araştırmanın sonuçlandırılmasında birçok kişinin katkısı olmuştur. Araştırmam boyunca başaracağımı hissettiren danışmanım Prof. Dr. Turan AKBAŞ'a, her zaman öneri ve yardımlarıyla destek olan Yrd. Doç. Dr. Fulya CENKSEVEN'e, ne zaman başım sıkışsa yardımını esirgemeyen Arş. Gör. Oğuzhan KIRDÖK'e, ölçeklerle ilgili yardımları için Dr. Metehen ÇELİK'e, Öğr. Gör. İsmail SANBERK'e, tezimle ilgili yol göstericiliği için Doç. Dr. Songül TÜMKAYA'ya, yüksek lisans döneminde gelişimime katkı sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Banu YAZGAN İNANÇ'a, Prof. Dr. S. Sonay GÜÇRAY'a, Doç. Dr. Ragıp ÖZYÜREK'e, Yrd. Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY'a ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİLGİN'e teşekkür ediyorum. Ayrıca katkılarından dolayı tüm meslektaşlarıma ve okul müdürüm Mehmet TOPÇU'ya teşekkür ederim.

Çalışabilmem için elinden gelen her şeyi yapan, her zorluğa rağmen beni her zaman destekleyen sevgili eşim Nazım Can DİLMAÇ'a, İngilizce çevirilerde yardımına yetişen ablam Yadigar ÇIRAKOĞLU'na, her zaman yardıma hazır olan biricik kardeşim Mehmet YAŞAR'a, hep yanımda olan ve beni dinleyen arkadaşlarım Begüm ve Sehir'e ve de tüm aileme çok çok teşekkür ediyorum. Bu tezi bana her zaman değerli ve önemli olduğumu hissettiren, her zaman sevgi ve anlayış sunan, mutlu ve huzurlu ailemizin mimarları biricik annem ve babam Sevcihan-Ali YAŞAR'a ithaf ediyorum.

Not: Bu araştırma Ç.Ü. Araştırma Fonu Saymanlığınca desteklenmiştir (EF 2008 YL 2).

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	x

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	7
1.3. Araştırmanın Önem ve Gerekçesi.....	9
1.4. Sınırlılıklar	13
1.5. Sayıtlılar.....	13
1.6. Tanımlar.....	13
1.7. Kısaltmalar.....	14

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar	15
2.1.1. Anne-Çocuk İlişkisi ile İlgili Çalışmalar ve Kuramsal Açıklamalar.....	15
2.1.2. Kabul ve Reddetme Kuramı ile İlgili Çalışmalar ve Kuramsal Açıklamalar.....	20
2.1.3. Evlilik Doyumu ve Evlilik Uyumu ile İlgili Çalışmalar ve Kuramsal Açıklamalar.....	24
2.2. Yapılan Araştırmalar.....	29
2.2.1. Algılanan Kabul ve Reddetme Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	29
2.2.2. Evlilik Doyumu ve Uyumu Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	34

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	44
3.2. Evren-Örnekleme.....	44
3.3. Veri Toplama Araçları.....	47
3.3.1. Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği.....	47
3.3.2. Evlilik Doyumu Ölçeği.....	49
3.3.3. Evlilik Uyumu Ölçeği.....	52
3.3.4. Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği.....	53
3.4. Verilerin Toplanması.....	54
3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	54

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi, Çocuğun Cinsiyeti, Sınıf Düzeyi, Annenin Evlenme Biçimi ve Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişkisini Reddedici Algılama Düzeylerine İlişkin Bulgular	57
4.2. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişkisini Kabul ve Reddedici Algılamalarına İlişkin Bulgular.....	61
4.3. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Sıcaklık/Sevgi’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular.....	63
4.4. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Düşmanlık/Saldırganlık’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular.....	65
4.5. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘İlgisizlik/İhmal’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular.....	67
4.6. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Ayrıştırılmamış Reddetme’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular.....	68
4.7. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişkisini Kabul ve Reddedici Algılamalarına İlişkin Bulgular.....	71

4.8. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Sıcaklık/Sevgi’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular.....	73
4.9. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Düşmanlık/Saldırganlık’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular.....	75
4.10. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘İlgisizlik/İhmal’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular.....	77
4.11. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Ayrıştırılmamış Reddetme’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular	79
4.12. Annelerin Evlilik Doyumu, Evlilik Uyumu, Annelerin Kabul, Reddedici Algılanması ve AKRÖ Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Bulgular.....	81
4.13. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine, Ailedeki Çocuk Sayısına, Annenin Evlenme Biçimine ve Annenin Eğitim Düzeyine Göre Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	82
4.14. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine, Ailedeki Çocuk Sayısına, Annelerin Evlenme Biçimine ve Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	87

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi, Çocuğun Cinsiyeti, Sınıf Düzeyi, Annenin Evlenme Biçimi ve Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Reddedici Algılama Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	92
5.2. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul, Reddedici Algılamaları ve AKRÖ Alt Ölçeklerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	97
5.3. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul, Reddedici Algılamaları ve AKRÖ Alt Ölçeklerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	100
5.4. Annelerin Evlilik Doyumu, Evlilik Uyumu, Annelerin Kabul, Reddedici Algılanması ve AKRÖ Alt Ölçeklerine İlişkin Bulguların Tartışılması	104

5.5. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi, Ailedeki Çocuk Sayısı, Annenin Eğitim Düzeyi ve Evlenme Biçimine Göre Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	106
5.6. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi, Ailedeki Çocuk Sayısı, Annenin Eğitim Düzeyi ve Evlenme Biçimine Göre Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması	108

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç.....	112
6.2. Öneriler.....	113
6.2.1. Uygulamalara Yönelik Öneriler.....	113
6.2.2. Gelecekteki Araştırmalara İlişkin Öneriler.....	114
KAYNAKÇA.....	116
ÖZGEÇMİŞ.....	135

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Cinsiyetlerine ve Ailelerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine İlişkin Çapraz Tablo Dağılımı.....	45
Tablo 2. Annelerin Eğitim Durumuna Göre Evlenme Biçimi ve Çocuk Sayısı Dağılımları.....	46
Tablo 3. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi, Çocuğun Sınıf Düzeyi ve Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Reddedici Algılama Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	57
Tablo 4. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi, Çocuğun Sınıf Düzeyi ve Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Reddedici Algılama Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	58
Tablo 5. Çocuğun Cinsiyetine ve Annenin Evlenme Biçimine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Reddedici Algılama Düzeylerine İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları	60
Tablo 6. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılamalarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	61
Tablo 7. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	62
Tablo 8. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Sıcaklık/Sevgi’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	63
Tablo 9. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Sıcaklık/Sevgi’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	64
Tablo 10. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Düşmanlık/Saldırganlık’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	65
Tablo 11. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Düşmanlık/Saldırganlık’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	66

Tablo 12. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ 'İlgisizlik/İhmal' Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	67
Tablo 13. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ 'İlgisizlik/İhmal' Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	68
Tablo 14. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ 'Ayrıştırılmamış Reddetme' Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	69
Tablo 15. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ 'Ayrıştırılmamış Reddetme' Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	70
Tablo 16. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılamalarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	71
Tablo 17. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları... ..	72
Tablo 18. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ 'Sıcaklık/Sevgi' Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	73
Tablo 19. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ 'Sıcaklık/Sevgi' Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	74
Tablo 20. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ 'Düşmanlık/Saldırganlık' Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	75
Tablo 21. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ 'Düşmanlık/Saldırganlık' Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 22. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ 'İlgisizlik/İhmal' Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	77

Tablo 23. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ 'İlgisizlik/İhmal' Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	78
Tablo 24. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ 'Ayrıştırılmamış Reddetme' Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	79
Tablo 25. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ 'Ayrıştırılmamış Reddetme' Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	80
Tablo 26. Annelerin Evlilik Doyumu, Evlilik Uyumu, Annelerin Kabul, Reddedici Algılanması ve AKRÖ Alt Ölçekleri Puanlarına İlişkin Pearson Moment Korelasyon Analizi Sonuçları	81
Tablo 27. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine, Ailedeki Çocuk Sayısına ve Annenin Eğitim Düzeyine Göre Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	83
Tablo 28. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine, Ailedeki Çocuk Sayısına ve Annenin Eğitim Düzeyine Göre Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	84
Tablo 29. Annelerin Evlenme Biçimine Göre Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları.....	86
Tablo 30. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine, Ailedeki Çocuk Sayısına ve Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	87
Tablo 31. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine, Ailedeki Çocuk Sayısına ve Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	88
Tablo 32. Annenin Evlenme Biçimine Göre Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları.....	91

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Aile, çocuğun toplumsallaşmasında ilk basamağı oluşturan kurumdur. Bu kuruma katılan çocuğun ilk etkileşimi anneye olmaktadır. Çocuğun annesi ile olan ilişkisi ve bu ilişkiyi olumlu ya da olumsuz algısı çocuğun davranışlarını, kişilik gelişimini, sosyal ilişkilerini dolayısıyla yaşamının daha sonraki aşamalarını önemli derecede etkilemektedir.

Son dört bin yıldaki seksen uygarlıkla ilgili kapsamlı bir araştırma yapmış olan İngiliz antropolog John D. Urwin, her uygarlıkta aile bozuldukça uygarlığın parçalanmaya başladığını görmüştür (Doğan, 2006). Aile, insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Çocuk bu sahnede, insan ilişkilerini, bütün karmaşık yönleriyle gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir (Yörükoğlu, 2004).

Çocuğun gelişiminde oldukça etkili olan ailenin çocuk üzerindeki etkisi doğumdan önce başlar. Ailenin çocuğa karşı istekli veya isteksiz oluşu, gerek ruhsal-kültürel gerekse toplumsal-ekonomik yönden yeni bir çocuğun gelişine hazır olup-olmadığı ve çocuktan beklentileri, o çocuğun yaşantısını ilk izlenimlerini ve çevresiyle duygusal iletişimini önemli yönde etkileyecektir (Yavuzer, 1998).

Bebeklik dönemi insan yavrusunun en aciz olduğu, bakıma en muhtaç olduğu dönemdir. Bebeklik süresince, çocuk gelişimi açısından en önemli rolü oynayan birey annedir. Okul öncesi dönem çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve kişilik gelişiminin en hızlı olduğu yıllardır. İlk yıllarda anneye pek çok görev düşmektedir (Becerik-Özdiker, 2001).

Bebeğin insan çevresinin ve özellikle annesinin olumlu ve olumsuz davranışları, onun üzerinde yaşam boyu kalıcı izler bırakabilir. Yeni doğmuş bir bebeğin tüm ilişkisi

anneyledir. Bebek görünürde sevecen olsa da annesinin kendisine karşı tutumunun içten ya da zorlama olduğunu kolayca algılar. Aslında, çocuklar sezgileri aracılığıyla çevrelerinde olan her şeyi fark ederler, ama özellikle kendilerine acı veren durumları derhal bilinçaltına iterler (Gençtan, 2004).

Toplumumuz kadını için annelik önemli bir olaydır (Gençtan, 2004). Anneler, toplumsallık duygusunun kaynağında yer alır. Çocuk, anneyle ilişkisinin perspektifinden bakacak, işitecek, konuşacaktır (Adler, 2000).

Çocuğun çevresindekilerle kurduğu ilişkilerin temelinde de, davranışların kökeninde de anne-çocuk ilişkisinin izlerini bulmak mümkündür. Başlangıçta çocuk her şeyi anne yolu ile öğrenir. Anne çocuğu, çocuk anneyi etkiler. Annenin çocuğa gösterdiği ilgi ve şefkat, çocuğa karşı tutumu, çocuk yetiştirme ideali ve disiplin anlayışı, çocuk ilişkilerini etkilediği gibi, çocuğun gelişimini ve kişiliğini de etkiler (Demirtaş, 2001).

Sevgi, güven ve saygıyı çocukta uyandıracak kişiler anne-babadır. Hiçbir çocukta anne babasını sevmek, onlara saygı göstermek içgüdüsel değildir. Çocuk ve yetişkin ilişkisinde, çocuğa en yararlı sevgi, güven ve kabuldür. Çocukla anne-babanın ilk ilişkilerinin sevgi üzerine kurulması çok önemlidir. Bu derin duygusal ilişki çocuk ile erken yaşlardan itibaren kurulmalıdır. Başlangıçta çocuk güven duygusunu annesi yoluyla hisseder, zamanla bu güven ilişkisinin farkına varır. Ailenin gücü öncelikle eşlerin karşılıklı ilişkisine dayalıdır. Anne-babanın birbirlerine karşı davranışları çocuğun gelişmesinde temel etkidir (Oktay, 2002).

Annenin sıcak ilgisi, şefkati ve bakımı olmadan büyüyen çocuklar tüm yönlerden sağlıklı gelişmemekte, sağlam bir kişilik yapısı geliştirememektedirler. Çocuğun anneden yoksun kalması ne kadar erken başlar ve ne kadar uzun sürerse çocukta oluşacak davranış bozuklukları ve ruhsal gerginlikler de o oranda fazla olacaktır (Çağdaş, 2003).

Annenin çocuğu kabul etmemesi anne-çocuk ilişkisindeki en önemli sorundur. Annenin ruh sağlığı, sağlıklı bir anne-çocuk ilişkisi geliştirilmesinde büyük önem taşımaktadır. Anne-baba çocuğa sevgi veren girişim yeteneğini ve özgüvenini

kazanabilmesi için onu destekleyen kişiler olmalıdırlar. Mutsuz bir evlilik, annenin eşinden yeterli ilgi görmeyişi, ailenin ekonomik sıkıntılarının olması annenin çocuğuna karşı reddedici tutumlar geliştirmesine neden olmaktadır (Badinter, 1992; Yavuzer, 2004, 2007).

Yavuzer (2007)'e göre reddetme bir anlamda, çocuğun bedensel ve ruhsal gereksinimlerini karşılamayı aksatarak ona düşmanca duygular beslemek şeklinde tanımlanabilir. Bu ortamdaki çocuk, yardım duygusundan uzak, sinirli, duygusal kırıklıkları olan, diğerlerine, özellikle kendisinden küçük ve zayıflara karşı düşmanca duygulara sahip bir birey olabilir. Anne babanın kabulü ise çocuğu sevgi ve sevecenlikle ele alması biçiminde davranışa yansır. Kabul eden anne baba genellikle çocuğun ilgilerini göz önünde tutarak onun yeteneklerini geliştirecek ortam hazırlar. Kabul edilen çocuk sosyalleşmiş, işbirliğine hazır, arkadaş canlısı, duygusal açıdan dengeli ve mutlu bir bireydir. Kabul anne-baba ile çocuk arasındaki duygusal ilişki ile ilgilidir. Bu ilişki sıcak ve yakından, soğuk ve uzak bir ilişkiye doğru değişim gösterir (Maccoby ve Martin, 1983).

Rohner'e göre kabullenme, ebeveynlerin çocuklara karşı hissettikleri ve onlara gösterdikleri sevgi, yakınlık, ilgi ve destek gibi bazı ebeveynlik özelliklerine işaret eder. Öpme, sarılma, kucaklama, gülümseme gibi fiziksel; övme, güzel sözler söyleme gibi sözel sevgi gösterileri, ebeveynlerin çocuklarını kabullenmelerini ifade eden davranışlardır. Reddedici tutum ise, çocuğun anne babası tarafından istenmediği durumlarda ortaya çıkabilen bir tutumdur. Bu tutumu sergileyen anne ve babaların çocukları genellikle, anne ve babaları tarafından sevgi, ilgi, sorumluluk veya duyarlılıktan yoksun reddedici olduğu belirgin davranışlarla karşı karşıya gelirler. Bu davranışlar, saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme şeklinde olabilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007).

Annenin çocuğa yönelik yanlış davranışları, yansıtma düzeneği, bilinç dışı saldırganlıklar, korkular ya da çocukla özdeşleşme biçimlerinde ortaya çıkıyor. Bedensel yönden olduğu kadar, duygusal yönden de sağlıklı anne, çocuğu bir armağan olarak benimsiyor. Çünkü onun için çocuk sahibi olmak doğaldır. Nevrotik anne ise, çocuğu, bakım isteyen bir nesne, bir eşya, bir sorumluluk, bir rakip, bir ceza olarak görüyor. Anne, bu duygular içinde çocuğunu hiçbir zaman benimseyemiyor, ilgisi ve

sevgisiyle onu besleyemiyor. Doğar doğmaz terk edilen çocuklar, bu annelerin çocuklarıdır (Bakırcıoğlu, 2002).

Anne baba olmaya hazır olmak da aile mutluluğunu etkilemektedir. Çocuk sahibi olmak için mantık dışı nedenler olabilir. Bu nedenler yüzünden çocuk sahibi olmuş kişilerin sağlıklı bir aile ortamı yaratmaları pek olası değildir. Örneğin, “ailem ya da toplum çocuk sahibi olmamı bekliyor”, “erkekliğimi ya da kadınlığımı kanıtlamam gerekiyor”, “başarısız evliliğimi kurtarmam için”, “yaşlılıkta bakacak biri olsun”, “çocuğun kendine benzeyip benzemediğini görmek” gibi mantıksız nedenlere sahip ya da ruhsal veya fiziksel sorunları olan, çocuklarla iletişim kurmaya yanaşmayan, çocukları reddedip onlara sinirlenen kişiler çocuklara sağlıklı bir ortam sunamaz (Humphreys, 2003).

Eşleri tarafından desteklenen anneler, bebeklerin beslenme ve bakımı konusunda daha etkin ve başarılı olmaktadır. Eşler arasındaki ilişki sağlıklı değilse, anne bu boşluğu doldurabilmek için bütün ilgi ve sevgisini çocuğuna aktarabilmekte, bu da çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesini engelleyici bir faktör olabilmektedir. Bebeklik döneminde hem anne hem de babasından çok ilgi gören çocuklar, daha olumlu bir benlik kavramına sahip olmaktadır (Ömeroğlu, 1996).

Çocuğunu ihmal eden bir babanın ya da fazla sabırsız bir annenin, eşi tarafından negatif şekilde değerlendirilmesi ve diğerinde negatif hisler doğurması muhtemeldir. Bu hisler muhtemelen çiftin ilişkisine kadar yayılır (Kessler, 2006). Yapılan araştırmalar göstermiştir ki anlaşmazlıklarını saldırganlıkla çözmeye çalışanlar ve içten samimi çözümler arayışına girmeyenler, evliliklerinde en az tatmin olan çiftlerdir (şendil ve Kızıldağ, 2005).

Evlilikte karşılaşılan huzursuzlukların, eşlerin ve çocuklarının fiziksel ve duygusal sağlığı üzerinde derin ve zararlı etkileri vardır. Bu nedenle sosyal bilimciler evlilik olayları ve sonuçlarına sürekli ilgi göstermişlerdir (Fincham ve Bradbury, 1990). Ailenin sürekliliğini evlilik kurumu sağlar (Yörükoğlu, 2004). Evlenmeyle kadın ve erkek arasında kurulan yeni ilişki biçimine karı koca birlikteliği denir. Bu birlikteliğin sağlıklı yürütülebilmesi, ancak eşlerin karşılıklı iletişim ve etkileşimde uyum

göstermeleriyle mümkündür. Bu uyumun oluşabilmesi için öncelikle eşlerin birbirini sevmesi, anlaması ve birbirine değer vermesi gerekir (Şendil ve Kızıldağ, 2005).

Fincham ve Beach'a (1999) göre evlilik doyumu psikolojik olarak sağlıklı olmanın yollarından biridir. Evlilikteki mutluluğun, evli bireylerin genel yaşam doyumu ve mutluluğu ile yakından ilişkili olduğu (Glenn ve Weaver,1981; Marini, 1976); buna karşılık evlilikte yaşanan sıkıntıların ve uyumsuzluğun, bireylerin hem psikolojik hem de fiziksel sağlıklarını olumsuz etkilediği yönündeki araştırmalarla desteklenmektedir (Koydemir, Selışık ve Tezer, 2005).

Son yıllarda evlilik ilişkisiyle ilgili kullanılan kavramlara yönelik eleştirilerin yoğunluk kazandığı dikkati çekmektedir. Fincham ve Bradbury (1990), eşler arasındaki doyum ile eşler arasındaki çatışma kavramlarının birbirlerine zıt kavramlar olarak görmekle beraber, mutsuz evliliklerin daima çatışma ile tanımlanacağı ve çoğu evlilikte de doyumlu olan çiftin çatışma içinde olabileceğini belirtmişlerdir.

Erel ve Burman (1995) ise yaptıkları meta-analiz çalışmasında evlilik niteliği ile ilgili olan 68 araştırmayı incelemişler ve bu çalışmaları 3 boyuttan birine yerleştirmişlerdir. Bu boyutlar; 1) evlilik doyumu (evlilik niteliğini uyum, doyum, gerilim çerçevesinde pozitif ya da negatif olarak değerlendiren çalışmalar), 2) eşler arasındaki çatışma (eşler arasındaki fiziksel ve sözel saldırganlığın sıklığı ve yoğunluğunu ölçmeye çalışan araştırmalar) ve 3) evlilik koalisyonudur (evlilik ilişkisini ebeveyn-çocuk ilişkisine göre değerlendiren çalışmalar).

Evlilik uyumu ve evlilik doyumu çoğunlukla birbirlerinin yerine kullanılan iki farklı kavramdır. Evlilik uyumunun tanımı ve kapsamı üzerine tartışmaların sürmesine rağmen birbiri ile etkileşen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır. Evlilik uyumu ayrıca çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatındaki memnuniyeti ve mutluluğu da tanımlar. Bu noktada evlilik doyumu ile karışır. Evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramları aralarında yüksek korelasyon olması nedeni ile sıklıkla birbirinin yerine kullanılmaktadır (Yılmaz, 2001).

Evlilik doyumu, evlilik kurumunun içinde varlığını sürdüren çevresel (eşlerin kararlarda eşitliği, baskınlığı, kazanç, çalışma, problemleri paylaşma vs.) ve kişisel (eşlerin birbirine karşı gösterdiği sevgi tarzı, tutumu, cinsel doyum, iletişim biçimi, eşlerin birbirlerine kendilerini ifade etmesi) boyutlardan eşlerin elde ettiği psikolojik tatmin şeklinde tanımlanmıştır (Sokolski, Hendrick, 1999; Akt. Çelik, 2006).

Collins ve Coltrane (1991) ise doyumlu bir evliliğin ölçütlerini evlilik mutluluğu ile birlikte cinsel doyum, olumlu iletişim ve eğer yeniden evlenilecek olursa yine aynı kişi ile evlenme isteği şeklinde özetlemiştir (Akt. Hasta,1996).

Günümüzde eşler için, çocuk sahibi olmanın evliliği ve evlilikten alınan doyumu nasıl etkileyeceği önemli bir sorundur. Eşler, çocuk sahibi olmadan önce bu sorunun cevabını bulmak istemektedirler. Genel olarak toplumlarda, çocuk sahibi olmanın evlilikte mutluluğu artıracığı yönünde görüş bulunmaktadır. Ancak, gerçekte durumun böyle olup olmadığının araştırılması gerekmiştir. Yapılan araştırmalardan bir kısmı çocuk sahibi olmanın evlilik doyumunu artırdığını gösterirken bazıları da iki değişken arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir (Güven, 2005).

Harriman (1986), 90 babanın ve 115 annenin araştırma kapsamına alındığı çalışmasında, çocuğun doğumu ile meydana gelen kişisel veya evliliğe ilişkin değişikliklerle, eşlerin evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ailede ortaya çıkan değişikliklerle, evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Evlilik uyumu zayıf olan eşlerin, evlilik uyumu fazla olan eşlere göre, çocuklarının doğumu ile birlikte yaşantılarında daha fazla olumsuz değişiklik bildirdikleri görülmüştür. Her iki uyum grubunda da, bu olumsuz değişikliklerden kadınlar, erkeklere göre daha fazla etkilenmektedir.

Meyers (2000), evlilik doyumu ve çocukların psikolojik uyumu arasındaki ilişkiyi araştırmış ve bu ilişkinin ebeveynin depresyon düzeyini ve çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların davranışsal sorunları ve ebeveynin evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Çocuklarına az ilgi gösteren annelerin evlilik doyumlarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Evde yaşanacak uyumlu, sıcak sevgi dolu bir atmosfer çocuğun duygusal, sosyal gelişimi ve kişilik gelişimini olumlu yönde etkileyerek, çocuğun yaşama güvenle, insanlara dostça bakabilmesine yardımcı olacak, ilerde karşılaşabileceği problemlerle başa çıkabilme gücüne katkıda bulunacaktır. Uyumsuz, problemlili, yeterli sevgi ve anlayışın olmadığı ortamlarda ise çocuklar hem kendilerine hem de karşılarındaki kişilere karşı güven duygusu geliştirebilmekte güçlük çekeceklerdir (Maccoby ve Martin, 1983).

Anne-çocuk ilişkisi ve evlilik üzerinde yapılan araştırmalar evlilikte yaşanan sorunların çocuk yetiştirme tutumunu da etkileyebildiğini ortaya koymaktadır. Annesinden yeterince sevgi ve ilgi görmeyen çocuğun kişilik ve sosyal gelişimi bundan olumsuz yönde etkilenmektedir. Evliliğinde çatışmalar ve sorunlar yaşayan annenin çocuğuna karşı davranışları çocuğa ihmal edildiğini ya da reddedildiğini hissettirebilir. Birçok araştırma bunu destekler niteliktedir. Belsky, (1981); Lerner ve Spanier, (1978)'e göre, çocuk ve evlilik arasında kompleks ve karmaşık bir ilişki vardır. Bu ilişkide, hem evlilik çocuğu etkiler, hem de çocuk evliliği etkiler. Literatür incelendiğinde ve araştırma sonuçları gözden geçirildiğinde, bu araştırmada “ilköğretim öğrencilerinin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin annelerinin evlilik uyum ve doyum düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Araştırma amaçları aşağıda belirtilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ilköğretime devam eden 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin annelerinin evlilik uyum ve doyum düzeyiyle bir ilişkisi olup olmadığını araştırmak; öğrencilerin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri ile annenin evlilik doyum ve uyum düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir.

Yukarıda belirtilen temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1.0. Çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama puanları bazı değişkenlere (ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, çocuğun cinsiyeti, sınıf düzeyi, annenin evlenme biçimi, çocuk sayısı) göre farklılaşmakta mıdır?

1.1. Çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama puanları, annelerinin evlilik doyumu düzeylerine (düşük, orta, yüksek) göre farklılaşmakta mıdır?

1.1.1. Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği 'sıcaklık/sevgi' alt ölçeği puanları annelerinin evlilik doyumu düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.1.2. Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği 'düşmanlık/saldırganlık' alt ölçeği puanları annelerinin evlilik doyumu düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.1.3. Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği 'ilgisizlik/ihmal' alt ölçeği puanları annelerinin evlilik doyumu düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.1.4. Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği 'ayrıştırılmamış reddetme' alt ölçeği puanları annelerinin evlilik doyumu düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.2. Çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama puanları, annelerinin evlilik uyumu düzeylerine (düşük, orta, yüksek) göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.1. Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği 'sıcaklık/sevgi' alt ölçeği puanları annelerinin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.2. Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği 'düşmanlık/saldırganlık' alt ölçeği puanları annelerinin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.3. Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği 'ilgisizlik/ihmal' alt ölçeği puanları annelerinin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.4. Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği 'ayrıştırılmamış reddetme' alt ölçeği puanları annelerinin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Evlilik Doyumu Ölçeği, Evlilik Uyumu Ölçeği, Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ve AKRÖ alt ölçekleri puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4. Annelerin evlilik doyumu puanları, sosyo-ekonomik düzeye, çocuk sayısına, annenin evlenme biçimine, annenin eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

1.5. Annelerin evlilik uyum puanları, sosyo-ekonomik düzeye, çocuk sayısına, annenin evlenme biçimine, annenin eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önem ve Gerekçesi

Annelik duygusu, bebeğin annesine bağlanması için gerekli ön koşuldur. Bebeğin annesi ile arasındaki bu özel bağlanma sağlıklı ruhsal gelişimdeki en önemli belirleyicidir (Şener ve ark., 1995). Annenin doğrudan ve dolaylı yardımıyla ve duygusal bağlanma süreci içinde çocukta kendilik duygusu oluşmaya başlar (Şener ve Karacan, 1999). Bağlanma sürecinde annenin çocuğa yönelik sevecen davranışları büyük önem taşımaktadır.

Anne şefkati, bebeklikten ergenliğe uzanan çok önemli bir olgudur. Annenin bebeği ile paylaştığı bu ilgi, bebeğin büyüdüktan sonra dış dünya ile paylaşabileceği sevgi yoğunluğunu oluşturur. Anne aynı zamanda çocuğun benliğinin oluşma döneminde de büyük bir örnek kişidir (Martinez, 2001). Annenin çocuğun gelişim dönemlerinin her evresinde etkili olduğu görülmektedir.

Freud, anne ile çocuk arasındaki ilişkiyi çok önemli görmüş ve bu ilişkinin yaşam boyunca oluşan en güçlü sevgi ilişkisi olduğunu, sonraki tüm sevgi ilişkilerinin de prototipi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Freud, bu prototipin insanın ömrü boyunca davranışlarını güdeleyici bir temel olduğunu belirtmiştir (Freud, 1979).

Bir çocuk doğduğu andan başlayarak annesiyle bağlantı içinde yaşar. Tüm devinimlerinin amacı bu bağlantıyı ayakta tutmaya yöneliktir. Çocuğun ruhunda toplumsallık yeteneğinin ilk tohumları bu evrede yetişir. Anne, çocuğun kendisinden başka biriyle ilk kez ilişki kurmasını bu devrede sağlar. Anne toplum içindeki yaşamla çocuk arasındaki ilk köprüyü oluşturur (Adler, 1992). Çocukla kurulan bu ilişkinin

çocuk tarafından nasıl algılandığı da büyük önem taşımaktadır. Çocuk kurulan ilişkinin sevgiyle ya da zorlamayla olduğunu hissedecektir.

Hayatın ilk yılında çocuğun psiko-sosyal görevi güvenmeyi öğrenmektir. Çocuk ile annesi arasındaki ilişkiden doğan güven duygusu, insanın ileride kuracağı, kişiler arası ilişkilerin temelini oluşturur. Çocuğun ihtiyaçlarına, annenin yerinde ve zamanında yönelebilmesi hem çocuğun duygusal doyumu sağlanmasına hem de anne-çocuk arasındaki köprünün pekişmesine neden olur (Yavuzer, 2007). Zamanında karşılanmayan ihtiyaçlar çocuk tarafından istenilmediğinin hissedilmesine neden olabilir.

Anne- bebek arasındaki etkileşime daha sonra baba da katılır ve böylece ilişkide yeni bir boyut kazanılmış olur. Çocuğun kişilik temelleri aile ortamında atılır ve bu kişiliğin biçimlenmesi, çocuğun kalıtsal olarak kazandığı bazı özellikler ile birlikte aile içi ilişkilere ve yapıya da bağlıdır (Jeffries ve ark., 1985). Çocuğun bilişsel gelişiminden cinsel gelişimine kadar tüm alanlar açısından tam ve sağlıklı bir birey olmasında ailenin etkisi inkar edilemez (Yörükoğlu, 2004). Aile içindeki etkileşimin temellerini de anne baba arasındaki etkileşim oluşturmaktadır. Bu yüzden eşler anne baba olmaya karar verdiklerinde evdeki sorumlulukları kat ve kat artar.

Çocuk sahibi olmaya karar vermek eşlere anne baba olma gibi yeni bir rol üstlenme sorumluluğu verir. Eşler boşanmış olsalar bile yaşamlarında anne-babalık rollerinden ayrılamazlar. Aile ilişkileri, ana-baba ve çocukların davranışları üzerinde hem dolaylı hem de doğrudan bir etkiye sahiptir. Örneğin evlilikteki çatışmalar etkili ebeveynliği azaltabilir ve bu çocuğun üzerinde dolaylı bir etki yapabilir. Ebeveynin çocukla ilişkisi ise çocuk üzerinde doğrudan bir etki yaratır (Güngörmüş-Özkardeş, 2004; Santrock,1997).

Ergenliğin son dönemlerine kadar, anne babalarla ilişkilerin niteliği, gerek ergenin kişiliğinin oluşmasında, gerekse öz güven, öz saygısı ve mutluluğu açısından önem taşır (Erwin, 2000). Anne-çocuk-evlilik zincirinde oluşan olumlu ya da olumsuz durumlar zincirdeki bütün halkaları etkilemektedir. Literatüre bakıldığında eşler arası ilişkiler ve çocuklar arasındaki bağlantıyı inceleyen birçok araştırmaya rastlanmaktadır (Belsky 1981, 1984; Amato ve Rezac, 1994; Grych ve Fincham, 1993; Katz ve

Gottman, 1994;Şendil, 1999; Yılmaz, 2001; Vandewater ve Lansford, 1998; Grych ve ark., 2003; Kaya, 2003; Profeta, 2005; Peksaygılı, 2005). Ancak literatür incelendiğinde çocukların anne çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılamasıyla evlilik doyumu ve evlilik uyumu ilişkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu tür bir araştırmanın aile ve evlilik danışmanlığı alanında yararlı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca araştırmanın şimdiye kadarki kuramsal bilgilere katkıda bulunabileceği, daha önceki çalışmalara destek sağlayabileceği, ailelere, öğretmenlere, psikiyatriklere ve psikolojik danışmanlara yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Aile, her birinin diğerini etkilediği ve diğerlerinden etkilendiği; evlilik, ebeveyn-çocuk ve kardeşler alt-sistemlerinden oluşan sosyal bir sistem olarak tanımlanmıştır. Bu üç alt-sistemin içinde evlilik ilişkileri birçokları tarafından ailenin çekirdeği ve aile hayatında anahtar eleman olarak görülmektedir (Erel ve Burman, 1995). Uyumlu ve mutlu çiftler çocuklarıyla iyi diyalog kurabilirken, mutsuz çiftler ilgisiz ya da aşırı ilgili, baskıcı, reddedici ya da aşırı koruyucu bir tutum içine girmektedirler (Dönmezer, 1999). Mutlu veya mutsuz bir evliliğe sahip olmak, farkında olarak ya da olmayarak çocuğa karşı takınılan tutuma etki etmektedir.

Flicker (1997), evlilik uyumu ve adölesanların uyumu arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında, ergenlerin içedönüklük ve dışadönüklük davranışlarını yordamak için, iki evlilik değişkeni (uyum ve çatışma) ve iki ebeveyn değişkeni (ebeveyn-çocuk ilişkisi, ebeveynlik tutumları) üzerinde çalışmıştır. Araştırma sonucunda, evlilik uyumu-ebeveyn yetenekleri, ebeveyn tutumları dışadönüklük problemleri, evlilik uyumu-ebeveyn tutumları, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve dışadönüklük değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Akt. İlketenci, 2004). Anne baba arasındaki olumlu iletişim tarzı çocuğun sosyal gelişimini etkilemektedir. Anne ve baba arasındaki uyum anne baba tutumlarına da yansımaktadır. Evliliğinde ilgisizlik algılayan anne çocuğuna da ilgisiz ve reddedici davranabilir. Annenin ebeveynlik tutumunda evlilik ilişkisinin önemli bir yeri vardır. Bu nedenle evlilik ve çocuk arasındaki ilişki konusunda sıklıkla araştırmalar yapılmıştır.

DeFrain, Cook ve Gonzales-Kruege (2005), güçlü ailelerin temelinde güçlü evliliklerin olduğunu vurgulamışlardır. Güçlü bir ailenin en önemli kaynağı, sağlıklı bir çift ilişkisidir. Ailedeki sağlıklı ilişkilerin temel dayanağı sağlıklı evliliklerdir. Yapılan

araştırmalar ilköğretim dönemindeki çocukların algıladığı ebeveyn ilgi ve desteğinin çocuğun benlik saygısını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Ketsetzis, Ryan ve Adams (1998), okulda başarılı olmaları için anne ve babasından baskı gören çocukların benlik saygısının daha düşük olduğunu ve bu çocukların kaygı düzeylerinin daha yüksek; aynı zamanda okul başarılarının da daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. İlköğretime başlayan çocuk için anne ve babasının desteği çok büyük önem taşımaktadır. Ancak ülkemizde çocuğun okulda yaşadığı sorunlar, ders çalışma alışkanlığı gibi konularla çoğunlukla annelerin ilgilendiği görülmektedir. Bu yüzden ilköğretim döneminde çocuğun annesinin davranışlarını yorumlayışı büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırmada, ilköğretime devam eden 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin annelerinin evlilik uyum ve doyum düzeyiyle bir ilişkisi olup olmadığını araştırmak; öğrencilerin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri ile annenin evlilik doyum ve uyum düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amaçlanmıştır. İlköğretim okullarında ailelerle yapılacak çalışmalarda katkı sağlayacağı düşünölmektedir. Ailelere anne-baba-çocuk ilişkisinin önemi ve evliliklerini etkileyen durumların çocuklara nasıl yansıdığı ile ilgili bireysel ya da grup çalışmaları yapılabilir. Psikolojik danışmanlar aile üyeleri arasında daha sağlıklı bir etkileşim sağlamaya yönelik çalışmalar düzenleyebilir.

Sağlıklı ailenin göstergeleri, eşler arasındaki evlilik uyumu ve doyum, aile üyelerinin birbirlerine sağladığı destek ve onay, aile üyeleri arasındaki etkili iletişim, görev ve sorumluluklarda işbirliği içinde olma, boş zamanların birlikte geçirilmesi, çocuklarla sağlıklı bir iletişim kurmak olarak sıralanmaktadır (Terry ve Kottman, 1995).

Uyumlu ve mutlu bir evlilik yapmış olan çiftler çocuklarına karşı sevecen ve kabul eden bir tutum benimseyebilirler. Buna karşılık mutsuz bir evlilik yapan çiftler ise, çocuklarına ilgisiz, baskıcı, reddedici ya da koruyucu bir tutum sergileyebilirler (Cüceloğlu, 1997). Buradan yola çıkarak evlilik ve annenin kabul edici ve reddedici tutumu üzerinde araştırma yapılmasına karar verilmiştir. Evlilikte yaşanan sorunların anne-çocuk ilişkisine yansayıp yansımadığı çocuğun gelişimi ve psikolojik uyumu

açısından büyük önem taşımaktadır. Bu noktada aile üyelerine, özellikle annelere evlilik ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki açısından bilgilendirmeler yapılabilir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma Adana İl Merkez İlçelerinde (Seyhan ve Yüreğir) bulunan ilköğretim okullarından seçilmiş okullara devam eden 4., 5. ve 6. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Öğrencilerin Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'ne; annelerin Evlilik Doyum ve Evlilik Uyum Ölçeklerini gerçek durumların yansıtacak şekilde içtenlikle cevaplandıkları kabul edilmektedir.

1.6. Tanımlar

Aile: Aile, birbiriyle kan ve evlilik bağı olan, aynı çatı altında yaşayan ve toplumsal, ekonomik bir birim oluşturan bireyler grubudur. Aile, kentlerde genellikle anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile biçiminde gözlemlenirken, köy ve kasabalarda daha çok büyük anneler ve büyük babalar, amcalar, dayılar, gelinler ve onların çocuklarından oluşan geniş ailelere rastlanmaktadır (Budak, 2000).

Kabul: Rohner'e göre kabullenme, ebeveynlerin çocuklara karşı hissettikleri ve onlara gösterdikleri sevgi, yakınlık, ilgi ve destek gibi bazı ebeveynlik özelliklerine işaret eder. Öpme, sarılma, kucaklama, gülümseme gibi fiziksel; övme, güzel sözler söyleme gibi sözel sevgi gösterileri, ebeveynlerin çocuklarını kabullenmelerini ifade eden davranışlardır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007).

Reddetme: Çocuğun anne babası tarafından istenmediği durumlarda ortaya çıkabilen bir tutumdur. Bu tutumu sergileyen anne ve babaların çocukları genellikle, anne ve babaları tarafından sevgi, ilgi, sorumluluk veya duyarlılıktan yoksun reddedici olduğu belirgin davranışlarla karşı karşıya gelirler. Bu davranışlar, saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme şeklinde olabilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007).

Evlilik Doyumu: Evli çiftlerin, bakım, cinsellik gibi temel biyolojik ihtiyaçların ve sevgi, yakınlık, rahatlık gibi ruhsal ihtiyaçlarının giderilmesi sonucu denge durumunun ihtiyaç belirmeden önceki duruma geri dönmesidir (Dönmez, 2000).

Evlilik Uyumu: Spanier (1976) evlilikte uyumu, eşlerin günlük yaşantıya ve yaşantı içinde değişen koşullara uyum sağlaması ve belirli bir süre içinde birbirlerine uygun olarak değişmesi şeklinde tanımlamaktadır. Sabatelli (1988) ise uyumlu evliliği eşlerin birbirleriyle iletişim kurabildiği, evliliğin önemli alanlarında fazla anlaşmazlık yaşanmadığı, anlaşmazlıkların her iki tarafı da hoşnut edecek şekilde çözümlendiği evlilik olarak tanımlamaktadır.

1.7.Kısaltmalar

AKRÖ: Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği

SED: Sosyo-Ekonomik Düzey

EDÖ: Evlilik Doyum Ölçeği

EUÖ: Evlilik Uyum Ölçeği

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde anne-çocuk ilişkisi, Kabul ve Reddetme Kuramı ve evlilikle ilgili kuramsal bilgiler yer almaktadır.

2.1.1. Anne-Çocuk İlişkisi

Her yaşta insanın ruhsal gereksinimleri arasında, önemli iki temel gereksinim vardır: birincisi sevmek ve sevilme, ikincisi ise kendisi ve başkaları için değerli olmak. Sağlam ve sağlıklı kişilik gelişmesi için çocuğun gereksinimlerini kendi kendisine doyurabilme yetenek ve sorumluluğunun gelişmesine olanak sağlanması gereklidir (Öztürk, 2001).

Yapılan araştırmalar ana baba davranışının iki temel boyutunun süregiden varlığını desteklemektedir (Schaefer, 1959; Akt. Gander ve Gardiner, 2001). Bunlardan birincisi olan kabul-ret boyutu, sıcak (kabul edici ya da onaylayıcı) ya da düşmanca (reddedici ya da onaylamayıcı) olabilen ana baba davranışları üzerinde odaklaşır. Sıcak bir ilişki çocukların sorumlu ve kendi kendini denetleyebilir bir kişilik geliştirmelerine yardım eder; düşmanca ilişki ise saldırganlığı destekleme eğilimindedir. İkinci boyut olan denetim-özerklik boyutu, ana babaların davranış kurallarını yürütmede ne kadar kısıtlayıcı ya da izin verici oldukları üzerinde odaklaşır (Gander ve Gardiner, 2001).

Baumrind'e (1980) göre çocuğa uygun çevre koşullarının sağlanması, kendini geliştirmesi, çocuğun kendi potansiyelini kullanması, topluma ve kendisine yararlı tutum ve davranışları kazanması açısından aileye önemli görevler düşmektedir. Ancak anne-babalar çocukların bazı yetersizliklerinden dolayı kendi başlarına gerçekleştiremedikleri ihtiyaçlarının çoğunu karşılamaya çalışmaktadırlar.

Wolberg, reddedilmiş, sevilmemiş, istenmemiş ve ihmal edilmiş çocukların daha düşük benlik saygısı olduğunu bulmuştur (Polat, 1998). Freud, kişilik kuramının temelini çocukluk üzerine temellendirmiştir. Freud, çocuğun gelişimini belli kritik

dönemlerle açıklamıştır. Çocuğun bu dönemdeki ihtiyaçları zamanında karşılanmadığı takdirde bir sonraki döneme sağlıklı bir şekilde geçilemeyeceğini vurgulamıştır. Bu yüzden, çocuğa bakan kişinin çocuğun ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Ancak bu şekilde sağlıklı kişilik gelişebilir (Akt. Roberts, 1994).

Psikanalitik yaklaşımda, anne-babanın kabul ve reddetme davranışları üzerinde durulmaktadır. Psikanalitik yaklaşıma göre, anne-babanın duygusal gereksinimleri belli bir ölçüde karşılanmazsa, anne-babalar duygusal gereksinimlerin karşılanmayışından doğan kimi duygusal davranışlarını anne-babalık davranışı içine sokarlar. Duygusal gereksinimlerin karşılanamayışı, çocuğu gereğinden fazla koruma ya da reddetme olarak ortaya çıkar (Dönmezer, 1999).

Psikodinamik bakış açısındaki araştırmacılar ebeveyn çocuk arasındaki duygusal ilişkiyle ve onun çocuğun psikoseksüel, psikososyal ve kişilik üzerindeki etkisiyle ilgilenmişlerdir. Ebeveyn ile çocuk arasındaki duygusal ilişkilerin bir aileden diğerine gösterdiği bireysel farklılıklar, ebeveyn tutumlarındaki farklılıklara bağlanmaktadır (Yılmaz, 2000).

Freud'a göre annenin bebeğin hayatında önemli bir rolü vardır. Bu döneme annesiyle sıcak, sevecen ve güven verici bir ilişki yaşayan çocuğun, kuramsal olarak, yaşamı boyu diğer insanlarla da benzer nitelikte ilişkiler kurabilmesi beklenir (Geçtan, 2000).

Freud'un vicdan gelişimi hipotezini Sears, Maccoby ve Levin (1957) ana babanın (dolayısıyla toplumun) standartlarını çocuk tarafından benimsenerek bir iç-kontrol sisteminin geliştirilmesi olarak tanımlamışlardır. İncelemeleri, ana-babanın çocuklarına sevgi göstermelerinin ve aile içinde sağlam, durağan ilişkilerin çocuklarda ileri ahlak gelişimini meydana getirdiğini göstermiştir (Akt. Kağıtçıbaşı, 1999).

Sevgisiz ailelerde çocuklar için bir yığın araç olabilir ama sevgi ifade edilmez. Sevgisiz aile pek çok bakımdan iletişimsiz aileye benzer; ikisinde de aile bireylerinin duygusal mutlulukları tamamen ihmal edilmiştir. Ne anne ne de baba uzanıp sevgiyle çocuğunun başını okşayabilir; çünkü bilinçaltında çocuğunun kendisini iteceğinden emindir. Maddi rahatlık sağlamayı daha güvenli bulur (Humphreys, 2003).

Adler'in kişilik kuramı, yaratıcı bir benlik anlayışına dayanmaktadır. Bu tutum sağlıklı olduğu zaman çevreyle uyumlu, olumlu, yapıcı bir ilişki kurulabilir. Anne sosyal duygu gelişiminin eşiğinde bulunmaktadır. İnsanın sosyal duygusunun biyolojik mirası, annenin bakımına emanet edilmiştir. Annenin çocukla münasebetleri, anlayışı ve becerikliliği etkin araçlardır (Adler, 1992; 2002).

Adler kuramında ebeveynin ve de özellikle annenin tutumlarına ve kardeşler arasındaki ilişkilerin niteliğine önem vermiştir. Nefret, ceza, red, ilgisizlik vb. koşullarda yetişen çocuk için Adler, istenmeyen çocuk terimini kullanır. Böyle bir çocuğa sürekli olarak istenmediği, kötü, aptal ya da çirkin olduğu söylenir. Bu koşullarda yetişen çocuğun durumundan etkilenmemesi ve eksiklik duygularına kapılmaması beklenemez (Geçtan, 2000).

Demokratik aile ortamında, çocuk aile içinde bir birey olarak kabul edilmekte, koşulsuz sevgi ve saygı görmekte, karar vermesi ve deneme yanılma yoluyla öğrenmesi desteklenmektedir. Kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları bellidir. Bu kurallar çerçevesinde çocuk özgürdür ve aile içinde söz hakkı vardır. Denetim odağı kişinin olayları yönlendirme odağı biçiminde açıklanabilir. Birçok kişilik özelliği gibi denetim odağının temelleri de çocukluk yıllarına dayanmaktadır. Çocuğun günlük olaylardaki davranışları sonucu yakın çevresindeki kişilerden aldığı ödül ve cezalarla denetim odağı eğilimi belirlenebilmektedir. Demokratik aile ortamında büyüyen çocuğun, içten denetimli bir birey olması beklenmektedir (Alisinanoğlu 1995, 2003).

Fromm (1995)'a göre, anne yaşama güven duymalıdır; bu yüzden aşırı huzursuz olmamalı, huzursuzluğunu çocuğa geçirmemelidir. Annelik yaşamının yarısını çocuğun bağımsız olması, sonunda kendinden ayrılması isteği doldurmalıdır.

Annenin ve babanın çocuğa karşı tutumları, çocuğun gereksinimlerini tam olarak karşılar. Çocuğun, annenin koşula bağlı olmayan sevgi ve ilgisine hem beden hem de ruh bakımından ihtiyacı vardır. Fromm (1995), kendini yetersiz gören kişilerin samimi ve açık ilişkilerin kendi yetersizliklerini ortaya çıkaracağı ve reddedilecekleri korkusu ile sevgiye dayanan yakın ilişkilere girmediklerini ifade etmiştir.

Kişiler arası etkileşimi vurgulayan Sullivan, benlik sisteminin anne-babanın etkisiyle şekillendiğini söylemektedir. Görevi ise, gereksinimleri karşılamak ve güvenliği sürdürmektir. Sullivan, onay ve ödülün “iyi ben”i, anksiyetenin de “kötü ben”i yaşattığını söyler (Çelioğlu, 1997).

Garmezy, sıcak ve destekleyici bir ailenin, çocuklar için strese karşı koruyucu bir faktör oluşturduğunu ve böyle bir ailede yaşanacak çatışmanın, iletişimi olmayan ve duygusal olarak uzak olan ailelerdeki çatışmaya göre daha az sarsıcı biçimde yaşanacağını ifade etmiştir (Akt. Grych ve Fincham,1990).

Erikson’un kuramında, gelişimin her evresinde birey bir psikososyal bunalımla karşılaşır. Her bunalımda biri olumlu diğeri olumsuz iki olası çözüm vardır (Gander ve Gandiner, 2001). Erikson'a göre (1968) güvene karşı güvensizlik evresinde annenin kendisini sevdiğinden, bırakmayacağından emin olan çocuk, annesine ve çevresindeki dünyaya güvenir. Çocukta iyimserlik ve mutlu olmanın temelleri atılır. Sonuç olarak çocuk, kendini sevmeye değer bulur. Verileni alırken bir yandan da verebilmek için gerekli benlik temelini oluşturur. Aksi durumda ise anne ya da annenin yerine geçen yetişkin tarafından, reddedilen, soğuk davranılan, ihtiyaçları yerinde ve zamanında sevgiyle karşılanmayan çocuk kendisine ve çevresindeki dünyaya karşı güvensiz bir tutum içinde olur (Senemoğlu, 2000).

Anne baba-bebek ilişkisi bebeğin gerek güven gerekse güvensizlik duymasını büyük ölçüde belirler. Güven, anneler ve bebekler davranışlarını birbirlerinin mizaçlarına ve gereksinimlerine eş güdümledikleri, tutarlı ve akla uygun oldukları zaman doğar (Gander ve Gardiner, 2001). Anne babaya karşı güven duygusu geliştiremeyen çocuklar, ilkokul çağında arkadaşlık kurmakta, beraber oynamakta zorluk çekerler ve dersle ilgili konulara diğer çocuklara göre daha az ilgi duymaktadır (Cüceloğlu, 1999). Erikson, çocuğun ilk yaşlarda kazandığı temel güven duygusuyla okuldaki başarısı arasında bir ilişki olduğunu savunur. İyi bir ana-baba ilişkisi ortamı içinde yetişen çocuk temel güven duygusunu kazandığı için, okulun kendisine getirdiği yeni öğrenme aşamalarını korkmadan karşılayabilir ve başarılı olur. Temel güven duygusunu kazanamamış çocuklar ise tam başarı gösteremezler. Çok sayıda araştırma Erikson’un beklentilerini desteklemiştir (Bradley ve Caldwell, 1976; Hess, Shipman, Brophy ve Bear, 1969; Akt. Cüceloğlu, 1999).

Horney'e göre çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için çocuğa sevgi, destek ve anlayış sağlayan bir ortam sunmak gereklidir. Horney'e göre çocuk, davranışlarını sürekli bir yönden diğerine çevirir. Sevildiğini ve kabul edildiğini hisseden çocuk, ilişki ve destek aradığında kolayca diğer insanlara yaklaşır. Kendi isteklerinin kabul edilmesini istediği durumlarda ebeveynine ya da diğer büyüklere karşı çıkabilir. İsteddiği zaman insanlardan uzaklaşıp baş başa kalabilir, ama yalnızlık duymaz. Nevrotik çocuk, kendisini reddedilmiş ya da reddedilebilir hissettiğinden, davranışları güvenlik sağlama amacına göre düzenlenir. Davranışların yalnızca yönü değil, niteliği de değişir. Yetersizlik duygularının altında ezildiğinden, sürekli bir korunma çabası içindedir. Kendisine doyum sağlamak için değil, zorunlu olduğu için eyleme geçer. Bundan ötürü, kendisine de, diğer insanlara da güvenemez ve destek alamaz. Dolayısıyla, giderek, yalnızlık ve çaresizlik duygularına gömülür (Gençtan, 2000).

Bandura (1977)'ya göre çocuklar başkalarını gözlemleyerek ve yaptıkları davranışları yaparak davranış şekilleri kazanırlar. Model çocuk tarafından ne kadar güçlü ve kendine yakın algılanırsa model alınan davranış o kadar kalıcı olmaktadır.

Sosyal davranışların gelişimi büyük ölçüde çocukların bir takım özel yaşantılarından etkilenir. Bireysel yaşantıları sırasında çocuklar hem yardımseverlik, işbirliği gibi olumlu sosyal davranışları hem de saldırganlık davranışlarını kazanırlar. Ailenin sağladığı öğrenme yaşantıları ve sunulan sosyal modellerin, çocuktaki olumlu sosyal davranış ve değerlerin gelişmesinde önemli bir yeri vardır. Anne baba gösterdiği davranışları ile çocuklarındaki saldırganlığın artmasına ya da azalmasına neden olmaktadır. Öğrenme ve modeli örnek almanın da saldırganlık üzerinde önemli bir etkisi vardır (Morgan, 1998).

Rohner tarafından geliştirilen "Ebeveynlerin Çocuklarını Kabullenme ve Reddetme Teorisi", ebeveynlerin çocuklarını kabullenme ve reddetmelerinin nedenlerini, sonuçlarını ve bağlantılı oldukları diğer değişkenleri öngörmek ve açıklamak üzere geliştirilmiştir. Bu teori, ebeveynlerin çocuklarını reddetmelerinin, hem çocuk hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ve davranışlarında olumsuz etkilerinin olduğunu öngörmektedir (Kaya, 2003).

2.1.2. Kabul ve Reddetme Kuramı

Ebeveyn Kabul ve Reddetme Kuramı 1975 yılında Rohner tarafından geliştirilmiştir. Ancak anne babaya ait kabul-reddin deneysel çalışmasının, 1890'lara kadar uzanan (Stogdill, 1937) bir tarihi bulunmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007). Bu konuda, farklı toplumlarda 200'den fazla çalışma yapılmıştır (Khaleque ve Rohner, 2001).

Ebeveyn Kabul-Reddetme teorisi (Parental Acceptance-Rejection Theory), anne baba tarafından kabul ve reddedilmenin nedenlerini, sonuçlarını inceleyen ve ebeveyn kabul reddiyle bağdaştıran bir sosyalleşme/toplumsallaşma kuramıdır (Rohner, 2004; Rohner ve Rohner, 1980). Kuram ebeveynleri tarafından çocukların kabul ya da reddedilmesinin çocuğun yaşamındaki önemine değinmiştir. Rohner kültür, ırk, dil, coğrafya gibi kısıtlayıcı koşullara bağlı olmaksızın tüm insanların sıcaklık alma ihtiyacı olduğunu belirtmiştir (Rohner, 2005).

Ebeveyn tarafından kabul veya reddedilme, döllenmeden ölüme uzanan bir gelişim süreci içerisinde ele alınmıştır (Rohner 2001). Yapılan araştırmalar ebeveyn reddi algılayan çocukların hem çocukken hem de daha sonraki yaşamlarında korkulu, ilgi arayan, düşmanca, güvensiz ve yalnız olma eğiliminde olduklarını göstermiştir (Klaheque ve Rohner, 2002).

Sıcaklık boyutu, çocuk ve ona bakan kişi arasındaki etkileşimin çocuğun düşüncesine nasıl yansıtıldığına işaret etmektedir. Sıcaklık, ebeveynle çocuk arasındaki duygusal bağın kalitesini, anne babanın duygularını ifade etmekte seçtikleri fiziksel ve sözel davranışları içine alır. Sıcaklık boyutunun bir ucunda kabulün algılanması (çocuğun anne-babadan şefkat, sıcaklık, ilgi, destek hissetmesi), diğer ucunda ise reddetmenin algılanması (şefkatsizlik, soğukluk, ilgisizlik, desteklenmeme, ihmal edilme, zedeleyici yaşantılara maruz kalma) söz konusudur (Rohner, 1986, 1999; Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007).

Çocukluklarında kendilerini yetiştiren insanlar tarafından olumlu tepkiler almak, ilgi ve sevgi görmek herkes için çok önemlidir. Bu gereksinim yetişkinlik döneminde de önem verilen kişiler tarafından beğenilme isteği şekline dönüşmektedir (Khaleque,

2001). Rohner'e göre sıcaklık; şefkat, özen, destek veya basitçe ebeveynlerin çocuklarına doğru ifade edebildikleri sevgidir. Fiziksel ve sözlü olarak iki şekilde ifade edilebilir. Ana babaya ait kabulün fiziksel ifadeleri, bakışlar, sevgi, onay, öpme, gülümseme ve kucaklamak, okşamak gibi. Sözlü kabulün ifadeleri, güzel şeyleri övmek veya çocuğun hakkında güzel sözler söyleme, çocuğa şarkı söyleme veya hikaye anlatmak gibi davranışlar şeklinde gösterilebilir (Rohner, 2005).

Rohner'e (1986) göre, "reddedici" ebeveynler çocuklarından sıcaklıklarını, sevgi ve şefkatlerini esirgeyebilirler, çocuklarına karşı düşmanlık hissedip, saldırgan davranabilirler, çocuklarını ihmal edebilirler ya da çocuk, belirgin bir ihmal, saldırganlık ya da soğukluk olmadığı halde ebeveynleri tarafından sevilmediğine inanıyor olabilir ve bu şekilde reddedici tutumu sergileyebilirler. Ayrıştırılmamış reddetmede, anne-babanın çocuğu ihmal ettikleri, şefkatsiz veya saldırgan olduklarına dair açık bir davranışsal gösterge olmamasına rağmen, çocuğun anne-baba tarafından sevilmediğine inanmasıdır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007).

Anne-babalar, öfkelenildiğinde, kızgınlık, düşmanlık ya da nefret duygusuyla hareket ettiğinde saldırgan davranışlar ortaya çıkar. Ebeveynlerin saldırganlığı, vurma, itmek, bir şey fırlatma, çimdikleme, yaralayıcı olan sembolik el-kol hareketleri yapma gibi fiziksel; veya alay etme, küfür etme, bağırma, çocuğa veya çocuk hakkında düşüncesiz, aşağılayıcı ve eleştirici şeyler söyleme gibi sözel şekilde olabilir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007; Rohner, 2005). Khaleque ve Rohner (2001)'e göre çocukluğunda reddedilmiş kişiler yaşamları boyunca duygusal ve sosyal açıdan sorunlarla karşılaşabilirler.

Düşmanlık duygusu saldırganlığı getirirken, kayıtsızlık da ihmali getirmektedir. Ancak, içsel bir güdüleyici olan kayıtsızlık ile bu duygunun davranışa yansımış hali olan ihmal arasında düşmanlıkla saldırganlık arasında olduğu kadar doğrudan bir ilişki yoktur. Bunun nedeni anne-babaların çocuklarını kayıtsızlıkla hiç bir ilgisi olmayan birçok nedenden dolayı ihmal edebilmelerindedir. Örneğin, anne-babalar çocuklarına karşı hissettikleri öfkeyle başa çıkabilmek amacıyla çocuklarını ihmal edebilirler. İhmal basitçe çocukların maddi ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmamasındaki başarısızlık değildir; ebeveynlerin başarısızlığına çocukların duygusal ve sosyal ihtiyaçlarının uygun bir şekilde karşılanmamasının eklenmesidir. Çoğunlukla ihmal eden ebeveynler

çocuğun ihtiyaçlarına, yardımına daha az dikkatlerini verirler (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007; Rohner, 2005).

İlgisiz ebeveyn tutumunda ebeveynler çocuklarına çok az ilgi gösterirler, çocuğa ayıracakları çok az zamanları vardır. Daha ilerlemiş boyutu ise çocuğu ihmal etmedir. Berk (1997), bu ebeveyn tutumlarıyla yetişen çocukların bağlanmada sorun yaşayan, bilişsel, duygusal ve sosyal açıdan zorlukları olan, saldırgan ve taşkın davranışları olan çocuklar olabildiklerini belirtmiştir (Güngörmüş-Özkardeş, 2004).

Bee (1992)'nin ifadesine göre ilgisiz ya da kayıtsız tutum çocukta olumsuz davranışın gelişmesinde en etkili tutumdur. Block ve Pulkkinen, ilgisiz ailelerden gelen ergenlerin dürtüsel ve saldırgan davranışlarda buldukları bunun yanı sıra okul başarısının da düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Ayrıştırılmamış reddetme çocuğun anne ve babası tarafından ilgi gösterilmediği ya da istenilmediğine dair inancıdır. Ayrıştırılmamış reddetmede, davranışının açık göstergeleri olmadığı halde çocuğun sevilmediğini, istenmediğini, reddedildiğini hisseder (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007). Çocuk tarafından algılanan reddetme, çocukta öz-saygı ve öz-yeterlilik duygusunu olumsuz yönde etkilemektedir (Rohner, 1986). Ebeveynler farkına varmadan çocuğa karşı zarar verici davranışlarda bulunabilirler (Rohner ve Rohner, 1980) ve çocuk, kendisini seilmeyen, istenmeyen olarak algılayabilir (Khaleque ve Rohner, 2002a).

Ebeveyn Kabul-Red Kuramının bir diğer boyutu kontrol boyutudur. Bu boyutun bir ucunda kontrol, diğer ucunda ise özerklik bulunmaktadır. Kontrol boyutu çocuğun ebeveynin davranışlarını izin verici ya da kısıtlayıcı olarak nitelendirmesiyle oluşan algısıdır. Özerklik boyutu çocuğun, ebeveynin aşırı izin vericiliği ile aşırı kısıtlayıcılığı arasında değişen davranış algısına dayanmaktadır. Çocuklarının davranışlarına özerklik tanıyan ebeveynler kuramda izin verici (düşük düzeyde kontrol edici) olarak, çocuklarının davranışlarını her an kontrol eden ebeveynler ise kısıtlayıcı (yüksek düzeyde kontrol edici) olarak tanımlanmaktadır (Rohner, 2001).

Ebeveynler çocuklarını genellikle cinsellik, tuvalet eğitimi, evdeki görevler, belli ahlaki değerler, düzenlilik, emirlere itaat ve saldırganlık gibi alanlarda kontrol

etmektedirler. Bu boyutun bir ucunda hiç kontrolün olmaması yer alır ki ebeveynler çocuğa hiç bir kural getirmez ya da sadece çocuğun güvenliği ve fiziksel sağlığı için gereken kontrolü sağlarlar. Ebeveyn çocuğun yaptıklarına karşı yönlendirici değildir. Çocuğun kendi yolunu bulmasına ve kendi kararlarına bütünüyle izin verir. Kontrol boyutunun diğer ucunda ise aşırı kontrol vardır ki burada da ebeveyn birçok durum ve ortamda çocuğa çok fazla kural ve kısıtlama getirir ve onu bu kurallara uymaya zorlar. Davranışlarını her an takip eder ve çocuğun ebeveyni olmadan belli becerileri edinmesini, özerkliğini kazanmasını kısıtlar (Rohner ve Rohner, 1981).

Ebeveynleri tarafından reddedilen çocuklarda kişilik bozuklukları ve davranış problemleri görülebilmektedir. Ayrıca reddedilen kişilerin ergenlik ve yetişkinlik davranışlarının da bu durumdan etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır (Rohner ve Britner, 2002).

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, “kişilik”, “baş etme” ve “sosyokültürel” alanlar olmak üzere, üç farklı alanda beş temel soru sormaktadır:

I. Kişilik Alanı:

1. Ebeveynleri tarafından reddedilen çocuklara ne olmaktadır? Başka bir ifadeyle, ebeveynleri tarafından kabul edilen ya da reddedilen çocuklar bu duruma nasıl bir tepki göstermektedir?
2. Çocukluk dönemlerinde ebeveynleri tarafından kabul edilmiş ya da reddedilmiş kişiler, yetişkinlik yaşamlarında nasıl bir durum içindedirler? Başka bir ifadeyle, çocukluk döneminde yaşanan reddedilmenin etkileri kişinin yetişkinlik ve yaşlılık dönemine kadar sürer mi?

II. Baş etme (Coping) Alanı:

2. Neden anne babaları tarafından reddedilen bazı çocuk ve yetişkinler bu olumsuz durumla diğer kişilere göre daha etkili bir şekilde başa çıkabilmektedirler?

III. Sosyokültürel Alan:

4. Neden bazı anne babalar çocuklarına karşı sıcak ve sevgi dolu davranırken, bazı anne babalar çocuklarına karşı soğuk, ilgisiz hatta saldırgan davranabilmektedirler?

Anne babaların çocuklarına karşı olumlu ya da olumsuz davranmalarına neden olan psikolojik veya toplumsal etkenler nelerdir?

5. Çocukluk döneminde yaşanan kabul edilme ya da reddedilmeyle, toplumun genel yapısı ve toplumda yer alan bireylerin davranış ve inançları arasında ne tür bir ilişkili vardır? (Eryavuz, 2006).

Kişilik alanı algılanan ebeveyn kabul ve reddinin kişilik ve psikolojik sonuçlarını açıklamaya çalışır. Baş etme alanı reddedilmiş kişilerin problemlerle karşılaşmadan yaşamlarını sürdürme becerilerini açıklamaya; sosyo-kültürel alan ise ebeveyn kabul reddinin sebeplerini ve sosyo-kültürel bağlantısını açıklamaya çalışmaktadır (Rohner ve Britner, 2002; Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007).

2.1.3. Evlilik Doyumu ve Evlilik Uyumu

Pek çok araştırmacı, neden bazı evliliklerin doyumlu ve bazılarının doyumsuz olduğu sorusuna yanıt aramış ve kavramın çok çeşitli değişkenlerle ilişkisini inceleyip bu konuda çeşitli kuramsal modeller ileri sürmüştür (Curun, 2006).

Psikoanalitik yaklaşıma göre evlilikteki sorunlar ilişkinin iç dengesinin bozulmasından kaynaklanır. İlişkide, eşlerin birbirlerinden beklentileri hem bilinç düzeyinde, hem de bilinç dışıdır. İlişki içinde, ortak fantezilerden ve savunmalardan oluşan bir sistem, ilişkinin niteliğini belirler. Bu beklentiler karşılandığı müddetçe evlilik içinde uyum devam etmekteyken, artık bir sebeple bunun mümkün olmadığı durumda uyum bozulur. Değişen durumlarda çiftin nasıl karşılık vereceğini, eşlerin karakter özellikleri ve aralarındaki interaksyonun özellikleri belirler (Kastro, 1998).

Her iki eşteki çözümlenmemiş çocukluk çatışmalarının sık sık ortaya çıktığı evlilikler nevrotik ailelerin temelini oluştururlar. Çocukların bunun içine girmeleri kaçınılmazdır. İçinde buldukları durum kişilik gelişimlerini derinden etkiler (Wolff, 2002).

Kerr ve Bowen (1988), bireylerin yaşadıkları sorunların, ancak aile duygusal bir bütünlük içinde görülürse, anlaşılabilirliğini ileri sürmüştür. Duygusal sorunlar, aile bireylerinden biri çözülmemiş duygusal sorunlarla etkili bir biçimde ilgilenene dek, kuşaktan kuşağa aktarılırlar (Corey, 2005).

Ackerman (1965)' a göre sağlıklı ailede çiftler evlilik rollerinde uyum içindedir. Ortak amaçlara ve değerlere sahiptirler. Çatışma meydana geldiğinde her ne kadar sorun çıkarsa da kişiler uygun çözümler aramada işbirliği yaparlar. Eşlerin birbirini olduğu gibi kabul ettikleri, birbirlerine saygı duydukları ve değişiklikleri anlayışla karşıladıkları görülür. Ackerman, eşlerin tüm bu davranışları, ilişkiyi geliştirmek için araç olarak kullandıklarını söyler (Kılıçarslan, 2001).

Aile içinde eş, ebeveyn ve kardeş alt sistemleri çok önemlidir. Fonksiyonel bir ailede bu üç alt sistemin bütünlük içinde hareket etmesi gerekir (Goldenberg ve Goldenberg, 1996; Perosa, 1996; Lester, 1997; Gladding, 1998; Nichols ve Schwartz, 1998). Eş alt sisteminin güçlü ve devamlı olması ailenin istikrarında önemlidir. Çocukların olmasıyla aile sistemine ebeveyn alt sistemi de eklenir. Ebeveynlerin görevi çocukları fiziksel olarak iyi olması için gerekli imkanları hazırlamak, gerektiğinde sınırlamalar koyarak çocukta engellemeye karşı hoşgörünün gelişmesini sağlamaktır. Çocukta olumlu bir benlik algısı yükleyerek ve sosyal becerilerinin gelişmesine olanak sağlar. Ayrıca çocuğun ebeveynlerle olan ilişki modeli ona ileride otorite ile kuracağı ilişkiler açısından kaynaklık eder (Türkçapar, 1991; Goldenberg ve Goldenberg, 1996; Akt. Nazlı, 2003).

Yaşantısal aile terapisinde ailede problem bireylerin sosyal ya da aile baskısı ile kendini gerçekleştirme ihtiyacını doyuma ulaştıramadıkları zaman ortaya çıkar. Ebeveynler çocuklarını dinlerse onların duygularını, yaşantılarını kabul ederlerse çocuklar da sağlıklı yollarla kendilerini ifade edebilirler. Ruh sağlığı, gelişme ve büyüme sürecindeki devamlılık olarak algılanırken, durağanlık sağlıksız olarak nitelendirilir. Ayrıca sağlıklı aileler stresle kendi olanaklarıyla, yaratıcılıklarıyla mücadele ederler ve problemi paylaşırlar. Problem, yalnızca bir aile üyesinin üstüne mal edilemez (Nichols ve Schwartz, 1998; Akt. Nazlı, 2003).

Her bireyin gelişmesi için, kendisi olmak için psikolojik açıdan serbest kalması gereklidir. Dahası bireyler birbirlerinin gelişimine destek olmalıdır. Her biri diğeri tarafından saygı görmeli, özerk eşsiz olduğu kabul edilmelidir. Birçok ailede, ebeveynler çocuklarına henüz kendilerinin bile bilmediği şeyleri öğretmeye çalışmaktadırlar. Örneğin öfkesini kontrol etmeyi öğrenememiş bir yetişkin, çocuğuna bunu asla öğretemez. Bir çocuğu yetişkinlerin kusurlarının gölgesinde yetiştirmek kadar olumsuz bir şey daha yoktur (Satir, 2001).

Çocukların evlilik ilişkisi üzerinde etkilerinin de aile sistemi içinde ele alınması gerekir. Ana-baba arasındaki ilişki, onların çocuklarına olan tutumlarını etkilerken, çocuk da evlilik ilişkisini etkilemektedir (Yavuzer, 2004).

Stratejik aile yaklaşımında, iletişim eşler arasındaki ilişkinin özünü belirlemektedir. Çiftlerin iletişim biçimlerinin evlilik doyumunu önemli derece etkilediği vurgulanarak, ilişkide eşlerin birbirlerine karşı samimi, sıcak ve açık bir iletişim tarzı göstermesinin önemli olduğu belirtilmektedir. Evliliklerde var olan bir problem hastalık belirtisi olarak kabul edilmemekte ve bu problemler kişilerarası olaylar olarak açıklanmaktadır. Problemleri giderebilmek için ise soruna özgü stratejiler geliştirilmelidir. Her probleme özgü farklı bir strateji geliştirmek evlilikte doyumun sağlanabilmesi açısından önemli görülmektedir (Goldenberg, Goldenberg 1996; Akt. Çelik, 2006).

Öğrenme kuramı aşk ve evliliği tepkisel ve edimsel koşullanma ilkeleri ile açıklamaya çalışmaktadır, bireylerin birbirine yönelik davranışları, özellikle pekiştirmenin temeli olarak kabul edilmektedir. Evlilikte eşlerin birbirlerine yönelik davranış ve algılamalarında geçmiş yaşamlarındaki bu öğrenmelerin önemli etkileri olabilmektedir (Binici, 2000).

Yükleme kuramları insanların çevrelerinin nedensel yapısını bilişsel olarak kontrol etmek ve anlamak için güdülendiği varsayımına dayanır (Kuidaki, 2002). Evlilikte yapılan yüklemeler eşin davranışlarına atıfta bulunmak olarak değerlendirilebilir.

Bradbury ve Fincham'a (1990) göre, yüklemeler eşleriyle uyumlu ve eşleriyle uyumsuz çiftleri ayıran davranış değişikliklerine vurgu yapmaktadır. Eşleriyle uyumsuz olanlar, uyumlu olanlara göre, olumsuz eş davranışını suçlanmaya değer olarak algılamakta ve bencil yönlerinin ifadesi olarak değerlendirmektedirler. Sorumluluk yüklemesi, ahlaki sorumluluğa yakındır, aynı zamanda ahlaki sorumluluk da suçlama ile yakından ilişkilidir. Sorumluluğun suçlamayı etkileyen pek çok değişkenden etkilendiği vurgulanmaktadır.

Bradbury, Fincham ve Beach (2000), evlilikte doyum ve doyumsuzluk kavramları üzerinde durmuşlardır. Doyumlu bir evlilik sadece doyumsuzluğun olmaması şeklinde ifade edilmez. Doyumlu evlilik, evlilik ilişkisinde sıkıntı yaşanmaması durumudur. Doyumsuz evlilik ise içinde daha çok olumsuz özellikleri barındırır. Evlilik doyumunun sadece bir döneme ait algıları değil, zaman içindeki değişimleri de kapsayacak şekilde ifade edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

Fowers (1992) evliliği, bireyin benliğini başkasının benliğiyle birleştirmesine olanak sunan, kişiliğinin gelişmesini ve duygusal açıdan doyum yaşamasını sağlayan bir kurum olarak görmektedir. Bu tanım içerisinden yola çıkıldığında evlilikte karşılıklı uyumun sağlanmasında bireylerin kişilik yapılarının, öznel olarak ilişkiyi yaşama biçimlerinin ve beklentilerinin önemli bir role sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Çelik, 2006).

Sistem kuramına dayalı aile görüşü “aile yapısı”, “alt sistemler” ve “sınırlar” olmak üzere üç temel kavram içerir. “Aile yapısı”, aile bireylerinin sıklıkla tekrarlanan davranışlarının oluşturduğu etkileşim biçimini, etkileşimle ilgili düzenleme, kurallar ve kalıplaşmış davranış örüntülerini kapsar. Aile bir sistem olarak işlevlerini bireylerin oluşturduğu “alt sistemlerle” yerine getirir. Ailedeki alt gruplara ilişkin sorumluluk ve rollerin sınırlarının belirgin ve açık olması ailedeki uyumlu yaşam bakımından çok önemlidir (Özgüven, 2000).

Evlilik ilişkisi alt sistemi, aile yaşantısını ebeveyn-çocuk ilişkisi ile kurulan temel bağ yoluyla etkilemektedir. Evlilik ilişkisi ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin niteliğine bağlı olarak çocukta davranış problemlerine yol açabilmektedir (Belsky,

1981). Belsky (1984), yaptığı bir araştırmada, eşine karşı düşmanlık duyguları olan annelerin çocuklarına karşı, fiziksel şiddet kullandıklarını göstermiştir.

Sağlıklı aileler fonksiyonlarını çok iyi yerine getirirler. Üyeler, aile iletişiminden memnundur ve psikolojik olarak sağlıklıdır. Çok az çatışma vardır, gelişimsel değişikliklere çok kolay ve başarılı bir biçimde uyum sağlarlar, stresli olaylarla çok iyi baş edebilirler. Ancak ailelerin hiçbir zaman sorunla karşılaşmayacağını söylemek doğru olmaz. Bu aileler bir kriz karşısında çabucak kendilerini toparlayabilirler. Aile sisteminde çok az problem olur ve bütün normal şartlarda fonksiyonlarını çok iyi yerine getirirler (Frude, 1991). Ackerman (1967)'a göre sağlıklı ailede üyeler yaşamlarını değer ve amaçları doğrultusunda yönlendirirler (Akt. Nazlı, 2003).

Ellis (1962) sorunlu evlilik ilişkilerinde mantıksız beklentilerin ilişkiyi etkilediğini vurgulamıştır. Mantıksız düşünce ve fonksiyonel olmayan kognisyonun evlilik uyumunu kötü etkilediği, mantıklı ve fonksiyonel kognisyonun ise evlilik uyumunu arttırdığı yönünde sonuçlar elde edilmiştir (Akt. Möller ve Zyl, 2006).

Evliliğin anne-baba çocuk ilişkisini nasıl etkilediği yayılma ve telafi hipotezleriyle de açıklanılmaya çalışılmıştır. Yayılma duygu ya da davranışın bir ortamdan diğerine doğru aktarılmasıdır. Yayılma hipotezine göre bir sistemde meydana gelen duygular (örneğin evlilik ilişkisinde) başka bir sistemde (örneğin ebeveyn-çocuk ilişkisi) ifade edilir. Yani evlilik ilişkisindeki duygular ebeveyn-çocuk ilişkisine doğru yayılır. Telafi hipotezinde ise evlilik ebeveyn-çocuk ilişkisinde negatif bir ilişki olduğu vurgulanır. Evliliğinde duygusal ihtiyaçlarını gideremeyen ebeveynin bu ihtiyacını giderebilmek için çocuklarına yöneldiğini ifade etmektedir (Erel ve Burman, 1995). Anne ve babanın birbirlerine karşı olan ilişkilerinin sevgi ve saygı temeline dayanması, gerek çocuğun cinsiyetine özgü rolü benimsemesine, gerekse özdeşleşmesi açısından büyük önem taşır (Gökdağ, 2002).

Ebeveynin olumlu evlilik ilişkisinin çocukların evliliğinde ve mutluluğunda katkısının olduğu bulunmuştur (Gohm ve ark., 1997). Ebeveynlerin çok çatışmalı bir evlilik ilişkisi yaşamasının veya boşanmış olmasının, çocukların yaşam doyumunu düşürdüğü ve bu bulgunun, gerek bireyci gerek toplulukçu tüm kültürler bakımından geçerli olduğu ortaya konulmuştur (Yetim, 2001).

Her iki eşin de birbirlerinin ihtiyaçlarının bilincinde olması ve bu ihtiyaçların karşılandığı sevecen ve aktif bir ilişki yaratmak için elinden geleni yapması büyük önem taşır. İhmal edilen ihtiyaçlar açıkça söylenmediğinde tüm ailenin zarar görmesi gibi bir sorun ortaya çıkar (Humphreys, 2003).

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Algılanan Kabul ve Reddetme Üzerine Yapılan Araştırmalar

Ailenin yapısının ve çocuğa karşı tutumlarının, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde oldukça büyük bir rol oynadığı hemen hemen bütün kuramcıların birleştiği bir konudur. Hayatının ilk dönemlerinden itibaren çocuğun en çok birlikte olduğu, en sık gördüğü, onun bütün ruhsal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan kişi genellikle annedir. Annenin çocuğa karşı tutumu sıcaklık ve sevgi içeriyorsa, çocuk sevilen bir varlık olduğunu hisseder (Cenkseven, 2000). Bu bölümde ebeveyn-çocuk ilişkisi ile ilgili Türkiye’de ve yurt dışında yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

Erdem (1990), alt-orta-üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden 344 öğrenciden oluşan 13-14 yaş aralığındaki örneklem grubuyla yaptığı çalışmada çocuk tarafından algılanan reddedilme ile benlik kavramı, kaygı, öğrenilmiş çaresizlik ve akademik başarı değişkenlerinin ilişkilerini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yüksek red algılayan grubun daha yüksek kaygıya, daha düşük benlik saygısı ve akademik başarıya sahip oldukları; ayrıca annenin ev kadınlığı rolünü reddettiği, aile içinde çatışma, baskı ve sıkı disiplin algıladıkları bulunmuştur. Aynı zamanda Erdem bu çalışmasında Aile Kabul Reddetme Ölçeği’nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmış ve geçerlik ve güvenilirliğini destekleyen veriler elde etmiştir.

Mızrakçı (1994), annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörleri ve hangi faktörlerin tutumlar üzerinde daha etkin olduğunu araştırmıştır. Çocuk yetiştirme tutumları üzerinde en etkin faktörün eğitim düzeyi olduğu, eğitim düzeyi yükseldikçe kişilerin yetkin yaklaşıma eğilimleri artarken, otoriter, koruyucu ve ilgisiz olarak nitelenen diğer tutumlara eğilimlerinin azaldığı belirlenmiştir. Eğitim düzeyi kişilerin kurdukları aile yapısını da etkilemektedir. Eğitim düzeyinin yüksek olduğu ailelerde eşlerin çocuk bakımını ve eğitimi paylaştıkları ve bunun eşler arasındaki ilişki kadar anne çocuk ilişkisini de olumlu yönde etkilediği gözlenmiştir. Annelerin kendi

yetiştiriliş tarzları da tutumları üzerinde etkili olmaktadır, ancak bu etkinin yönü kişilerin kendi yetiştiriliş tarzlarını onaylamaları ve onaylamamaları halinde farklılaşmaktadır. Annelerinin çocuk yetiştirme tutumunu onaylayan kişilerin annelerine benzer tutumlar geliştirdikleri, onaylamayanların ise sevgi boyutunda anneleri ile uyuma gösterirken, kontrol boyutunda annelerine ters tutumlar içine girdikleri gözlenmiştir.

Özel (1999) çocuk ve gençlerin anneleri ile olan ilişkilerinin karşılıklı olarak algılanışını incelemiştir. Örneklemini 7-11 yaş arası 50 çocuk, 12-18 yaş arası 50 genç ve 100'ü aynı çocuk ve gencin anneleri olmak üzere toplam 200 birey oluşturmuştur. Araştırma sonucunda; gençlerin anne reddi algılama düzeyleri çocuklardan daha yüksek, çocukların ve gençlerin anne reddi algılama düzeyleri annelerinden daha yüksek bulunmuştur.

Cenkseven (2000), 9-12 yaşları arasında olan çocukların kekeme olup olmamaları, cinsiyetleri ve anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerine göre, öz-kavramı düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını araştırmıştır. Ayrıca çocukların kekeme olup olmamaları ve cinsiyetlerine göre, anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeyleri arasında fark olup olmadığını incelemiştir. Araştırma sonucunda, anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinde kekeme olup olmamaya göre anlamlı bir farklılaşma olduğu, cinsiyete göre ise anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Kekeme olan çocukların anne çocuk ilişkisini daha reddedici algıladıkları saptanmıştır.

Becerik Özdiker (2002), dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) olan, 9-12 yaş arası çocukların, anneleriyle ilişkilerini algılamaları ile annenin çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışlarına ait algılamaları arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve ilgili olabilecek değişkenleri incelemiştir. Annenin çocuğu kabul ve reddetme davranışları, babanın yaşına, annenin öz olup olmamasına ve DEHB tanısı konulan yaşa göre anlamlı farklılık göstermiştir. Babanın yaşı arttıkça, annenin, saldırganlık-kin, sıcaklık-sevgi, ilgisizlik-ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme davranışları azalmaktadır. Annelerin sıcaklık-sevgi davranışları, çocuğun yaşı küçüldükçe artmaktadır. Annelerin reddetme puanları arttıkça çocukların algıladıkları reddetmenin arttığı belirtilmiştir.

Albukrek (2002), babanın çocuğa karşı tutumunu ve çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişkiyi çocuk, anne ve baba algısına göre değerlendirmiştir. Araştırmada babanın çocuğuna karşı davranışları olumsuz olarak algılandıkça çocuğun benlik kavramının olumsuz bir şekilde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kayahan (2002), annelerin bağlanma stilleri ve çocukların algıladıkları kabul ve reddin çocuk ruh sağlığı ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma örneklemini, çocuk ve ergen psikiyatrisi kliniğine başvuran çocuklar (n=96) ve anneleri (n=90) ile okullardan seçilen çocuklar (n=108) ve annelerini (n=108) kapsamaktadır. Sorunlu ve kontrol grubu oluşturulmuştur. Sorunlu grup ve kontrol grubu çocukları, hem ebeveyn kabul-reddi açısından hem de psikolojik uyum açısından farklılaşmışlardır. Sorunlu grup çocukların daha fazla anne reddi algıladığı ve psikolojik uyumlarının da daha kötü olduğu belirlenmiştir. Sorunlu grup annelerinin de kontrol grubu annelerine göre, kendi annelerinden daha fazla reddedilme algıladıkları ve öz-saygılarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, Ebeveyn Kabul ve Reddetme Kuramına paralel sonuçlar elde edilmiştir.

Varan (2004) ebeveyn tarafından kabul edilme ve reddedilmenin yetişkinlikteki yakın ilişkilere etkisini araştırmış ve çocukken algılanan kabul edilme ve reddedilmenin yakın ilişkide algılanan kabul edilme ve reddedilme ile anlamlı olarak ilişkili olduğu sonucunu elde etmiştir. Bu sonuç hem kız hem erkekler için anlamlı bulunmuştur. Çalışmada ilişkisinden memnun olan kişilerin çocukken kabul edilmeyi daha çok algıladıkları belirlenmiştir.

Toran (2005), farklı sosyo-kültürel düzeylere sahip annelerin çocuklarını kabullenme ve reddetme davranışlarını incelemiştir. Annelerin çocuklarına karşı olan kabul ve reddetme davranışları ile alt ve üst sosyo-kültürel düzey arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmanın bulguları annelerin çocuklarına karşı olan kabul ve reddetme davranışları üzerinde sosyo-kültürel değişkenlerin sosyo-kültürel düzeye göre etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçlarına göre alt sosyo-kültürel düzeye sahip annelerin kız ve erkek çocuklarına karşı daha reddedici oldukları söylenebilir.

Yener (2005), çocukların algıladıkları ebeveyn kabul veya reddinin okul başarısı ve okul uyumu ile ilişkisini incelemiştir. Kız ve erkek çocukların, annelerinden ve babalarından algıladıkları kabul düzeylerinin ve psikolojik uyum düzeylerinin bir hayli yüksek olduğu; ve bu iki değişken arasında, Aile Kabul ve Reddetme Kuramı ve onu sınyayan araştırma sonuçları paralelinde, anlamlı bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Okul başarısı ile hem algılanan anne-baba kabulü arasında hem de çocukların psikolojik uyumları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuş; bu ilişkilerde cinsiyet ve yaş farklarının bulunmadığı görülmüştür.

Candan (2006), parçalanmış ve tam aile, sağlıklı-sağlıksız aile, ebeveyn kabul-reddinin, ülkemizdeki ilköğretim çağı çocuklarının algılayışını incelemiştir. Çatışmalı evliliklerdeki çocuklar, anne babası anlaşarak boşanmış çocuklara göre, hem daha fazla ebeveyn reddi algılamakta, hem de psikolojik açıdan daha fazla yıpranmaktadır. Anne-baba arasındaki çatışma, hem annelerin hem de babaların çocuklarına karşı daha reddedici davranmalarına yol açmaktadır.

Eryavuz (2006), çocuklukta yaşanan ebeveyn kabul-reddi ile yetişkinlikte yaşanan eş kabul-reddi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yakın ilişkisinden memnun olmayan kişiler, ilişkisinden memnun olanlara göre, hem çocuklukta ebeveynleri tarafından hem de bugünkü yaşamlarında eşleri (veya sevgilileri) tarafından daha fazla red algılamaktadırlar. Çocuklukta ebeveynleri tarafından red algılayan kişilerin psikolojik uyumsuzluğu daha yüksek düzeydedir. Psikolojik uyumu etkileyen en önemli faktörler erkeklerde eş kabulü, kadınlarda ise ebeveyn kabulü olarak ortaya çıkmıştır.

İlden Koçkar (2006), öğrenme güçlüğü olan çocukların psikolojik uyumu; öğrenme güçlüğü ve diabetli çocukların psikolojik uyumları ile ilgili gruplar arası ve cinsiyet farklılıkları ve bu çocukların annelerinin psikolojik uyum düzeylerini karşılaştırmıştır. Öğrenme güçlüğüne sahip çocukların annelerinin diabetli annelere göre psikolojik uyumları ile ilgili daha fazla sorun yaşadıkları belirlenmiştir.

Öngider (2006), çalışmasında evli veya boşanmış ailelerde algılanan ebeveyn kabul veya reddinin çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkilerini incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, anne-babası evli 138 çocuk ile anne-babası boşanmış 124 çocuk ve bu çocukların anneleri olmak üzere toplam 524 kişiden oluşmuştur.

Araştırmada, çocukların kişilik uyumu açısından, anne-baba kabul reddi ile anne-baba arasındaki çatışmanın, anne-babanın evli ya da boşanmış olmasından daha önemli olduğu bulunmuştur. Ayrıca evli ailelerde babaların çocuğun psikolojik uyumu üzerinde en az anneler kadar etkili olduğu; ancak, boşanma sonrasında babaların çocukların üzerindeki bu etkisinin azaldığı ve annenin daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şanlı (2007), annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiş ve küçük yaşta evlenen, ev hanımı olan ve eğitim düzeyi düşük olan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının arttığını bulmuştur. Eşin eğitim düzeyi yüksek olduğunda annenin olumsuz tutumlardan uzaklaştığı ve demokratik tutumu benimsediği saptanmıştır. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması durumunda demokratik tutumun arttığı, diğer tutumların azaldığı belirlenmiştir.

Ebeveynlerin evliliğe ait çatışma-çözme tarzlarının, çocuğun akranlarıyla sosyal becerileriyle ilişkili olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmalar aile deneyimleri ve akran ilişkileri arasında bağlantı olduğunu ortaya çıkarmıştır (Cohn, Patterson ve Christopoulos, 1991; Parke ve Ladd, 1992; Akt. Katz ve Gottman, 1994).

Campo ve Rohner (1992), aileden algılanan kabul ve reddetme, psikolojik uyum ve duygusal istismar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma örneklemini 40 duygusal istismara uğramış, 40 duygusal istismara uğramamış genç yetişkin oluşturmaktadır. Araştırmada duygusal istismara uğramış kişilerin çocukluklarında anne ve babalarını duygusal istismara uğramayanlardan daha reddedici algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan birçok araştırmanın sonuçlarına göre anne-baba tarafından reddedilme ile çeşitli davranış problemleri, depresyon, depresif duygulanım, suça yönelme, alkol veya madde kötüye kullanımı arasında ilişkiler olduğu saptanmıştır (Glavak, Kuterovac ve Sakomon, 2003; Hill ve Bush, 2001; Crockenberg ve Leerkes, 2003; Ge ve ark., 1996; Simons, Robertson ve Downs, 1989; Chen ve ark., 1997; Akt. Yener, 2005). Eşler arası çatışmada saldırgan öğelerin daha yoğun yaşandığı ortamlarda bulunan çocukların kendilik değerlerinin daha düşük olduğu ve bu çocukların annelerinin, çocuklarında daha fazla dışa yönelim türü davranış belirtileri ifade ettikleri belirlenmiştir (Obrein, Bahadur, Gee, Balto ve Erber 1997).

Whaley, Pinto, Sigman ve arkadaşları (1999), kaygı bozukluğu olan annelerin çocuklarına karşı daha katı ve eleştirel davrandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Yaşları 12-14 arasında değişen 451 Amerikalı çocuk ve ailesinin katıldığı bir araştırmada, ebeveyn-çocuk ilişkileri dört yıl incelenmiştir. Araştırma bulguları ebeveynleriyle kabul edici, sıcak ilişkileri olan çocukların kardeşleriyle ve akranlarıyla olumlu ilişkiler geliştirdikleri; ancak dışlanan, reddedilen çocukların ise sosyal ilişkilerinde problemler yaşadıkları, akranları tarafından sevilmediklerini göstermiştir (Paley, Conger ve Harold, 2000).

Tüm dünyadan 7563 deneğin katıldığı 43 araştırmayla yapılan meta-analiz çalışmasının sonuçları algılanan ebeveyn kabul reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişkinin tüm çalışmalarda görüldüğünü ortaya koymuştur. Hem çocukların hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ile çocukluk döneminde yaşanan ebeveyn kabulü arasında doğrusal ilişki olduğu görülmüştür (Khaleque, 2002).

Khaleque ve Rohner (2002) anne babaların çocuklarına karşı ifade ettikleri sıcaklık, sevgi davranışları ya da kin, saldırganlık ilgisizlik, ihmal ve ayrıştırılmamış redetme davranışlarının oranının kültüre, etnik kökene, sosyal sınıfa cinsiyetlere ve diğer demografik değişkenlere göre farklılıklar gösterdiğini ancak bu davranışların ifade edilme biçimlerinde benzerlikler olduğunu belirtmişlerdir.

Kim ve Rohner (2003) çocukluklarında ebeveynleri tarafından kabul edilmiş ve ya reddedilmiş ergenlerle yaptığı çalışmada; kız çocukların duygusal empati değerlerinin annenin kabulü ile ilişkili olduğu, erkek çocukların ise baba kabulü ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Anneleri tarafından reddedildiklerini algılayan kız çocukların, anneleri tarafından kabul edildiklerini algılayan kız çocuklarına göre anneleri ile daha düşük düzeyde duygusal empati kurdukları görülmüştür.

2.2.2. Evlilik Doymu ve Uyumu Üzerine Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde evlilik ve evlilikte yaşanan farklı durumlarla çocuğun davranışları arasındaki ilişkiyle ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Hatipoğlu (1993), çalışmasında, bazı demografik değişkenler ile evlilik çatışmasının yaygınlığı ve sıklığının kadın ve erkek eşlerin evlilik doyumundaki rolünü araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kadın ve erkeklerin evlilik doyumuna farklı değişkenlerin etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Evlilik çatışmasının yaygınlığı erkeklerin; evlilik çatışmasının yaygınlığı ve eğitim düzeyi kadınların evlilik doyumunu yordamaktadır.

Tezer (1994), eşler arasında çıkan çatışmaların sıklığı, yarattığı gerginlik ve çatışmanın nedenini eşine veya kendine yükleme eğilimi ile çeşitli demografik değişkenlerin evlilik doyumunu üzerinde etkisi evli çiftlerde ve kadın eşin çalıştığı ve çalışmadığı eş gruplarında araştırılmıştır. 103 evli eş ile yapılan araştırmada, tüm grup için eşlerin çatışmanın nedenini eşlerine yükleme eğilimi arttıkça evlilik doyumlarının düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu eğilim çalışan-çalışmayan kadın ve karısı çalışan-çalışmayan erkekler için de bulunmuştur.

Tutarel-Kışlak (1995), eşleriyle uyumlu olan ve olmayan kadın ve erkeklerin, eşlerinin olumsuz davranışlarına yaptıkları, hem nedensel hem sorumluluk yüklemeleri ile depresyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Eşleriyle uyumsuz olanların olumsuz eş davranışlarına karşı uyumlulardan daha fazla yükleme yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Eşleriyle uyumsuz veya depresif kişilerin, sorumluluk yüklemelerini nedensel yüklemelerden daha fazla kullandıkları da belirlenmiştir. Uyum puanı arttıkça ve depresyon puanı düştükçe, eş olumsuz davranışa bile, buna olumlu tepki verildiği ve gerilimin sürdürülmediği görülmüştür.

Akfirat (1995), çalışan ve çalışmayan kadınlarla eşlerinin nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri ve evlilik doyumlarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, kadının evlilik doyumunu nedensel ve sorumluluk yüklemelerini etkilemektedir. Kadının doyumsuz olduğu çiftler, olumsuz eş davranışının nedenini eşe yüklemekte ve nedeni istikrarlı ve genel olarak algılamaktadırlar. Kadının çalışma durumu, evlilik doyumunu ve eşler ortak etkisi niyet boyutundaki yüklemeleri etkilemektedir. Çalışan doyumsuz kadınlar ve çalışmayan doyumsuz kadınların kocalarının olumsuz eş davranışını daha çok kasıtlı olarak algıladıkları bulunmuştur.

Kocadere (1995), tarafından iyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik bir çalışma yapılmıştır. Bu araştırmada, çocuklar, iletişim, cinsel yaşam, duygular ve boş zaman etkinlikleri gibi evlilikle ilgili on yedi alanda iyi ve kötü evliliklerin özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, on yedi alanın tamamında, iyi evliliklere göre kötü evliliklerde olumsuz özelliklerin çok daha yüksek oranda ortaya çıktığını göstermiştir. İyi ve kötü evlilikler arasında en belirgin farklılıklar, güven, yakınlık gibi duygular ile boşanmayla ilgili düşüncelerde ortaya çıkmıştır. Araştırmada elde edilen bulgularda en fazla dikkat çeken noktalardan biri, kötü evliliği olan kişilerin her alanda iyi evliliklere göre daha fazla sorunla karşılaştıklarıdır. Kötü evliliklerde, evliliğin her yönüyle olumsuz olarak algılanıp değerlendirilmesinin, kişide eşi ve evliliği hakkında birikim sonucunda gelişmiş olan, genel bir tutum ile açıklanabileceği tartışılmıştır. Başlangıçta bazı alanlarda ortaya çıkan sorunların çözülmemesi sonucunda, eş ve evlilik hakkında genel bir olumsuz tutum oluşmakta; özellikle olumsuz duygular tarafından şekillenen bu genel tutum, evliliğin her yönüyle olumsuz olarak algılanmasına ve değerlendirilmesine yol açmaktadır.

Gündoğdu (1995), otistik ve normal çocuğa sahip annelerin evlilik uyumlarını algılamaları; otistik ve normal çocuğa sahip babaların evlilik uyumlarını algılamalarını karşılaştırılmıştır. Ayrıca otistik ve normal çocuğa sahip anne-babalar, durumluk-sürekli kaygı ve depresyon bakımından karşılaştırılmışlardır. Otistik çocukların anne ve babalarının evlilik uyumuna ilişkin algılarının, normal çocuğa sahip anne ve babalara göre daha olumlu olduğu düşüncesi ifade edilmiştir. Otistik çocuğa sahip anne-babaların durumluk-sürekli kaygı ve depresyonları, normal çocuğa sahip anne-babalara göre daha yüksek bulunmuştur.

Çelik (1997), evlilikten sağlanan doyum, çocuk yetiştirme konusunda ebeveynler arasındaki uzlaşma ve çocuğun uyumunun ebeveynler tarafından algılanması arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre evlilikten sağlanan doyum, çocuk yetiştirme konusunda ebeveynler arasındaki uzlaşma ve çocuğun uyumunun ebeveynler tarafından algılanması arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Şirvanlı-Özen (1998), eşler arası çatışma ve boşanmanın çocukların davranış ve uyum problemleri üzerindeki rollerini incelemiştir. Araştırmada çatışmalı ve boşanmış anne-babaların çocuklarının psikolojik problem düzeyleri ve kaygı düzeylerinin, çatışmasızlara oranla daha yüksek olduğu ve anne-baba arasındaki evlilik uyumunun azalmasıyla çocuklardaki uyum problemlerinin artması arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

Kastro (1998), evlilik içi uyum ile depresyon arasındaki ilişkinin özelliklerini tanımlamayı amaçlamıştır. Bulgular evlilik uyumu ile depresyon arasındaki ilişkinin varlığını desteklemiştir ancak karmaşık bir ilişki olduğu vurgulanmıştır.

Öz (1999), çocukların evlilik çatışmasını algılamaları ile gösterdikleri içe yönelim ve dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre, çocukların evlilik çatışmasını algılamaları ile gösterdikleri içe yönelim ve dışa yönelim problemleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin öğretmenlere göre daha çok içe yönelim ve dışa yönelim problemleri rapor ettikleri görülmüştür.

Şendil (1999), çocukların, ebeveynlerinin evlilik çatışmasını nasıl algıladıklarını incelemiş ve araştırmasını orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip, yarısı sağlıklı, yarısı da sağlıksız ailelerden gelen, 5-6, 9-10 ve 14-15 yaş yaşlarında, toplam 122 kız ve erkek çocuklar ve anne-babaları ile gerçekleştirmiştir. Araştırmada çocukların anne-babanın mutlu ve çatışmalı ilişkilerini nasıl algıladıklarını inceleyebilmek amacıyla resim kartları kullanılmıştır. Çocukların, anne-babanın çatışmasıyla ilgili nedensel yüklemelerinin incelenmesinde; birbirleriyle geçimsizliklerinin, babanın baskıcılığının ya da dış nedenlerin söylenmesinde de gelişimsel farklılıklar gösterdikleri bulunmuştur. Çocukların böyle bir durumda ne yapardın sorusu karşısında yaş farkı olmaksızın, anne-baba çatışmasına müdahale etmeyi düşündükleri saptanmıştır.

Yılmaz (2000) eşler arasındaki uyumun ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin, çocukların akademik başarıları ve benlik algıları ile olan ilişkilerini farklı yaş gruplarını ele alarak incelemiştir. Sonuçlar eşler arasındaki uyumun artmasının, anne babanın çocuğuna gösterdiği ilgiyi arttırdığı; evlilik ilişkisi uyumlu olan ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına daha duyarlı oldukları şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca anne-

baba tutum boyutlarından kabul/ilgi boyutunun, ilköğretim dönemindeki öğrencilerde akademik yeterlik, sosyal onay ve davranıştan hoşnut olma alt ölçeklerini ve toplam benlik algısını; lise öğrencilerinde ise davranıştan hoşnut olma ve yakın arkadaşlık alt ölçeklerini ve toplam benlik algısını yordamada anlamlı katkıları olduğu görülmüştür.

Gökmen (2001), evli eşlerin birbirlerini kontrolcülük ve bağımlılık boyutlarında algılamaları arasında bir fark olup olmadığı ve bunların evlilik doyumu üzerinde bir etkisi olup olmadığını araştırmıştır. Kadınların eşlerini erkeklere oranla daha bağımlı algıladıkları; erkeklerin eşlerini kadınlara oranla daha kontrolcü algıladıkları sonucu elde edilmiştir.

Malkoç (2001) evli bireylerin iletişim şekilleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Evli bireylerin her bir iletişim şekli ile evlilik uyumlarının ilişki olduğu görülmüştür. Evlilik uyumu yüksek bireylere göre evlilik uyumu düşük olan bireylerin daha fazla yıkıcı ve daha az yapıcı iletişim şekillerini kullandığı belirlenmiştir. Cinsiyete göre kullanılan iletişim şekillerinde farklılık olmadığı bulunmuştur.

Özenç (2002) kişilerin ve eşlerinin bağlanma stillerine bağlı olarak, eşlerin evliliğin farklı aşamalarındaki evlilik doyumlarını incelemiş, kadınların güvenli bağlanması evliliğin kritik olan ve olmayan her iki döneminde de karşılıklı doyumu olumlu olarak etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Evliliğin kritik olan ve olmayan aşamalarında, her iki dönemde de eşlerden en az birinin güvenli bağlanma stiline sahip olmasının karşılıklı doyum üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Hünler (2002), dindarlığın evlilik doyumu üzerindeki etkileri ve algılanan evlilik sorunları çözümü becerilerinin bu ilişki üzerindeki arabulucu rolünü araştırmayı amaçlamıştır. Dindarlığın evlilik doyumu üzerinde etkili olduğu, ancak sorun çözme becerilerinin arabulucu rolü bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kuidaki (2002) normal evli kadın popülasyonunda cinsel işlev bozukluklarının dağılımını, cinsel doyum ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi ve cinsel doyumun yordanmasında rol oynayan çeşitli değişkenleri incelemiştir. Araştırmada cinsel doyum ve evlilik uyumu arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Kaya (2003), evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolünü araştırmıştır. Bulgulara göre, annelerin saldırganlık ve kin davranışı, evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide aracı rol oynamaktadır. Babalar için ise, evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasında, çocuk yetiştirme tutum değişkenleri kontrol altına alınmasından önce ve alındıktan sonra, anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Yıldırım (2004) tarafından Eş Destek Ölçeği geliştirilmiştir. Çalışma 248 kişi üzerinde yapılmıştır. Eş Destek Ölçeği duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme isteği ve sosyal ilgi desteği olmak üzere dört faktörden oluşmaktadır. Eş Destek Ölçeği ile Beck Depresyon Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Eş Destek Ölçeği Türkiye koşullarında geliştirilmiştir. Eş Destek Ölçeğinde 27 madde bulunmaktadır. Yüksek puan, bireyin eşinden daha fazla destek aldığı anlamına gelmektedir.

Koydemir, Selşik ve Tezer (2005), evlilik uyumu ve mükemmeliyetçilik boyutları arasındaki ilişki incelemiştir. Analizler sonucunda yüksek uyum ve düşük uyum gösteren eşlerin mükemmeliyetçiliğin alt boyutlarına göre farklılık göstermediği ve mükemmeliyetçiliğin alt boyutları ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Peksaygılı (2005), annelerin ve çocukların eşler arasındaki çatışmayı algılamaları ile çocukların uyum davranışları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Bulgular hem kız hem de erkek çocukların annelerinin algıladığı çatışma ile çocukların algıladıkları çatışmanın özellikleri, tehdit ve kendilerini suçlamaları arasında olumlu yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Özbeklik (2006), kadınların evlilik kalitesi ve annelik kalitesini araştırmış ve evlilik kalitesi ile annelik kalitesinin pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Evlilik kalitesi ile annelik kalitesi arasındaki ilişkinin yönünün, kadının çocukluk yıllarında gördüğü annelikle, stresli hayat olaylarıyla, çalışma şartlarından memnuniyetiyle ve eşinin yaşıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonuçları, evlilik kalitesi, annelik kalitesi ve annelik kalitesi ile evlilik kalitesi arasındaki ilişkiyi anlamak için birçok değişkenin göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamıştır.

Fidanoğlu (2007), evlilik uyumu ile eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve sosyo demografik değişkenlerle karşılaştırma yapmıştır. Somatizasyonla anlamlı derecede ilişkili bulunmuş değişkenler ise cinsiyet, eğitim, sosyal güvence, kız çocuğuna sahip olma, bireysel ve ailevi sağlık durumu, kilo farkı ve evlilik süresidir. Çift uyumu ile somatizasyon arasındaki negatif yönde zayıf ilişki bulunmuştur. Somatizasyon puanı azaldıkça çift ilişkisindeki doyum, fikir birliği, duyguların ifadesi ve genel evlilik uyumu artmaktadır.

Cihan Güngör (2007), evlilik doyumunu açıklayan evliliğe hazıroluş düzeyi, evlilikte özyetkinlik, psikolojik belirtiler, stresle başa çıkma tarzlarından olan aktif planlama ve gelişime açıklık, duygusal tutarsızlık, özdenetim ve yumuşak başlılık kişilik özellikleri arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkileri incelemeye yönelik bir model geliştirmiştir. Araştırma örneklemini 620 kadın ve 404 erkekten oluşan toplam 1024 evli bireyden oluşmaktadır. Stresle başa çıkma tarzlarından olan aktif planlamanın, psikolojik belirtilerin, evliliğe hazır oluşun ve evlilikteki öz yetkinliğin evlilik doyumunu üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu bulunmuştur. Evlilik doyumunu açıklamaya yönelik yapılan analizler sonucunda, arkadaş onayı evlilikten sağlanan doyumunu artırırken, aile onayının evlilikten sağlanan doyum üzerinde bir etkisi olmadığı bulunmuştur. İçsel baskı evlilikten sağlanan doyumunu negatif yönde yordamaktadır. Evlilik yaşının artması evlilikten sağlanan doyumunu etkilememektedir. Eş benzerliği ve kök aile ile ilişkiler evlilik doyumunu en fazla yordayan değişkenlerdir. Erkeklerin evlilik doyumlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Murphy ve Mendelson (1973) tarafından yapılan çalışmada eşleriyle olumlu iletişim kurabilen ve evliliklerindeki iletişim düzeyinden memnun olan çiftlerin evlilikteki uyum düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır (Akt. Şener ve Terzioğlu, 2008). Fincham ve Bradbury (1988)'ye göre eşler tarafından yapılan yüklemelere bakıldığında uyumsuz eşler tarafından yapılan yüklemelerin uyumlu eşlerin yaptığına göre, olumsuz eş davranışının etkisini yükselttiği ve olumlu eş davranışının etkisini azalttığı varsayılmaktadır. Fincham ve Bradbury (1989), evlilik doyumunda yetkinlik beklentilerinin ve yüklemelerin önemini incelemiştir. 105 çiftin katıldığı çalışmada, yetkinlik beklentileri ve yüklemelerin evlilik doyumuyla ilişkisinin olduğu ve yüklemelerin de yetkinlik beklentileriyle ilgili olduğunu göstermiştir. Kadınların

yetkinlik beklentilerinin daha sonraki evlilik doyumunu yordadığı görülürken, erkekler için böyle bir sonuç elde edilememiştir.

Belsky (1990) çocuğun eşler arasında sorunlara yol açmasının, çiftlerin önceden varolan iletişim sorunlarına bağlı olduğunu ve bu sorunların çocuk yetiştirme konusuna da yansıdığını savunmaktadır. Dolayısıyla çocuk, evlilikte çatışma yaratan bir neden olarak görülmemeli, önceden varolan veya gizli iletişim sorunlarının ortaya çıkmasını sağlayan bir etken olarak değerlendirilmelidir.

Glenn (1990), çocuğun evlilik doyumunu üzerinde bir etkisi olmadığını ve evlilik doyumunu arttırmadığı şeklinde karşıt bir sonuç bulmuştur. Cunnigton (1991) aile deneyimleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi araştırmış ve geçmiş aile deneyimlerinin sonraki yaşam fonksiyonları üzerinde etkili olduğunu bulmuş; özellikle de geçmiş aile deneyimleriyle evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu vurgulamıştır. Araştırma bulguları psikolojik sağlıkla ilgili faktörlerin, nesiller arasında transfer edilebileceği şeklinde ifade edilmiştir (Akt. İlketenci, 2004).

Lamke, Sollie, Durbin ve Fitzpatrick (1994), flört eden çiftlerle yaptıkları çalışmada yüksek düzeyde kadınsılığın ve ifade edici kişilik özelliklerinin yüksek düzeyde ilişki doyumunu ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Diğer bir ifadeyle, kişilerin kendilerini ifade edici olarak görmelerini ve eşlerini kadınsı olarak görmeleri yüksek düzeyde ilişki doyumunu ile ilişkili bulunmuştur.

Gottman (1994)'a göre, mutlu çiftlerle mutsuz çiftler karşılaştırıldığında daha büyük global olumsuzluk veya daha az pozitiflik, sağlam bir sonuç değildir. Mutlu evliliğe sahip mutlu çiftler, birbirini seven, birbirini çok iyi anlayan ve tartışmaları kolaylıkla çözümleneyen çiftlerdir. Mutsuz çiftlerde ise genellikle biri diğerini eleştirmeye başlamakta, sonra bu saldırıya dönüşmektedir.

Amato ve Rogers, 1980 ile 1992 yılları arasındaki evlilik sorunları ve boşanmaya ilişkin boyamsal çalışmalarında sadakatsizlik, düşüncesizce para harcama, alkol ya da uyuşturucu bağımlılığı veya her ikisinin birlikte olması, kıskançlık, huysuzluk ve sinirlendirici alışkanlıkların, boşanmayı öngören en önemli evlilik sorunları olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Amato ve Rogers, 1997).

Cohan ve Bradbury (1997), evli çiftler üzerinde yaptıkları çalışmada olumsuz yaşam olayları ve uyum arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda bazı davranışların eşlerin olayları esnek ya da hassas karşılamaında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadının yaşadığı kızgınlık duygusunun kişilerarası ilişkilerde yaşanan olumsuz yaşantılara uyumu kolaylaştırdığı, depresif belirtilerin azaldığı ve evlilik doyumunun arttığı görülmüştür. Kadınlar aşırı derecede olumsuz yaşantı karşısında eşlerinin mizahi bakışının evlilik doyumunda dalgalanmalara sebep olduğu belirtilmiştir.

Grych (1998) anne-baba arasında yaşanan çatışma sebebiyle çocuğun kendini suçlayabileceğini, daha fazla utanma, suçluluk ve depresyon gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabileceğini ifade etmiştir. Çocukta kendi davranışları yüzünden çatışmanın yaşandığı düşüncesinin oluşmasına ve davranışlarını değiştirerek ilerideki çatışmayı engelleyebileceği fikrinin doğmasına neden olmaktadır. Bu aynı zamanda daha fazla kontrol duygusunun gelişimini sağlamaktadır.

Lawrence (1999), evliliğe ait kalitede değişikliğin yörüngesinin dört parametresini (çizgisel, dörtgen ve kübik desen gibi), evliliğin ilk 10 yılının üzerindeki karı kocalar ile çalışmıştır. Her iki eş evlilik kalitelerinde yüksek seviye ile yörüngelerine başlamıştır. Kübik desene göre evlilik kalitesinin evliliğin erken yıllarında hızlıca gerilediği, dengelendiği ve tekrar gerilediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya göre, biyolojik çocuklarıyla yaşıyor olan karı kocalar, öz çocukları veya üvey çocukları olmadan yaşıyor olan karı kocalardan evliliğe ait kalitede daha dik bir gerileme göstermişlerdir.

Richardson ve McCabe (2001), ergenlik döneminde yaşanan aile içi geçimsizlik, ebeveynlerin boşanması ve genç erişkinlerin ebeveynleriyle yakın ilişkilerini araştırmışlar. 167 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada aile içi geçimsizliğin ve evlilikle ilgili doyumsuzluğun, sadece eşleri değil, çocukları da olumsuz olarak etkileyebileceği görülmüştür. Ayrıca anne ve baba ile kurulan yakın ilişkinin psikososyal uyumun en önemli unsuru olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Temke (2001)'ye göre birçok araştırma çocuğun problem davranışlarının, anne-baba ve yaşamındaki diğer önemli yetişkinlerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Çocuklardaki davranış problemleri, anne babanın çatışma durumuna ve stres düzeyine bağlı olarak değişmektedir. Aynı zamanda bu durum, çocukların kendileri ebeveyn olduklarında sorun oluşturabilmekte ve karşı cinsle yakın ilişki kurmada da problemler yaratabilmektedir (Akt. Profeta, 2002).

Araştırmalar, eşlerin birbirlerine ılımlı davranmalarının, anlayışla yaklaşmalarının, birbirlerinin davranışlarını kontrol etmeye çalışmamalarının, evliliği olumlu yönde etkilediğini göstermiştir (Kiecolt-Glaser ve Newton, 2001). Davila, Karney, Hall ve Bradbury (2003) dört yıllık evli çiftlerde evlilik doyumu ve depresif semptomlar arasındaki çift yönlü ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda cinsiyet farklılıklarının önemli olmadığı bulunmuştur. Araştırmada kadınlar için, evlilik doyumsuzluğu üzerinde depresif semptomların etkisinin güçlü olduğu bulunmuş ancak cinsiyet açısından depresif semptomlar üzerinde evlilik doyumunun etkisi bulunamamıştır.

Whisman, Brown ve Weinstock (2004), psikopatoloji ve evlilik doyumunu incelemişlerdir. Minnesota Çok Ölçekli Kişilik Envanterini (MMPI-2) kullanmışlardır. Her iki eşteki depresyon ve anksiyete düzeyi ölçülmüştür. Araştırmada evliliğe ait doyumun kişinin kendi anksiyete ve depresyon düzeyi ve eşin depresyon düzeyi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular cinsiyetin etkisinin olmadığını, depresyonun etkisinin anksiyete etkisinden daha güçlü olduğunu, erkeğin etkisinin partnerinin etkisinden daha fazla olduğunu göstermiştir. Ayrıca birçok araştırma, anne ya da babadaki psikopatolojinin daha fazla anne-baba çatışmasının yaşanmasının, daha bozuk bir anne-baba-çocuk ilişkisine neden olarak, çocukta ruhsal bozuklukların görülme olasılığını arttırdığı sonucunu göstermiştir (Goodman ve Gotlib 1999; Hammen, Shih, Altman ve Brennan 2003).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklerle ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde yapılmıştır. Araştırmada ilköğretime devam eden 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, anne çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin annelerin evlilik doyumu ve uyum düzeyleri ile ilişkisi incelenmiştir. Ayrıca öğrencilerin anne çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin, annelerin evlilik doyumu ve uyum düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı da araştırmanın konusudur.

3.2. Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini, Adana ili merkezinde ilköğretim okullarına devam eden 4., 5., 6. sınıf öğrencileri ve anneleri oluşturmuştur. Adana Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Seyhan ve Yüreğir ilçesinde bulunan beş ilköğretim okulu araştırma kapsamına alınmıştır.

Uygulamaya katılan öğrencilerden ölçekleri yanlış ve eksik dolduranlar, anne babası boşanmış olanlar, anne ya da babası vefat etmiş olanlar ve annesi araştırmaya katılmak istemeyenlerin cevap kâğıtları çıkartılmıştır. Annelere uygulanan ölçeklerde de ölçekleri yanlış ve eksik doldurulan cevap kâğıtları araştırma dışında bırakılmıştır.

Ölçek öncelikle öğrencilere uygulanmış, daha sonra annelere uygulanmıştır. Annelerin gönüllü olmaları vurgulanmış ve doldurmaları istenen ölçekler kapalı zarflar içerisinde öğrencilere verilmiş; anneleri doldurduktan sonra geri getirmeleri istenmiştir. Ölçek yaklaşık 650 öğrenciye uygulanmıştır ancak annelere gönderilen zarflar geri getirilmediği için veri kaybı oluşmuştur.

Araştırma 413 ilköğretim öğrencisi ve annesi üzerinde yapılmıştır. Araştırmada evlilik doyum ölçeğini yanıtlamak istemeyen 43 annenin “Evlilik Uyum Ölçeği” puanlarına ve “Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği” puanlarına yer verilmiştir. Ailelerin sosyo ekonomik durumunu belirlemek amacıyla Bacanlı'nın “Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği” kullanılmış; bu ölçeği annelerin doldurmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Araştırma kapsamına alınan örneklem grubuna göre alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzey şeklinde üç grup belirlenmiştir. Ölçeğin aritmetik ortalaması 29.54, standart sapması ise 7.58'dir. Aritmetik ortalama ve standart sapma doğrultusunda 22'den aşağı puan alanlar alt, 22-38 puan arası orta ve 38'in üstünde puan alanlar ise üst sosyo-ekonomik düzey olarak gruplandırılmıştır. Öğrencilerin sınıf düzeylerine, cinsiyetlerine ve ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Cinsiyetlerine ve Ailelerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine İlişkin Çapraz Tablo Dağılımı

		4. SINIF		5. SINIF		6. SINIF		TOPLAM	
		N	%	N	%	N	%	N	%
CİNSİYET	KIZ	71	32.3	82	37.3	67	30.5	220	53.3
	ERKEK	66	34.2	63	32.6	64	33.2	193	46.7
	TOPLAM	137	33.2	145	35.1	131	31.7	413	100
SED	ALT	29	31.5	38	41.3	25	27.2	92	22.3
	ORTA	79	31.0	83	32.5	93	36.5	255	61.7
	ÜST	29	43.9	24	36.4	13	19.7	66	16.0
	TOPLAM	137	33.2	145	35.1	131	31.7	413	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan 220 kız (%53.3), 193 erkek (%46.7) toplam 413 öğrenci olduğu; bunların 137'sinin (%33.2) 4.sınıf, 145'inin (%35.1) 5. sınıf ve 131'inin (%31.7) 6. sınıf öğrencisi olduğu görülmektedir. Katılan öğrenciler sosyo-ekonomik düzey açısından incelendiğinde 92'sinin (%22.3) alt, 255'inin (%61.7) orta, 66'sının (%16.0) üst sosyo-ekonomik düzeyde olduğu; 4.sınıfa gidenlerin 29'u (% 31.5) alt, 79'u (%31.0) orta, 29'u (%43.9) üst; 5. sınıfa gidenlerin 38'i (%41.3) alt, 83'ü (%32.5) orta, 24'ü (%36.4) üst; 6. sınıfa gidenlerin 25'i (%27.2) alt, 93'ü (%36.5) orta, 13'ü (%19.7) üst sosyo-ekonomik düzeye sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmada bağımsız değişkenler hakkında veri toplamak amacıyla annelere çocuk sayısı ve evlenme biçimi ile ilgili sorular sorulmuştur. Annelerin eğitim durumuna göre evlenme biçimi ve çocuk sayısı dağılımları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Annelerin Eğitim Durumuna Göre Evlenme Biçimi ve Çocuk Sayısı Dağılımları

		Hiçbir okul mezunu değil		İlkokul mezunu		Orta okul/lise mezunu		Yüksek okul mezunu		İleri eğitim görmüş		TOPLAM	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Evlenme biçimi	Görücü	26	11.5	101	44.5	84	37.0	15	6.6	1	.4	227	55.0
	Flört	9	5.2	40	23.3	77	44.8	40	23.3	6	3.5	172	41.6
	Kaçarak	1	10	4	40	5	50	0	0	0	0	10	2.4
	Başlık parası	1	50	1	50	0	0	0	0	0	0	2	.5
	Berdel	1	100	0	0	0	0	0	0	0	0	1	.2
	Kuma	0	0	0	0	1	100	0	0	0	0	1	.2
	TOPLAM	38	9.2	146	35.4	167	40.4	55	13.3	7	1.7	413	100
Çocuk sayısı	1-2 çocuk	3	1.3	53	22.9	123	53.2	45	19.5	7	3.0	231	55.9
	3-4 çocuk	17	11.8	75	52.1	42	29.2	10	6.9	0	0	144	34.9
	5 ve yukarı	18	47.4	18	47.4	2	5.3	0	0	0	0	38	9.2
	TOPLAM	38	9.2	146	35.4	167	40.4	55	13.3	7	1.7	413	100

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan annelerin 227’sinin (%55) görücü usulüyle, 172’sinin (%41.6) flört ederek, 10’unun (%2.4) kaçarak, 2’sinin (%.5) başlık parasıyla, 1’inin (%.2) berdel, 1’inin (%.2) kuma getirilerek evlendiği görülmektedir. Görücü usulüyle evlenenlerin 26’sı (%11.5) hiçbir okul mezunu değil, 101’i (%44.5) ilkokul mezunu, 84’ü (%37.0) ortaokul/lise mezunu, 15’i (%6.6) yüksek okul mezunu ve 1’i (%.4) ileri eğitim görmüştür. Flört ederek evlenenlerin ise 9’u (%5.2) hiçbir okul mezunu değil, 40’ı (%23.3) ilkokul mezunu, 77’si (% 44.8) ortaokul/lise mezunu, 40’ı (%23.3) yüksek okul mezunu ve 6’sı (%3.5) ileri eğitim görmüştür. Çocuk sayısı açısından karşılaştırıldığında, 231 (%55.9) annenin 1 veya 2 çocuğa sahip olduğu, 144 (%34.9) annenin 3 veya 4 çocuğa sahip olduğu ve 38 (%9.2) annenin 5 veya daha fazla çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir. Çocuk sayısı 5 ve daha fazla olan annelerin herhangi bir okul mezunu olmayan (%47.4) ve ilkokul mezunu (% 47.4) olan anneler

olduğu; ileri eğitim görmüş annelerin sadece 1 veya 2 çocuğa sahip olduğu dikkat çekmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada öğrencilerin anne çocuk ilişkisini algılama düzeylerini belirlemek amacıyla Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği, annelerin evlilik doyum düzeylerini belirlemek için Evlilik Doyum Ölçeği ve evlilik uyumunu belirlemek amacıyla da Evlilikte Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca annelere yaşı, çocuk sayısı, evlenme biçimi ile ilgili soruların ve sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek amacıyla Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeğinin bulunduğu kişisel bilgi formu uygulanmıştır.

3.3.1. Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği (Çocuk Formu)

Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği (Parental Acceptance Rejection Questionnaire) çocuk formu Rohner, Saavedra ve Granum (1980) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek cevaplayan kişinin ebeveyninin davranışlarını nasıl algılandığını ölçmektedir. Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği çocuk formu, dört alt ölçeği olan toplam 60 maddeden oluşan bir ölçektir. Bu alt ölçeklerden “algılanan ebeveyn sevgi ve sıcaklık” alt ölçeği 20 maddeyi, “algılanan ebeveyn düşmanlık ve saldırganlık” alt ölçeği 15 maddeyi, “algılanan ebeveyn ilgisizliği ve ihmal” alt ölçeği 15 maddeyi, “algılanan ayrıştırılmamış reddetme” alt ölçeği 10 maddeyi içermektedir.

Ebeveyn kabul ve reddetme teorisinde algılanan kabul ve reddetme biçimlerinin iki uçlu olduğu vurgulanmıştır. Bir ucunda reddetme ya da aile sevgisinin azlığı diğer ucunda yeterli şekilde algılanan sevgi ve ilgi bulunmaktadır. Ebeveyn sevgi ve ilgisi iki temel yolla ifade edilebilir bunlar fiziksel ve sözel davranışlardır. Sıcaklık; öpme, tutma, sevme, okşama, gülümseme, sarılma gibi davranışlarla gösterilebilir. Güzel şeyler söylemek, iltifat etmek ya da övmek de sözlü olarak sıcaklığı ifade etmeye örnek verilebilir. Diğer bir deyişle sıcaklık, ebeveynlerin tüm davranış şekilleri ile çocuğa sevildiği ve ilgilenildiği mesajını vermeleridir. Reddetme ise sevgi ve ilginin yokluğu ya da geri çekilmesidir. Teoride reddetme üç farklı şekilde ifade edilmiştir: Düşmanlık-saldırganlık, ilgisizlik-ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme. Düşmanlık-saldırganlık çocuğa yönelik düşmanlık, öfke, vurma, itme, küfür, küçümseme, suçlama, alay gibi davranışları içermektedir. İlgisizlik-ihmal ise çocukla ilgilenmeme, çocuğa dikkat

etmeme, çocuğu ihmal etme şeklindedir. Ayırıştırılmamış reddetmede ise ailenin açık olarak ihmal edici ya da saldırgan davranışları olmamasına rağmen çocuğun reddedildiğini hissetmesidir.

Aile Kabul ve Reddetme Ölçeğinin yanıtlanmasında ise likert tipi dört şıktan birinin seçilmesi ve işaretlenmesi istenir. ‘Hemen hemen her zaman’ yanıtına ‘4’ puan, ‘bazen’ yanıtına ‘3’ puan, ‘nadiren doğru’ yanıtına ‘2’ puan, ‘hiçbir zaman doğru değil’ yanıtına ise ‘1’ puan verilir. 27 adet tersine çevrilmiş madde vardır. Yüksek puan, yüksek düzeyde reddetmenin algılandığını gösterir (Öner, 1997). Ölçekten elde edilecek en düşük puan 60, en yüksek puan ise 240’dır.

Rohner’in Amerika Birleşik Devletlerinde yaşları 9 ile 12 arasında değişen etnik yapı, sosyal sınıf ve cinsiyet açısından eşit dağılım gösteren 220 çocuk üzerinde yaptığı araştırma sonucunda elde ettiği Cronbach alfa güvenirlik katsayısı alt ölçekler için .72 ile .90 arasındadır. Ölçeğin yapı geçerliliğine bakılmış ve faktör analizi sonucunda puan varyansının %58’ni açıklayan iki faktör olduğu belirlenmiş, iki faktör arasında .50 düzeyinde ilişki bulunmuştur. Ölçüt Bağımlı Geçerlilik sonuçları ise sevgi, ilgisizlik/ihmal ve ayırıştırılmamış reddetme alt testleriyle Ebeveyn Davranış Envanteri’nin çocuk formunun (Child’s Report of Parental Behavior Inventory) kabul, düşmanca mesafe ve reddetme alt testleriyle, sırasıyla .83, .64 ve .74 düzeyinde; ilgisizlik alt testinin fiziksel ceza ile .55 düzeyinde korelatif ilişkili olduğunu göstermiştir. Ölçek birçok dile çevrilmiş ve 230’dan fazla araştırmada kullanılmıştır. Yapılan geçerlik güvenirlik çalışmaları ölçeğin farklı kültürlerde de kullanılabileceğini göstermiştir (Khaleque ve Rohner 2001).

Ölçeğin geçerlik ve güvenirliği ile ilgili birçok araştırmacı çalışmalar yapmıştır. Ülkemizde ilk olarak Polat ve Sunar (1988) daha sonra da Erdem (1990), Anjel ve Erkman (1993) çalışmışlar; ölçeğin Türkçe çevirisini, çocuk ve annelerde geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yapmışlardır. Erkman ve Kozcu (1992) ise algılanan istismar ile ebeveyn kabul ve reddinin ilişkilerini incelemişlerdir. Varan ve Rohner (2002) Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği’ne yeni bir boyut daha ekleyerek (ebeveyn kontrolü) ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını tekrarlamışlardır (Kayahan, 2002). Kontrol alt ölçeği çocuğun ebeveyninin kontrolüne yönelik algılarını ölçme amacıyla geliştirilmiştir. Kontrol alt ölçeği bu araştırmanın kapsamına alınmamıştır.

Ölçek Polat (1988) tarafından geri çevirme tekniği kullanılarak Türkçe'ye çevrilmiştir. Polat, ölçeğin güvenirlik katsayılarını .76 ile .84 aralığında olduğunu belirlemiştir. Madde toplam puan korelasyonları algılanan sevgi/sıcaklık alt ölçeğinde .38 ile .74 aralığında ($p<.001$), algılanan ihmal/ilgisizlik alt ölçeğinde .40 ile .62 aralığında ($p<.001$), ayrıştırılmamış reddetme ise .44 ile .71 aralığında olduğunu saptamıştır. Erdem (1990) test tekrar test katsayısını .70, Cronbach alfa katsayısını .95 olarak saptamıştır. Ölçeğin yapı geçerliğinde ise Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'nden yüksek puan olan öğrencilerin Piers Harris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği, Aile Hayatı Tutum Ölçeği'nin demokrasi alt boyutu sonuçları ile akademik başarının anlamlı olarak düşük olduğu görülmüştür. Aynı zamanda Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'nden yüksek puan olan öğrencilerin Sürekli Kaygı Skalası, Çocuklarda Öğrenilmiş Çaresizlik Ölçeği, Aile Hayatı Tutum Ölçeği'nin annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi, aile içi çatışma, sıkı baskı ve disiplin boyutlarından anlamlı olarak yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Cenkseven (2000) ise içtutarlılık katsayılarını toplam test için .94 düzeyinde, altölçekler .77 ile .89 arasında saptamıştır. Toplam puan korelasyon katsayılarının -.18 ile .65 arasında değiştiği görülmüştür. Faktörler incelendiğinde iki faktörde kümelandıkları I. faktörün 'reddetme', II. faktörün ise 'kabul etme' olarak isimlendirilebileceği görülmüştür. Faktör analizi sonucunda I. faktörün sıcaklık-sevgi alt ölçeğinin maddelerinin tamamı ile ilgisizlik-ihmal alt ölçeğinin yedi maddesini; II. faktörün ise, saldırganlık-kin alt ölçeği ile ayrıştırılmamış reddetme alt ölçeğinin tüm maddelerini içerdiği belirlenmiştir.

3.3.2. Evlilik Doyum Ölçeği (EDÖ)

Ölçek Çelik (2006) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 5'i olumlu, 8'i olumsuz toplam 13 maddeden oluşmaktadır. Örneklem grubundaki evli bireylerden bu maddelerde belirtilen (1) bana hiç uygun değil ile (5) bana tamamen uygun arasında değişen likert tipi bir derecelendirmeyi kullanarak yanıtlamaları istenmiştir. Ölçekten alınacak en yüksek puan 65, en düşük puan ise 13'tür. Yüksek puan evli kişilerin evlilik doyumlarının yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçekteki olumsuz anlam içeren 8 madde ters çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçekten yüksek puan almak evlilik doyumunun yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin örneklem grubunu orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen ailelerin çocuklarının eğitim gördüğü okullar oluşturmuştur ve uygulama yapılmıştır ayrıca üst ve orta sosyo-ekonomik düzeyden evli bireylerin yaşadığı İstanbul ili Beşiktaş ilçesinde yaşayan bireylerle görüşmüştür. Araştırmada evli bireylerin cinsiyet, evlilik yılı, evlenme biçimi, eğitim düzeyi, çocuk sayısı açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek için iki faktörlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

Ölçüt bağıntılı geçerlik için benzer ölçekler ve farklı ölçekler geçerliği çalışmaları yapılmıştır. Evlilik Doyum Ölçeği geliştirilme aşamalarında benzer ölçekler geçerliği sonuçlarını elde edebilmek için 117 kişilik araştırma örnekleminin 84 kişilik bir alt grubuna EDÖ ile birlikte EUÖ uygulanmış ve bu ölçeğin puanlarının EDÖ ile korelasyonları incelenmiştir. Farklı ölçekler geçerliği çalışmasının yapılabilmesi için 117 kişilik araştırma grubundan 81 kişiye EDÖ ile birlikte BDÖ ölçeği uygulanmıştır.

Yapı geçerliği çalışmasında dört örneklem grubundan elde edilen veriler üzerinden faktör analizleri gerçekleştirilmiştir. Öncelikle herhangi bir faktör döndürme yöntemi kullanılmadan temel bileşen analizi uygulanmış ve çözüm sonrasında toplam 8 bileşen olduğu anlaşılmıştır. Her bir bileşendeki maddelerin en düşük faktör yükünün .40 olmasına ve maddelerin bileşenler arasındaki faktör yükleri arasındaki farkın en az .25 olmasına dikkat edilmiştir. Bu iki ölçütü temel alınarak yapılan temel bileşen analizleri dört kere tekrarlanmış ve EDÖ’de .40/.25 ölçütlerine uygun olan 50 madde kalmıştır. Ancak dördüncü çözümlenmenin sonunda 4 bileşenli bir yapı elde edilmiştir. Dört bileşene yüklenen maddelere ait faktör yüklerinin .50-.78 arasında değiştiği görülmüştür. Ayrıca, altölçeklerin Cronbach alfa katsayılarının .82-.96 arasında değiştiği ve bileşenlerin iç tutarlılığa sahip olduğu ifade edilebilir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi uygulanmış ve 3 faktörlü modelin veri tabanına iyi uyum gösterdiği saptanmıştır. Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinden sonra, faktörlere en yüksek değerlerle yüklenen maddelerin içerikleri incelenerek, faktörleri isimlendirmek gerekmiştir. 1. madde; “Eşimin ailesinin etkisinde kalması evlilik ilişkimizi kötü etkiliyor.” 8. madde; “Ailelerimizin evliliğimize müdahale etmeleri ilişkimizi olumsuz etkiliyor.” Bu faktörü oluşturan maddeler içerik yönünden incelendiğinde, eşlerin ailelerinin evlilik ilişkisini olumsuz yönde etkilemesi ile ilgilidir. Buna dayanarak bu alt ölçeğe “Aile alt ölçeği” ismi verilmiştir. “Eşimle her ikimiz de

cinsel doyuma ulaşıyoruz” “Cinsel yönden eşimle uyumluyum” maddeler içerik yönünden incelendiğinde, eşlerin cinsel yaşantılarındaki uyumu belirten ifadeler olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu alt ölçeğe “Cinsellik alt ölçeği” ismi verilmiştir. Bu bileşeni oluşturan maddeler olumlu ifade edilmiştir. “Eşimin bana güven duymadığını düşünüyorum”, “Eşimin bana değer vermediğini hissediyorum”, içerik yönünden incelendiğinde, eşlerin maddelerin eşlerin birbirlerine yönelik güvensizlik duyguları ve geçimleriyle ilgili olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu alt ölçeğe “Benlik alt ölçeği” denilmiştir.

Bu çalışmada ölçüt bağımlı geçerlik çalışmalarından benzer ölçekler geçerliği için EUÖ uygulanmış, farklı ölçekler geçerliği için ise BDÖ ölçeği uygulanmıştır. EDÖ'nün toplam puanları ile EUÖ toplam puanları arasındaki korelasyon $r=.67$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. EUÖ toplam puanları ile Aile alt boyutu $r=.46$, Benlik alt boyutu $r=.57$, Cinsellik alt boyutu $r=.44$, arasında da anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Evli bireylerin evlilik doyumu yükseldikçe evlilik uyumları da yükselmektedir. EDÖ toplam puanları ile BDÖ puanları arasındaki korelasyon negatif yönde $r=-.44$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. BDÖ ve EDÖ'nün cinsellik alt boyutu ile arasındaki korelasyon $r=.53$ düzeyinde anlamlı, aile alt boyutu ile arasındaki korelasyon $r=.29$ anlamlı bulunmuş, benlik alt boyutu ile arasındaki korelasyonun anlamlı olmadığı görülmüştür.

Evlilik doyum ölçeğinin güvenirlik çalışması için öncelikle ölçeğin ve ölçeğin alt boyutlarının madde-toplam puan korelasyonları incelenmiş ve ölçeğin madde-toplam puan korelasyonunun .27 ile .58, aile alt boyutunun .59 ile .71, cinsellik alt boyutunun .49 ile .73, benlik alt boyutunun .49 ile .67 olduğu saptanmıştır. Ayrıca ölçeğin iç tutarlık katsayıları hesaplanmış ve bütün ölçeğin iç tutarlık katsayısının .79, aile alt boyutunun iç tutarlık katsayısının .83, cinsellik alt boyutunun iç tutarlık katsayısının .81, benlik alt boyutunun iç tutarlık katsayısının .75 olduğu belirlenmiştir. Evlilik Doyum Ölçeğinin test-tekrar test güvenirlik çalışması bir aylık ara ile 70 evli bireyden toplanan veriler üzerinde yapılmıştır. Evlilik Doyum Ölçeğinin test-tekrar test korelasyon katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test korelasyon katsayısı aile alt boyutu için .83, cinsellik alt boyutu için .80, benlik alt boyutu için ise .74'tür.

3.3.3. Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ)

Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ Marital Adjustment Test) Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilmiştir. Evlilik uyumunu ölçmek amacıyla oluşturulan ölçek 15 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden biri genel uyumu, sekizi anlaşma alanlarını ve altısı çatışma çözme, bağlılık ve iletişimi ölçmektedir. Ölçekteki puanlar uyumsuzluktan uyumluluğa doğru artmaktadır. Ölçekten alınacak en yüksek uyum puanı 158, en düşük uyum puanı ise 2'dir. Ancak Hunt (Akt. Fredman ve Sherman,1987), puanlamayı basitleştirmiş, toplam puanı 60'a indirmiştir ve güvenilirlik çalışmaları aynı sonucu vermiştir (kadınlar için $r=.92$, erkekler için $r=.94$).

Ölçeğin orijinalinin geçerlik güvenilirlik çalışmasının yapıldığı örneklem birbiriyle evli olmayan 118 evli erkek ve 118 evli kadından oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .90'dır. Test-tekrar-test güvenilirliğine bakılmamıştır. Eşlerin ölçekten aldıkları puanlar ile evlilikteki anlaşmazlıklarla ilgilenen klinisyenlerin kararlarının birbiriyle ilişkili olduğu da belirlenmiştir. Geçerlik çalışmalarında ise ölçeğin uyumlu ve uyumsuz grubu anlamlı olarak birbirinden ayırt ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ölçek Tutarel-Kışlak (1999) tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Ölçeğin çeviri işleminde Savaşır'ın önerdiği yollar izlenmiştir. Evlilikte Uyum Ölçeğinin çevirisi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş, daha sonra psikolog ve yabancı dil uzmanlarıyla gözden geçirilmiştir. Araştırma 311 gönüllü, evli denek üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kişisel bilgi formu, Evlilikte Uyum Ölçeği, Kişilerarası İlişkiler Ölçeği ve İlişkilerde Yükleme Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Değer kadınlar için .85, erkekler için .83'tür. Ölçeğin orijinalinin iç tutarlık güvenilirliği .90'dır. Ölçeğin ilk yarısı ve son yarısındaki puanlamalar birbirinden farklı olduğundan, numarası tek olan ve çift olan maddeler karşılaştırılmıştır. İki yarım test güvenilirliği $r= .84$ olarak bulunmuştur. Test tekrar test tekniği ile güvenilirlik hesaplaması yaklaşık 15 gün aralıkla 36 birbiriyle evli kişiye uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı .57 olup .01 düzeyinde anlamlıdır. Madde-test korelasyonları sonucu 10. maddenin korelasyon katsayısı .09 olup anlamlı bulunmamıştır. Freeston ve Plechaty'nin önerileri dikkate alınarak 10. maddenin puanlaması değiştirilmiştir. Bu durumda toplam puan 60'dan 58'e inmiştir. Evlilikte Uyum Ölçeği ile Kişilerarası

İlişkiler Ölçeğinin toplam puanları arasındaki korelasyon katsayısı $r=.12$ ($p<.05$) olarak saptanmıştır. Evlilikte Uyum Ölçeği ile İlişkilerde Yükleme Ölçeği toplam puanları arasında negatif korelasyon bulunmuştur ve $.01$ düzeyinde anlamlıdır. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla veriler üzerinde ana bileşenler yöntemi ve varimaks dönüştürmesine göre faktör analizi uygulanmış ve üç faktör bulunmuştur. Daha sonra bu iki faktöre indirgenmiştir. Anlaşma ya da anlaşamama durumları ve ilişki tarzlarını içeren iki yapıya ayrılmıştır.

Tutarel-Kışlak tarafından yapılan ilk geçerlik-güvenirlik çalışmasında ölçüt-bağımlı geçerliğin saptanmasında Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (AYDA) ile Evlilikte Uyum Ölçeği toplam puanları arası korelasyon değeri $.66$ ($p<.01$) olarak bulunmuştur. İç tutarlık katsayısını orijinaline yakın bir yükseklikte oluşu, iki yarım ile test-tekrar test güvenilirliğinin olması ölçeğin toplumumuzda kullanılabilir bir ölçek olduğunu göstermektedir (Tutarel-Kışlak, 1999).

3.3.4. Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği

Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği Bacanlı (1997) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirildiği araştırmada kendini ayarlama ile üniversitede devam edilen program, çocukluğunu geçirdiği yerleşim birimi, ailesinin sosyo-ekonomik düzeyi ve cinsiyet gibi değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Ölçek, yaş ranjı 18-28 arasında değişen 538 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyini belirlemek üzere 12 sorudan oluşan bir ölçektir. Ölçeğin geliştirilmesinde sosyo-ekonomik düzey göstergesi olarak şu ölçütler belirlenmiştir: Babanın eğitim durumu, annenin eğitim durumu, ailedeki birey sayısı, oturdukları evin mülkiyeti, oturdukları evdeki oda sayısı, oturdukları evin ısıtma düzeni, ailenin ortalama aylık geliri, babanın mesleği, annenin mesleği, okuduğu lise, ortaöğretim boyunca masrafların nasıl karşılandığı ve ailenin sahip olduğu eşyalar.

Babanın ve annenin eğitim durumunu içeren 1. ve 2. soru “hiçbir okul mezunu değil”, “ilkokul mezunu”, “ortaokul/lise mezunu”, “yüksek okul mezunu” ve “lisansüstü eğitim görmüş” olarak sıralanmış ve bu ifadelere sırası ile 1, 2, 3, 4 ve 5 puan verilmiştir. Ailenin sahip olduğu eşyalar sayı olarak ele alınmış ve bu eşyalara daha fazla miktarda sahip olan ailelerin üst sosyo-ekonomik düzeye dahil olma ihtimallerinin

oldukça yüksek olacağı kabul edilmiştir. İlk 11 soruda işaretlenen seçeneğin puanı bulunmakta, 12. soruda ise kaç tane eşya varsa o kadar puan verilmektedir. 12 soruda kişinin işaretlediği seçeneklerin puanları toplanarak kişinin SED puanı hesaplanmaktadır.

Ölçeğin 24 kişilik bir öğrenci grubundan elde edilen iç tutarlık (alfa) katsayısı .73'tür. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 12 en yüksek puan 56'dır (12. soruda birer eşya varsayılarak). Ölçek üniversite öğrencileri için kullanıldığından öğrencinin orta öğrenimi ile ilgili bilgiler de bulunmaktadır. Bu araştırmada araştırmanın amacına uygun olmayan bazı maddeler çıkartılmış, bazı maddeler ise güncelleştirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri Şubat-Nisan 2008 tarihleri arasında toplanmıştır. Öncelikle araştırma kapsamına alınacak okullar belirlenmiş ve Adana Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan okullar seçilirken alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyi kapsayacak okullar olmasına dikkat edilmiştir. Araştırma kapsamına Adana Genç İşadamları İlköğretim Okulu, Hayriye Kemal Kusun İlköğretim Okulu, Emine Sapmaz İlköğretim Okulu, Orhangazi İlköğretim Okulu ve TÖBANK İlköğretim Okulu alınmıştır. Anne babası ayrı ya da vefat etmiş öğrencilerin belirlenmesinde sınıf öğretmenleri, okul rehber öğretmeni ve psikolojik danışmanlarından yardım alınmıştır. Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği önce çocuklara uygulanmış, daha sonra annelere gönderilen ölçeklerin doldurulup geri gönderilmesinden sonra eşleştirilmiştir. Öğrencilerin ölçeği doldurmaları yaklaşık olarak 50-55 dakika sürmüştür. Annelere gönderilen zarfların geri dönüşü ise 1 ile 7 gün arasında değişmiştir.

3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi

Toplanan veriler alt amaçlar doğrultusunda hesaplanarak gerekli analizler yapılmıştır. Öncelikle aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar hesaplanmıştır. Algılanan kabul ve reddin bazı değişkenlere göre değişip değişmediğini saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve t testi kullanılmıştır. Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'nde yüksek puan yüksek reddetmeyi, düşük puan ise yüksek kabulü göstermektedir. Çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin ailenin

sosyo-ekonomik düzeyi, çocuğun sınıf düzeyi ve ailedeki çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Annenin evlenme biçimi ve çocuğun cinsiyetine göre çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla da bağımsız gruplar t testi analizi uygulanmıştır. Görücü ve anlaşarak evlenme biçimi araştırma analizlerine dahil edilmiş; kaçarak evlenme, berdel ve kuma getirilme ise gözenek sayısının azlığı nedeniyle analizlere dahil edilmemiştir.

Çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddetmelerinin annenin evlilik doyumu ve uyumu düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Evlilik Uyumu Ölçeği ve Evlilik Doymu Ölçeklerinde yüksek puan yüksek doyumu ve yüksek uyumu göstermektedir. Evlilik uyumu ve evlilik doyumu düzeyleri aritmetik ortalama ve standart sapmaları göz önünde bulundurularak alt, orta ve üst düzey olarak belirlenmiştir. Evlilik Doymu Ölçeğinin aritmetik ortalaması 53.98, standart sapması 8.41'dir. 46 puanın altı düşük evlilik doyumunu, 47-61 orta evlilik doyumunu, 61 puanın üstü ise yüksek evlilik doyumunu göstermektedir. Evlilik Uyumu Ölçeğinin aritmetik ortalaması 44.03, standart sapması 8.35'dir. 36 puanın altı düşük evlilik uyumunu, 47-51 orta düzeyde evlilik uyumunu, 51 puanın üstü ise yüksek evlilik uyumunu göstermektedir. Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği alt ölçek puanlarının annelerin evlilik doyumu ve uyumu düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi tekniği kullanılmıştır. Evlilik doyumu, evlilik uyumu ve çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılamaları arasındaki korelasyona bakılmıştır. Evlilik uyumu ve doyumunun ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, ailedeki çocuk sayısına ve annenin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Annelerin evlenme biçimine göre evlilik uyumu ve doymu düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla da bağımsız gruplar t testi analizi kullanılmıştır. Araştırmada yapılan tüm varyans analizlerinde varyansların homojenliğine Levene F Testi ile bakılmış ve varyansların homojenliği koşulunun karşılandığı durumlarda, anlamlı farklılıkların çıktığı gruplarda farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Post Hoc analizine bakılmış ve çoklu karşılaştırmalar için Scheffe testinden yararlanılmış; fakat farkın kaynağı Scheffe ile belirlenemediği durumlarda LSD kullanılmıştır. Varyansların homojen olmadığı durumlarda ise Tamhane testinden yararlanılmıştır. Tüm testlerde

gruplar arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığını anlayabilmek için .05 anlamlılık düzeyi ölçüt kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda uygulanan istatistiksel analizlere ve bu analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi, Çocuğun Cinsiyeti, Sınıf Düzeyi, Annenin Evlenme Biçimi ve Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Reddedici Algılama Düzeylerine İlişkin Bulgular

Çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, çocuğun cinsiyeti, sınıf düzeyi, annenin evlenme biçimi ve ailedeki çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla analizler yapılmıştır. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, çocuğun sınıf düzeyi ve ailedeki çocuk sayısına göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeğinden aldıkları puanların N, X ve Ss değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi, Çocuğun Sınıf Düzeyi ve Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Reddedici Algılama Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		N	\bar{X}	Ss
Sosyo-Ekonomik Düzey	Alt SED	92	90.29	23.83
	Orta SED	255	86.70	23.82
	Üst SED	66	82.03	23.69
	TOPLAM	413	86.75	23.88
Çocuğun Sınıf Düzeyi	4. Sınıf	137	80.56	18.80
	5. Sınıf	145	89.10	24.97
	6. Sınıf	131	90.63	26.19
	TOPLAM	413	86.75	23.88
Ailedeki Çocuk Sayısı	1 ve 2 çocuk	231	85.03	24.45
	3 ve 4 çocuk	144	86.62	22.36
	5 ve yukarısı	38	97.71	23.64
	TOPLAM	413	86.75	23.88

Tablo 3'te görüldüğü gibi, Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'nden alınan puanlar ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre incelendiğinde alt sosyo-ekonomik düzeye sahip çocukların aritmetik ortalaması 90.29, standart sapması 23.83'tür. Orta sosyo-ekonomik düzeye sahip çocukların aritmetik ortalaması 86.70, standart sapması 23.82'dir. Üst sosyo-ekonomik düzeye sahip çocukların aritmetik ortalaması ise 82.03, standart sapması 23.69'dur.

Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'nden alınan puanlar çocuğun sınıf düzeyine göre incelendiğinde en yüksek puan ortalaması 6. sınıf öğrencilerine aittir ($X=90.63$, $Ss=26.19$). 5. sınıfların aritmetik ortalaması 89.10, standart sapması 24.97'dir. En düşük puan ise 4. sınıf öğrencilerine aittir ($X=80.56$, $Ss=18.80$). Aritmetik ortalama 4. sınıftan 6. sınıfa doğru giderek artmaktadır.

Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'nden alınan puanlar ailedeki çocuk sayısına göre incelendiğinde en yüksek puan ortalaması ailedeki çocuk sayısının beş ve daha fazla olduğu ailelere sahip çocuklardadır ($X=97.71$, $Ss=23.64$). Ailelerindeki çocuk sayısı 3 veya 4 olan çocukların aritmetik ortalaması 86.62, standart sapması 22.36'dır. En düşük puan 1 ve 2 çocuğu olan ailelere sahip çocuklardadır ($X=85.03$, $Ss=24.45$).

Çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, çocuğun sınıf düzeyi ve ailedeki çocuk sayısına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 4. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi, Çocuğun Sınıf Düzeyi ve Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişkisini Reddedici Algılama Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Sosyo-ekonomik düzey	Gruplar Arası	2626.044	2	1313.022	2.317	.100
	Gruplar İçi	232346.76	410	566.699		
	Toplam	234972.81	412			
Çocuğun sınıf düzeyi	Gruplar Arası	8016.966	2	4008.483	7.241	.001
	Gruplar İçi	226955.84	410	553.551		
	Toplam	234972.81	412			
Ailedeki çocuk sayısı	Gruplar Arası	5247.277	2	2623.638	4.683	.010
	Gruplar İçi	229725.53	410	560.306		
	Toplam	234972.81	412			

Tablo 4 incelendiğinde, çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında, ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir [$F_{(2-412)}= 2.32$, $p>.05$].

Tablo 4 incelendiğinde çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılamalarında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(2-412)}= 7.24$, $p<.01$]. Çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılamalarında sınıf düzeyine göre gruplar arası farklılığın hangi sınıf düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tamhane testi sonuçlarına bakıldığında, 4. sınıfta okuyan çocukların algılamalarının hem 5. hem 6. sınıflardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır ($p<.01$). 4. sınıfta okuyan çocukların reddedici algılama düzeyleri ($X=80.56$) hem 5. sınıf ($X=89.10$) hem 6. sınıflardan ($X=90.63$) daha düşüktür. 5. sınıfta okuyan çocukların algılamaları ile 4. sınıfta okuyan çocukların algılamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuş ($p<.01$) ancak 6. sınıflarla bulunamamıştır. 5. sınıfta okuyan çocukların reddedici algılama düzeyleri ($X=89.10$), 4. sınıfta okuyan çocukların algılama düzeylerinden ($X=80.56$) daha yüksektir. 6. sınıfta okuyan çocukların algılamaları ile 4. sınıfta okuyan çocukların algılamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuş ($p<.01$), ancak 5. sınıflarla bulunamamıştır. 6. sınıfta okuyan çocukların reddedici algılama düzeyleri ($X=90.63$) 4. sınıfta okuyan çocukların algılama düzeylerinden ($X=80.56$) daha yüksektir.

Tablo 4 incelendiğinde çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılamalarında ailedeki çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(2-412)}= 4.68$, $p<.05$]. Çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılamalarında ailedeki çocuk sayısına göre gruplar arası farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testine bakılmıştır. Ailedeki çocuk sayısına göre incelendiğinde ailelerindeki çocuk sayısı 1 veya 2 olan çocukların annelerini reddedici algılamalarının, ailelerindeki çocuk sayısı 5 ve daha fazla olan çocuklardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($p<.05$); fakat 3 veya 4 çocuğa sahip ailelerin çocuklarıyla anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Ailelerindeki çocuk sayısı 1 veya 2 olan çocukların, anne-çocuk ilişkisini reddedici algılamaları ($X=85.03$), 5 ve daha fazla çocuğa sahip ailelerin çocuklarının algılama düzeyinden ($X=97.71$) daha düşüktür. Ailelerindeki çocuk sayısı 3 veya 4 olan çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılamalarının,

ailelerindeki çocuk sayısı 5 ve daha fazla olan çocuklardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($p<.05$); fakat ailelerindeki çocuk sayısı 1 veya 2 olan çocuklarla anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Ailelerindeki çocuk sayısı 3 veya 4 olan çocukların algılama düzeyleri ($X=86.62$), ailelerindeki çocuk sayısı 5 ve daha fazla olan çocuklardan ($X=97.71$) daha düşüktür. Ailelerindeki çocuk sayısı 5 ve daha fazla olan çocukların hem 1 veya 2 çocuğa, hem de 3 veya 4 çocuğa sahip ailelerin çocuklarından anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p<.05$). Ailelerindeki çocuk sayısı 5 ve daha fazla olan çocukların algılama düzeyleri ($X=97.71$) hem 1 veya 2 çocuğa sahip ($X=85.03$), hem de 3 veya 4 çocuğa sahip ailelerin çocuklarının algılama düzeyinden ($X=86.62$) daha yüksektir.

Annenin evlenme biçimi ve çocuğun cinsiyetine göre çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla da bağımsız gruplar t testi analizi uygulanmıştır.

Tablo 5. Çocuğun Cinsiyetine ve Annenin Evlenme Biçimine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişkisini Reddedici Algılama Düzeylerine İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları

Cinsiyet		N	\bar{X}	S	Sd	T	P
AKRÖ	Kız	220	86.20	24.47	411	-.506	.613
	Erkek	193	87.38	23.24			
Ebeveyn Evlenme Biçimi		N	\bar{X}	S	Sd	T	P
AKRÖ	Görücü usulü	227	88.45	23.84	397	1.956	.051
	Flört	172	83.77	23.45			

Tablo 5'te görüldüğü gibi Aile Kabul ve Reddetme Ölçeğinden alınan puanlar çocuğun cinsiyeti açısından incelendiğinde kızların aritmetik ortalaması 86.20, standart sapması 24.47'dir. Erkek çocukların ise aritmetik ortalama 87.38, standart sapma 23.24'tür. Tablodaki P değerinin .613 olmasından dolayı aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [$t_{(411)} = -.506$, $p>.05$].

Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'nden alınan puanlar annenin evlenme biçimi açısından incelendiğinde ebeveynleri görücü usulü ile evlenen çocukların aritmetik

ortalaması 88.45, standart sapması 23.84'tür. Ebeveynleri flört ederek evlenen çocukların aritmetik ortalaması 83.77, standart sapması 23.45'tir. Tablodaki P değerinin .051 olmasından dolayı aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir [$t(397)=1.96, p>.05$].

4.2. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılamalarına İlişkin Bulgular

Çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'nden aldıkları puanların N, X ve Ss değerleri Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılamalarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Evlilik Doyumu Düzeyleri	N	\bar{X}	Ss
Düşük	71	97.55	29.71
Orta	226	86.20	23.76
Yüksek	73	79.78	17.14
TOPLAM	370	87.11	24.52

Tablo 6'da görüldüğü gibi, Aile Kabul ve Reddetme Ölçeğinden alınan puanlar annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre incelendiğinde anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların aritmetik ortalaması 97.55, standart sapması 29.71'dir. Anneleri orta evlilik doyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 86.20, standart sapması 23.76'dır. Anneleri yüksek evlilik doyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 79.78, standart sapması 17.14'tür. Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların anne çocuk ilişkisini daha reddedici olarak algıladıkları görülmektedir. Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip olanlardan yüksek olanlara doğru aritmetik ortalamalarda bir düşüş vardır. Bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Annelerin Evlilik Doymu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	11846.346	2	5923.173	10.354	.000
Gruplar İçi	209952.11	367	572.077		
Toplam	221798.46	369			

Tablo 7 incelendiğinde, çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin annelerin evlilik doymu düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir [$F_{(2-369)} = 10.35$, $p < .001$]. Çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılamalarında annelerin evlilik doymu düzeyine göre gruplar arası farklılığın hangi evlilik doymu düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tamhane testi sonuçlarına bakılmıştır. Anneleri düşük evlilik doymuna sahip çocukların puanlarının anneleri hem orta hem yüksek evlilik doymuna sahip çocuklardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .05$, $p < .001$). Anneleri düşük evlilik doymuna sahip çocukların reddedici algılama düzeyleri ($X = 97.55$), anneleri hem orta ($X = 86.20$), hem yüksek evlilik doymuna sahip çocukların algılama düzeylerinden ($X = 79.78$) daha yüksektir. Anneleri orta evlilik doymuna sahip çocukların puanlarının anneleri hem düşük hem yüksek evlilik doymuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .05$). Anneleri orta evlilik doymuna sahip çocukların reddedici algılama düzeyleri ($X = 86.20$), anneleri düşük evlilik doymuna sahip çocukların algılama düzeylerinden ($X = 97.55$) daha düşük, anneleri yüksek evlilik doymuna sahip çocukların reddedici algılama düzeylerinden ($X = 79.78$) daha yüksektir. Anneleri yüksek evlilik doymuna sahip çocukların anneleri hem orta hem düşük evlilik doymuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .001$, $p < .05$). Anneleri yüksek evlilik doymuna sahip çocukların reddedici algılama düzeyleri ($X = 79.78$), anneleri hem orta ($X = 86.20$) hem düşük ($X = 97.55$) evlilik doymuna sahip çocukların reddedici algılama düzeylerinden daha düşüktür.

4.3. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Sıcaklık/Sevgi’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘sıcaklık/sevgi’ alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘sıcaklık/sevgi’ alt ölçeğinden aldıkları puanların N, X ve Ss değerleri Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Sıcaklık/Sevgi’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Evlilik Doyumu Düzeyleri	N	\bar{X}	Ss
Düşük	71	31.65	10.26
Orta	226	28.48	9.80
Yüksek	73	25.71	5.69
TOPLAM	370	28.54	9.40

Tablo 8’de görüldüğü gibi Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘sıcaklık/sevgi’ alt ölçeğinden alınan puanlar annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre incelendiğinde anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların aritmetik ortalaması 31.65, standart sapması 10.26’dır. Anneleri orta evlilik doyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 28.48, standart sapması 9.80’dir. Anneleri yüksek evlilik doyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 25.71, standart sapması 5.69’dur. Anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların anne çocuk ilişkisini daha kabul edici olarak algıladıkları görülmektedir. Annelerin evlilik doyum düzeyinde düşük doyumdan yüksek doyuma doğru aritmetik ortalamalarda bir düşüş vardır. Bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 9’de verilmiştir.

Tablo 9. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Sıcaklık/Sevgi’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	1270.223	2	635.111	7.443	.001
Gruplar İçi	31315.585	367	85.329		
Toplam	32585.808	369			

Tablo 9 incelendiğinde, çocukların “sevgi/sıcaklık” alt ölçeğinden aldıkları puanların annelerin evlilik doyumu düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [$F_{(2-369)} = 7.44, p < .01$]. Gruplar arası farklılığın hangi evlilik doyumu düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tamhane testi sonuçlarına bakılmıştır. Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocuklardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .001$). Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların “sıcaklık/sevgi” alt ölçeği puanları ($X = 31.65$) anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarından ($X = 25.71$) daha yüksektir. Anneleri orta evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı ($p < .05$) bulunmuş ancak anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri orta evlilik doyumuna sahip çocukların “sıcaklık/sevgi” alt ölçeği puanları ($X = 28.48$), anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarından ($X = 25.71$) daha yüksektir. Anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların anneleri hem düşük hem orta evlilik doyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .001, p < .05$). Anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların sıcaklık/sevgi alt ölçeği puanları ($X = 25.71$), anneleri düşük ($X = 31.65$) ve orta ($X = 28.48$) evlilik doyumuna sahip çocukların “sıcaklık/sevgi” alt ölçeği puanlarından daha düşüktür. Ölçekte düşük puan kabul ediciliğinin ve sıcaklığın arttığını göstermektedir.

4.4. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Düşmanlık/Saldırganlık’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘düşmanlık/saldırganlık’ alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘düşmanlık/saldırganlık’ alt ölçeğinden aldıkları puanların N, X ve Ss değerleri Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Düşmanlık/Saldırganlık’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Evlilik Doyumu Düzeyleri	N	\bar{X}	Ss
Düşük	71	24.34	9.50
Orta	226	21.16	6.51
Yüksek	73	20.08	5.58
TOPLAM	370	21.56	7.15

Tablo 10’da görüldüğü gibi Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘düşmanlık/saldırganlık’ alt ölçeğinden alınan puanlar annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre incelendiğinde anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların aritmetik ortalaması 24.34, standart sapması 9.50’dir. Anneleri orta evlilik doyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 21.16, standart sapması 6.51’dir. Anneleri yüksek evlilik doyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 20.08, standart sapması 5.58’dir. Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların anne çocuk ilişkisini daha reddedici olarak algıladıkları görülmektedir. Annelerin evlilik doyum düzeyinde düşük doyumdan yüksek doyumuna doğru aritmetik ortalamalarda bir düşüş vardır. Bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Düşmanlık/Saldırganlık’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	743.648	2	371.824	7.539	.001
Gruplar İçi	18101.660	367	49.323		
Toplam	18845.308	369			

Tablo 11 incelendiğinde, çocukların ‘düşmanlık/saldırganlık’ alt ölçeğinden aldıkları puanların annelerin evlilik doyumu düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [$F_{(2-369)} = 7.54, p < .01$]. Gruplar arası farklılığın hangi evlilik doyumu düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tamhane testi sonuçlarına bakılmıştır. Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri hem orta hem yüksek evlilik doyumuna sahip çocuklardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .05, p < .01$). Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların “düşmanlık/saldırganlık” alt ölçeğinden aldıkları puanlar ($X = 24.34$), anneleri hem orta ($X = 21.16$) hem yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarından ($X = 20.08$) daha yüksektir. Anneleri orta evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarından anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p < .05$), ancak anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri orta evlilik doyumuna sahip çocukların “düşmanlık/saldırganlık” alt ölçeğinden aldıkları puanlar ($X = 21.16$) anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarından ($X = 24.34$) daha düşüktür. Anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p < .01$); anneleri orta evlilik doyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların “düşmanlık/saldırganlık” alt ölçeğinden aldıkları puanlar ($X = 20.08$), anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarından ($X = 24.34$) daha düşüktür.

4.5. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘İlgisizlik/İhmal’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Çocukların Aile Kabul ve Reddetme ‘ilgisizlik/ihmal’ alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘ilgisizlik/ihmal’ alt ölçeğinden aldıkları puanların N, X ve S değerleri Tablo 12’ de gösterilmiştir.

Tablo 12. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘İlgisizlik/İhmal’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Evlilik Doyumu Düzeyleri	N	\bar{X}	Ss
Düşük	71	24.25	7.07
Orta	226	21.25	6.03
Yüksek	73	19.49	4.89
TOPLAM	370	21.48	6.21

Tablo 12’de görüldüğü gibi Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘ilgisizlik/ihmal’ alt ölçeğinden alınan puanlar annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre incelendiğinde anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların aritmetik ortalaması 24.25, standart sapması 7.07’dir. Anneleri orta evlilik doyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 21.25, standart sapması 6.03’dir. Anneleri yüksek evlilik doyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 19.49, standart sapması 4.89’dur. Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların anne çocuk ilişkisinde ilgisizlik/ihmal algıladıkları görülmektedir.

Annelerin evlilik doyum düzeyinde düşük doyumdan yüksek doyuma doğru aritmetik ortalamalarda bir düşüş vardır. Bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘İlgisizlik/İhmal’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	846.060	2	423.030	11.594	.000
Gruplar İçi	13390.307	367	36.486		
Toplam	14236.368	369			

Tablo 13 incelendiğinde, çocukların ‘ilgisizlik/ihmal’ alt ölçeğinden aldıkları puanların annelerin evlilik doyumu düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [$F_{(2-369)} = 11.59, p < .001$]. Gruplar arası farklılığın hangi evlilik doyumu düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tamhane testine bakılmıştır. Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri hem orta hem yüksek evlilik doyumuna sahip çocuklardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .01, p < .001$). Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların “ilgisizlik/ihmal” alt ölçeği puanları ($X=24.25$), anneleri hem orta ($X=21.25$) hem yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarından ($X=19.49$) daha yüksektir. Anneleri orta evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri düşük ve yüksek evlilik doyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .01, p < .05$). Anneleri orta evlilik doyumuna sahip çocukların “ilgisizlik/ihmal” alt ölçeği puanları ($X=21.25$) anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarından ($X=24.25$) daha düşük; anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların “ilgisizlik/ihmal” alt ölçeği puanlarından ($X=19.49$) daha yüksektir. Anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların, anneleri düşük ve orta evlilik doyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .001, p < .05$). Anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların “ilgisizlik/ihmal” alt ölçeği puanları ($X=19.49$) anneleri düşük ($X=24.25$) ve orta ($X=21.25$) evlilik doyumuna sahip çocukların “ilgisizlik/ihmal” alt ölçeği puanlarından daha düşüktür.

4.6. Annelerin Evlilik Doymu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Ayrıştırılmamış Reddetme’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘ayrıştırılmamış reddetme’ alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik doymu düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Annelerin evlilik doymu düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘ayrıştırılmamış reddetme’ alt ölçeğinden aldıkları puanların N, X ve Ss değerleri Tablo 14’ te gösterilmiştir.

Tablo 14. Annelerin Evlilik Doymu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Ayrıştırılmamış Reddetme’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Evlilik Doymu Düzeyleri	N	X	Ss
Düşük	71	17.31	6.12
Orta	226	15.31	4.93
Yüksek	73	14.49	4.29
TOPLAM	370	15.53	5.13

Tablo 14’te görüldüğü gibi, Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘ayrıştırılmamış reddetme’ alt ölçeğinden alınan puanlar annelerin evlilik doymu düzeylerine göre incelendiğinde anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların aritmetik ortalaması 17.31, standart sapması 6.12’dir. Anneleri orta evlilik doymu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 15.31, standart sapması 4.93’dür. Anneleri yüksek evlilik doymu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 14.49, standart sapması 4.29’dur. Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların anne çocuk ilişkisinde ayrıştırılmamış reddetme algıladıkları görülmektedir. Annelerin evlilik doymu düzeyinde düşük doyumdan yüksek doyma doğru aritmetik ortalamalarda bir düşüş vardır. Bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Ayrıştırılmamış Reddetme’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	314.810	2	157.405	6.139	.002
Gruplar İçi	9409.363	367	25.639		
Toplam	9724.173	369			

Tablo 15 incelendiğinde çocukların ‘ayrıştırılmamış reddetme’ alt ölçeğinden aldıkları puanların annelerin evlilik doyumu düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [$F_{(2-369)}= 6.14, p<.01$]. Çocukların annelerinden ayrıştırılmamış reddetme algılamalarında annelerin evlilik doyumu düzeyine göre gruplar arası farklılığın hangi evlilik doyumu düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tamhane testi sonuçlarına bakılmıştır. Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri hem orta hem yüksek evlilik doyumuna sahip çocuklardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p<.05, p<.01$). Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların “ayrıştırılmamış reddetme” puanları ($X=17.31$), anneleri hem orta ($X=15.31$) hem yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarından ($X=14.49$) daha yüksektir. Anneleri orta evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p<.05$) ancak anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri orta evlilik doyumuna sahip çocukların “ayrıştırılmamış reddetme” puanları ($X=15.31$), anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarından ($X=17.31$) daha düşüktür. Anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p<.01$); anneleri orta evlilik doyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri yüksek evlilik doyumuna sahip çocukların “ayrıştırılmamış reddetme” puanları ($X=14.49$), anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların puanlarından ($X=17.31$) daha düşüktür.

4.7. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılamalarına İlişkin Bulgular

Çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'nden aldıkları puanların N, X ve Ss değerleri Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılamalarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Evlilik Uyumu Düzeyleri	N	\bar{X}	Ss
Düşük	70	96.26	28.35
Orta	264	85.80	23.49
Yüksek	79	81.53	18.13
TOPLAM	413	86.75	23.88

Tablo 16'da görüldüğü gibi, Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'nden alınan puanlar annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre incelendiğinde anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların aritmetik ortalaması 96.26, standart sapması 28.35'dir. Anneleri orta evlilik uyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 85.80, standart sapması 23.49'dur. Anneleri yüksek evlilik uyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 81.53, standart sapması 18.13'tür. Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların anne çocuk ilişkisini daha reddedici olarak algıladıkları görülmektedir. Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip olanlardan yüksek olanlara doğru aritmetik ortalamalarda bir düşüş vardır. Bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	8718.812	2	4359.406	7.900	.000
Gruplar İçi	226254.00	410	551.839		
Toplam	234972.81	412			

Tablo 17 incelendiğinde, çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin annelerin evlilik uyumu düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [$F_{(2-412)}= 7.90, p<.001$]. Gruplar arası farklılığın hangi evlilik uyumu düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tamhane testi sonuçlarına bakılmıştır. Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri hem orta hem yüksek evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p<.05, p<.01$). Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların reddedici algılama düzeyleri ($X=96.26$), anneleri hem orta ($X=85.80$) hem yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların algılama düzeyinden ($X=81.53$) daha yüksektir. Anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarının anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p<.05$) ancak anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocukların reddedici algılama düzeyleri ($X=85.80$) anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların algılama düzeyinden ($X=96.26$) daha düşüktür. Anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p<.01$); anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların reddedici algılama düzeyleri ($X=81.53$), anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların algılama düzeyinden ($X=96.26$) daha düşüktür.

4.8. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Sıcaklık/Sevgi’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘sıcaklık/sevgi’ alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘sıcaklık/sevgi’ alt ölçeğinden aldıkları puanların N, X ve Ss değerleri Tablo 18’ de gösterilmiştir.

Tablo 18. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Sıcaklık/Sevgi’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Evlilik Uyumu Düzeyleri	N	\bar{X}	Ss
Düşük	70	31.74	10.62
Orta	264	28.05	9.18
Yüksek	79	26.53	6.83
TOPLAM	413	28.39	9.17

Tablo 18’de görüldüğü gibi, Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘sıcaklık/sevgi’ alt ölçeğinden alınan puanlar annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre incelendiğinde anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların aritmetik ortalaması 31.74, standart sapması 10.62’dir. Anneleri orta evlilik uyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 28.05, standart sapması 9.18’dir. Anneleri yüksek evlilik uyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 26.53, standart sapması 6.83’tür. Anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların anne çocuk ilişkisini daha kabul edici olarak algıladıkları görülmektedir. Annelerin evlilik uyum düzeyinde düşük uyumdan yüksek uyuma doğru aritmetik ortalamalarda bir düşüş vardır. Bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Sıcaklık/Sevgi’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	1089.715	2	544.857	6.650	.001
Gruplar İçi	33590.300	410	81.928		
Toplam	34680.015	412			

Tablo 19 incelendiğinde çocukların “sevgi/sıcaklık” alt ölçeğinden aldıkları puanların annelerin evlilik uyumu düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [$F_{(2-412)} = 6.65, p < .01$]. Gruplar arası farklılığın hangi evlilik uyumu düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tamhane testi yapılmıştır. Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri hem orta hem yüksek evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .05, p < .01$). Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların “sıcaklık/sevgi” alt ölçeği puanları ($X = 31.74$), anneleri hem orta ($X = 28.05$) hem yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarından ($X = 26.53$) daha yüksektir. Anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p < .05$) ancak anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocuklarla anlamlı fark bulunamamıştır. Anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocukların “sıcaklık/sevgi” alt ölçeği puanları ($X = 28.05$) anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarından ($X = 31.74$) daha düşüktür. Anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p < .01$); anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların “sıcaklık/sevgi” alt ölçeği puanları ($X = 26.53$), anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarından ($X = 31.74$) daha düşüktür.

4.9. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Düşmanlık/Saldırganlık’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘düşmanlık/saldırganlık’ alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘düşmanlık/saldırganlık’ alt ölçeğinden aldıkları puanların N, X ve Ss değerleri Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Düşmanlık/Saldırganlık’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Evlilik Uyumu Düzeyleri	N	\bar{X}	Ss
Düşük	70	24.26	8.80
Orta	264	21.06	6.88
Yüksek	79	20.35	5.29
TOPLAM	413	21.47	7.08

Tablo 20’de görüldüğü gibi, Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘düşmanlık/saldırganlık’ alt ölçeğinden alınan puanlar annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre incelendiğinde anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların aritmetik ortalaması 24.26, standart sapması 8.80’dir. Anneleri orta evlilik uyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 21.06, standart sapması 6.88’dir. Anneleri yüksek evlilik uyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 20.35, standart sapması 5.29’dur. Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların anne çocuk ilişkisini daha reddedici olarak algıladıkları görülmektedir. Annelerin evlilik uyum düzeyinde düşük uyumdan yüksek uyuma doğru aritmetik ortalamalarda bir düşüş vardır. Bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Düşmanlık/Saldırganlık’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	686.331	2	343.166	7.038	.001
Gruplar İçi	19990.478	410	48.757		
Toplam	20676.809	412			

Tablo 21 incelendiğinde, çocukların ‘düşmanlık/saldırganlık’ alt ölçeğinden aldıkları puanların annelerin evlilik uyumu düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [$F_{(2-412)} = 7.04$, $p < .01$]. Gruplar arası farklılığın hangi evlilik uyumu düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tamhane testi sonuçlarına bakılmıştır. Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri hem orta hem yüksek evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .01$). Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların “düşmanlık/saldırganlık” alt ölçeğinden aldıkları puanlar ($X = 24.26$), anneleri hem orta ($X = 21.06$) hem yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarından ($X = 20.35$) daha yüksektir. Anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p < .01$) ancak anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocukların “düşmanlık/saldırganlık” alt ölçeğinden aldıkları puanlar ($X = 21.06$), anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların aldıkları puanlardan ($X = 24.26$) daha düşüktür. Anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların, anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p < .01$); anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların “düşmanlık/saldırganlık” alt ölçeğinden aldıkları puanlar ($X = 20.35$), anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların aldıkları puanlardan ($X = 24.26$) daha düşüktür.

4.10. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘İlgisizlik/İhmal’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Çocukların Aile Kabul ve Reddetme ‘ilgisizlik/ihmal’ alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla varyans analizi kullanılmıştır. Annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘ilgisizlik/ihmal’ alt ölçeğinden aldıkları puanların N, X ve Ss değerleri Tablo 22’ de gösterilmiştir.

Tablo 22. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘İlgisizlik/İhmal’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Evlilik Doyumu Düzeyleri	N	\bar{X}	Ss
Düşük	70	23.30	7.06
Orta	264	21.40	6.03
Yüksek	79	19.82	4.59
TOPLAM	413	21.42	6.05

Tablo 22’de görüldüğü gibi Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘ilgisizlik/ihmal’ alt ölçeğinden alınan puanlar annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre incelendiğinde anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların aritmetik ortalaması 23.30, standart sapması 7.06’dır. Anneleri orta evlilik uyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 21.40, standart sapması 6.03’dür. Anneleri yüksek evlilik uyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 19.82, standart sapması 4.59’dur. Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların anne çocuk ilişkisinde ilgisizlik/ihmal algıladıkları görülmektedir. Annelerin evlilik uyum düzeyinde düşük uyumdan yüksek doyuma doğru aritmetik ortalamalarda bir düşüş vardır. Bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘İlgisizlik/İhmal’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	449.075	2	224.538	6.286	.002
Gruplar İçi	14645.458	410	35.721		
Toplam	15094.533	412			

Tablo 23 incelendiğinde, çocukların ‘ilgisizlik/ihmal’ alt ölçeğinden aldıkları puanların annelerin evlilik uyumu düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [$F_{(2-412)} = 6.29, p < .01$]. Gruplar arası farklılığın hangi evlilik uyumu düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tamhane testi sonuçlarına bakılmıştır. Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p < .01$); ancak anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların “ilgisizlik/ihmal” alt ölçeği puanları ($X = 23.30$), anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarından ($X = 19.82$) daha yüksektir. Anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .05$). Anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocukların “ilgisizlik/ihmal” alt ölçeği puanları ($X = 21.40$), anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarından ($X = 19.82$) daha yüksektir. Anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların, anneleri hem düşük hem orta evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .01, p < .05$). Anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların “ilgisizlik/ihmal” alt ölçeği puanları ($X = 19.82$), anneleri düşük ($X = 23.30$) ve orta ($X = 21.40$) evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarından daha düşüktür.

4.11. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Ayrıştırılmamış Reddetme’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Bulgular

Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘ayrıştırılmamış reddetme’ alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘ayrıştırılmamış reddetme’ alt ölçeğinden aldıkları puanların N, X ve Ss değerleri Tablo 24’ te gösterilmiştir.

Tablo 24. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Ayrıştırılmamış Reddetme’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Evlilik Uyumu Düzeyleri	N	X	Ss
Düşük	70	16.96	5.56
Orta	264	15.28	5.10
Yüksek	79	14.82	4.26
TOPLAM	413	15.48	5.07

Tablo 24’te görüldüğü gibi, Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği ‘ayrıştırılmamış reddetme’ alt ölçeğinden alınan puanlar annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre incelendiğinde anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların aritmetik ortalaması 16.96, standart sapması 5.56’dir. Anneleri orta evlilik uyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 15.28, standart sapması 5.10’dur. Anneleri yüksek evlilik uyumu düzeyine sahip çocukların aritmetik ortalaması 14.82, standart sapması 4.26’dır. Anneleri düşük evlilik doyumuna sahip çocukların anne-çocuk ilişkisinde daha fazla ayrıştırılmamış reddetme algıladıkları görülmektedir. Annelerin evlilik uyum düzeyinde düşük uyumdan yüksek uyuma doğru aritmetik ortalamalarda bir düşüş vardır. Bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 25’de verilmiştir.

Tablo 25. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların AKRÖ ‘Ayrıştırılmamış Reddetme’ Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	196.991	2	98.496	3.885	.021
Gruplar İçi	10394.084	410	25.351		
Toplam	10591.075	412			

Tablo 25 incelendiğinde, çocukların “ayrıştırılmamış reddetme” alt ölçeğinden aldıkları puanların annelerin evlilik uyumu düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [$F_{(2-412)} = 3.89, p < .05$]. Gruplar arası farklılığın hangi evlilik uyumu düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testi sonuçlarına bakılmıştır. Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri hem orta hem yüksek evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .05$). Anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların “ayrıştırılmamış reddetme” alt ölçeği puanları ($X=16.96$), anneleri hem orta ($X=15.28$) hem yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarından ($X=14.82$) daha yüksektir. Anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarının, anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p < .05$) ancak anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocukların “ayrıştırılmamış reddetme” alt ölçeği puanları ($X=15.28$), anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarından ($X=16.96$) daha düşüktür. Anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların, anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocuklardan anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuş ($p < .05$); anneleri orta evlilik uyumuna sahip çocuklarla bulunamamıştır. Anneleri yüksek evlilik uyumuna sahip çocukların “ayrıştırılmamış reddetme” alt ölçeği puanları ($X=14.82$), anneleri düşük evlilik uyumuna sahip çocukların puanlarından ($X=16.96$) daha düşüktür.

4.12. Annelerin Evlilik Doyumu, Evlilik Uyumu, Annelerin Kabul, Reddedici Algılanması ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Bulgular

Annelerin evlilik doyumu arttıkça evlilik uyumunun artıp artmadığını anlamak için Pearson korelasyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 26’de verilmiştir.

Tablo 26. Annelerin Evlilik Doyumu, Evlilik Uyumu ve Annelerin Kabul, Reddedici Algılanması ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Pearson Moment Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7
1. Evlilik Doyumu		r =.52*** N=370	r =-.24*** N=370	r =-.21*** N=370	r =-.20*** N=370	r =-.25*** N=370	r =-.16*** N=370
2. Evlilik Uyumu	r =.52*** N=370		r =-.19*** N=413	r =-.19*** N=413	r =-.15*** N=413	r =-.17*** N=413	r =-.12*** N=413
3. Annenin Kabul ve Reddedici Algılanması	r =-.24*** N=370	r =-.19*** N=413		r =.86*** N=413	r =.87*** N=413	r =.91*** N=413	r =.84*** N=413
4. Sıcaklık/Sevgi	r =-.21*** N=370	r =-.19*** N=413	r =.86*** N=413		r =.57*** N=413	r =.78*** N=413	r =.53*** N=413
5. Düşmanlık/Saldırganlık	r =-.20*** N=370	r =-.15*** N=413	r =.87*** N=413	r =.57*** N=413		r =.70*** N=413	r =.84*** N=413
6. İlgisizlik/İhmal	r =-.25*** N=370	r =-.17*** N=413	r =.91*** N=413	r =.78*** N=413	r =.70*** N=413		r =.70*** N=413
7. Ayrıştırılmamış Reddetme	r =-.16** N=370	r =-.12* N=413	r =.84*** N=413	r =.53*** N=413	r =.83*** N=413	r =.70*** N=413	

* p<.05, ** p<.01, *** p<.001

Tablo 26’da görüldüğü gibi annelerin evlilik doyumu ve evlilik uyumu puanları arasındaki ilişki .52’dir. P değerinin .000 olmasından dolayı anlamlı bir ilişki vardır. İlişki + (pozitif) yönde olduğu için biri arttıkça diğeri de artmaktadır. Yani annelerin evlilik doyumu puanları arttıkça evlilik uyumu puanları da artmaktadır, birlikte değişiyorlar diyebiliriz. Annelerin evlilik doyumu ve annenin çocuk tarafından kabul ve reddedici algılanması puanları arasındaki ilişki -.24’tür. P değerinin .000 olmasından dolayı anlamlı bir ilişki vardır. İlişki - (negatif) yönde olduğu için biri arttıkça diğeri azalmaktadır. Annelerin evlilik doyumu puanları arttıkça çocukların algıladıkları reddetme puanları azalmaktadır. Annelerin evlilik uyumu ve annenin çocuk tarafından kabul ve reddedici algılanması puanları arasındaki ilişki -.19’dur. P değerinin .000 olmasından dolayı anlamlı bir ilişki vardır. İlişki - (negatif) yönde olduğu için biri arttıkça diğeri azalmaktadır. Annelerin evlilik uyumu puanları arttıkça çocukların algıladıkları reddetme puanları azalmaktadır. Evlilik doyumu ve alt ölçeklerin puanlarının korelasyon katsayılarının -.16 ile -.25 arasında değiştiği görülmektedir. Aralarındaki korelasyona bakıldığında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ve ilişkinin - (negatif) yönde olmasından dolayı biri arttıkça diğeri azalmaktadır. Evlilik uyumu ve alt ölçeklerin puanlarının korelasyon katsayılarının -.12 ile -.19 arasında değiştiği görülmektedir. Anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ve ilişkinin - (negatif) yönde olmasından dolayı biri arttıkça diğeri azalmaktadır. Annelerin evlilik doyumu ve uyumu puanları arttıkça çocukların algıladıkları reddetme puanları azalmaktadır. AKRÖ ve alt ölçekler puanları .53 ile .84 arasında değişmektedir. AKRÖ ve alt ölçekler arasında anlamlı bir ilişki vardır. İlişki + (pozitif) yönde olduğu için biri arttıkça diğeri de artmaktadır. Alt ölçeklerin kendi aralarındaki korelasyonuna bakıldığında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. İlişki + (pozitif) yönde olduğu için biri arttıkça diğeri de artmaktadır.

4.13. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine, Ailedeki Çocuk Sayısına, Annenin Evlenme Biçimine ve Annenin Eğitim Düzeyine Göre Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine İlişkin Bulgular

Annelerin evlilik doyumu düzeylerinin ailenin sosyo-ekonomik düzeyine, ailedeki çocuk sayısına, annenin evlenme biçimine ve annenin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla analizler yapılmıştır. Ailenin sosyo-

ekonomik düzeyi, ailedeki çocuk sayısına ve annenin eğitim düzeyine göre Evlilik Doyum Ölçeği'nden aldıkları puanların N, X ve Ss değerleri Tablo 27'de gösterilmiştir.

Tablo 27. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine, Ailedeki Çocuk Sayısına ve Annenin Eğitim Düzeyine Göre Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		N	\bar{X}	Ss
Sosyo-Ekonomik Düzey	Alt SED	79	51.06	9.09
	Orta SED	232	54.58	8.22
	Üst SED	59	55.53	7.37
	TOPLAM	370	53.98	8.41
Ailedeki Çocuk Sayısı	1 ve 2 çocuk	206	55.28	7.60
	3 ve 4 çocuk	131	53.56	8.52
	5 ve yukarısı	33	47.52	9.80
	TOPLAM	370	53.98	8.41
Annelerin Eğitim Düzeyi	Hiçbir okul mezunu değil	34	48.47	10.40
	İlkokul mezunu	128	54.04	8.63
	Ortaokul/lise mezunu	153	55.01	7.33
	Yüksek ve ileri okul mezunu	55	54.38	8.26
	TOPLAM	370	53.98	8.41

Tablo 27'de görüldüğü gibi Evlilik Doyum Ölçeği'nden alınan puanlar sosyo-ekonomik düzeye göre incelendiğinde alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin aritmetik ortalaması 51.06, standart sapması 9.09; orta sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin aritmetik ortalaması 54.58, standart sapması 8.22; üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin aritmetik ortalaması 55.53, standart sapması 7.37'dir. Alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik doyumlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre annelerin evlilik doyum düzeyi aritmetik ortalamaları giderek artmaktadır.

Evlilik Doyum Ölçeği'nden alınan puanlar ailedeki çocuk sayısına göre incelendiğinde 1 veya 2 çocuğa sahip annelerin aritmetik ortalaması 55.28, standart sapması 7.60, 3 veya 4 çocuğa sahip annelerin aritmetik ortalaması 53.56, standart sapması 8.52, 5 veya daha fazla çocuğa sahip annelerin aritmetik ortalaması 47.52, standart sapması 9.80'dir. Ailedeki çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumu düşmektedir.

Evlilik Doyum Ölçeği'nden alınan puanlar annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde hiçbir okul mezunu olmayan annelerin aritmetik ortalaması 48.47, standart sapması 10.40, ilkokul mezunu annelerin aritmetik ortalaması 54.04, standart sapması 8.63, ortaokul/lise mezunu annelerin aritmetik ortalaması 55.01, standart sapması 7.33, yüksek ve ileri okul mezunu annelerin aritmetik ortalaması 54.38, standart sapması 8.27'dir.

Bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine, Ailedeki Çocuk Sayısına ve Annenin Eğitim Düzeyine Göre Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Sosyo-ekonomik Düzey	Gruplar Arası	897.028	2	448.514	6.533	.002
	Gruplar İçi	25195.839	367	68.654		
	Toplam	26092.868	369			
Ailedeki Çocuk Sayısı	Gruplar Arası	1750.757	2	875.378	13.198	.000
	Gruplar İçi	24342.111	367	66.327		
	Toplam	26092.868	369			
Annenin Eğitim Düzeyi	Gruplar Arası	1204.637	3	401.546	5.905	.001
	Gruplar İçi	24888.231	366	68.001		
	Toplam	26092.868	369			

Tablo 28 incelendiğinde, annelerin evlilik doyumu düzeylerinin ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir farklılık

olduğu görülmektedir [$F_{(2-369)}= 6.53, p<.01$]. Gruplar arası farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testi sonuçlarına bakılmıştır. Alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik doyumunun orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerden anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır ($p<.01$). Alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik doyumu ($X=51.06$) hem orta ($X=54.58$) hem üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik doyumundan ($X=55.53$) daha düşüktür. Orta sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik doyumuyla alt sosyo-ekonomik düzeye sahip anneler arasında anlamlı bir fark bulunmuş ($p<.01$) ancak üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerle bulunamamıştır. Orta sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik doyumu ($X=54.58$), alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik doyumundan ($X=51.06$) daha yüksektir.

Tablo 28 incelendiğinde, annelerin evlilik doyumu düzeylerinin ailedeki çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(2-369)}= 13.20, p<.001$]. Annelerin evlilik doyumu düzeylerinin ailedeki çocuk sayısına göre gruplar arası farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testi sonuçlarına analizlerine bakılmıştır. Ailedeki çocuk sayısına göre 1 veya 2 çocuğa sahip annelerin evlilik doyumunun, 5 ve daha fazla çocuğa sahip annelerden anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($p<.001$); fakat 3 veya 4 çocuğa sahip annelerle anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. 1 veya 2 çocuğa sahip annelerin evlilik doyumu düzeyleri ($X=55.28$), 5 ve daha fazla çocuğa sahip annelerden ($X=47.52$) daha yüksektir. 3 veya 4 çocuğa sahip annelerin evlilik doyumunun, 5 ve daha fazla çocuğa sahip annelerden anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($p<.01$); fakat 1 veya 2 çocuğa sahip annelerle anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. 3 veya 4 çocuğa sahip annelerin evlilik doyumu düzeyleri ($X=53.56$), 5 ve daha fazla çocuğa sahip annelerden ($X=47.52$) daha yüksektir. 5 ve daha fazla çocuğa sahip annelerin evlilik doyumunun hem 1 veya 2 çocuğa sahip annelerden hem de 3 veya 4 çocuğa sahip annelerden anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p<.001, p<.01$). 5 ve daha fazla çocuğa sahip annelerin evlilik doyumu düzeyleri ($X=47.52$) hem 1 veya 2 çocuğa sahip annelerden ($X=55.28$) hem de 3 veya 4 çocuğa sahip annelerden ($X=53.56$) daha düşüktür.

Tablo 28 incelendiğinde, annelerin evlilik doyumu düzeylerinin annenin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir farklılık olduğu

görülmektedir [$F_{(3-369)}= 5.91, p<.01$]. Annelerin evlilik doyumu düzeylerinin annenin eğitim düzeylerine göre gruplar arası farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testine bakılmış fakat farkın kaynağı Scheffe ile belirlenemediği için LSD'den yararlanılmıştır. Annelerin eğitim düzeyine göre, hiçbir okul mezunu olmayan annelerle ilkökul, ortaokul/lise, yüksek ve ileri eğitim görmüş anneler arasında anlamlı bir fark vardır ($p<.01$). Hiçbir okul mezunu olmayan annelerin evlilik doyumu düzeyleri ($X=48.47$), ilkökul ($X=54.04$), ortaokul/lise ($X=55.01$), yüksek ve ileri eğitim görmüş annelerin evlilik doyumu düzeylerinden ($X=54.38$) daha düşüktür.

Annelerin evlenme biçimine göre evlilik doyum düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla da bağımsız gruplar t testi analizi uygulanmıştır.

Tablo 29. Annelerin Evlenme Biçimine Göre Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları

	Evlenme Biçimi	N	\bar{X}	S	Sd	T	P
EDÖ	Görücü usulü	209	53.19	8.75	355	-2.831	.005
	Flört	148	55.72	7.62			

Evlilik Doyum Ölçeği'nden alınan puanlar annelerin evlenme biçimi açısından incelendiğinde görücü usulü evlenen annelerin aritmetik ortalaması 53.19, standart sapması 8.75'tir. Flört ederek evlenen annelerin aritmetik ortalaması 55.72, standart sapması 7.62'dir. Tablodaki P değerinin .005 olmasından dolayı aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. [$t_{(355)}= -2.83, p<.01$]. Flört ederek evlenen annelerin evlilik doyumu puanları, görücü usulüyle evlenen annelerin evlilik doyumu puanlarından daha yüksektir.

4.14. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine, Ailedeki Çocuk Sayısına, Annelerin Evlenme Biçimine ve Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine İlişkin Bulgular

Annelerin evlilik uyumu düzeylerinin ailenin sosyo-ekonomik düzeyine, ailedeki çocuk sayısına, annenin evlenme biçimine ve annenin eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla analizler yapılmıştır. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, ailedeki çocuk sayısına ve annenin eğitim düzeyine göre Evlilik Uyumu Ölçeği'nden aldıkları puanların N, X ve Ss değerleri Tablo 30'da gösterilmiştir.

Tablo 30. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine, Ailedeki Çocuk Sayısına ve Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		N	\bar{X}	Ss
Sosyo-Ekonomik Düzey	Alt SED	92	41.36	9.09
	Orta SED	255	44.83	7.97
	Üst SED	66	44.70	8.06
	TOPLAM	413	44.03	8.35
Ailedeki Çocuk Sayısı	1 ve 2 çocuk	231	44.26	7.71
	3 ve 4 çocuk	144	44.78	8.57
	5 ve yukarısı	38	39.87	10.13
	TOPLAM	413	44.03	8.35
Annelerin Eğitim Düzeyi	Hiçbir okul mezunu değil	38	40.84	9.62
	İlkokul mezunu	146	44.59	8.59
	Ortaokul/lise mezunu	167	44.69	8.11
	Yüksek ve ileri okul mezunu	62	42.90	7.13
	TOPLAM	413	44.03	8.35

Tablo 30’da görüldüğü gibi Evlilik Uyumu Ölçeği’nden alınan puanlar sosyo-ekonomik düzeye göre incelendiğinde alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin aritmetik ortalaması 41.36, standart sapması 9.09; orta sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin aritmetik ortalaması 44.83, standart sapması 7.97; üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin aritmetik ortalaması 44.70, standart sapması 8.06’dır. Alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik uyumlarının daha düşük olduğu görülmektedir.

Evlilik Uyumu Ölçeği’nden alınan puanlar ailedeki çocuk sayısına göre incelendiğinde 1 ve ya 2 çocuğa sahip annelerin aritmetik ortalaması 44.26, standart sapması 7.71, 3 veya 4 çocuğa sahip annelerin aritmetik ortalaması 44.78, standart sapması 8.57, 5 ve ya daha fazla çocuğa sahip annelerin aritmetik ortalaması 39.87, standart sapması 10.13’dir. 5 veya daha fazla çocuğa sahip annelerin evlilik uyumu daha düşüktür.

Evlilik Uyumu Ölçeği’nden alınan puanlar annenin eğitim düzeyine göre incelendiğinde hiçbir okul mezunu olmayan annelerin aritmetik ortalaması 40.84, standart sapması 9.62, ilkokul mezunu annelerin aritmetik ortalaması 44.59, standart sapması 8.59, ortaokul/lise mezunu annelerin aritmetik ortalaması 44.69, standart sapması 8.11, yüksek ve ileri eğitim görmüş annelerin aritmetik ortalaması 42.90, standart sapması 7.13’tür.

Değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine, Ailedeki Çocuk Sayısına ve Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine İlişkin Varyans Analizi

Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Sosyo-ekonomik Düzey	Gruplar Arası	848.015	2	424.008	6.236	.002
	Gruplar İçi	27875.510	410	67.989		
	Toplam	28723.525	412			

Tablo 31.'in Devamı

Ailedeki Çocuk Sayısı	Gruplar Arası	750.364	2	375.182	5.499	.004
	Gruplar İçi	27973.162	410	68.227		
	Toplam	28723.525	412			
Annelerin Eğitim Düzeyi	Gruplar Arası	584.286	3	194.762	2.831	.038
	Gruplar İçi	28139.240	409	68.800		
	Toplam	28723.525	412			

Tablo 31 incelendiğinde, annelerin evlilik uyumu düzeylerinin ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(2-412)}= 6.24, p<.01$]. Annelerin evlilik uyumu düzeylerinin sosyo-ekonomik düzeye göre gruplar arası farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testi sonuçlarına bakılmıştır. Alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik uyumunun orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerden anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır ($p<.01, p<.05$). Alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik uyumu düzeyleri ($X=41.36$) hem orta ($X=44.83$) hem üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik uyumu düzeylerinden ($X=44.70$) daha düşüktür.

Orta sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik uyumuyla alt sosyo-ekonomik düzeye sahip anneler arasında anlamlı bir fark bulunmuş ($p<.01$) ancak üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerle bulunamamıştır. Orta sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik uyumu düzeyleri ($X=44.83$), alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik uyumu düzeylerinden ($X=41.36$) daha yüksektir.

Tablo 31 incelendiğinde, annelerin evlilik uyumu düzeylerinin ailedeki çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(2-412)}= 5.50, p<.01$]. Annelerin evlilik uyumu düzeylerinin ailedeki çocuk sayısına göre gruplar arası farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testi sonuçlarına bakılmıştır. Ailedeki çocuk sayısına göre 1 veya 2 çocuğa sahip annelerin evlilik uyumunun, 5 ve daha fazla çocuğa sahip annelerden

anlamli bir Şekilde farklılaştığı ($p<.05$); fakat 3 veya 4 ocuğıa sahip annelerle anlamli bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. 1 veya 2 ocuğıa sahip annelerin evlilik uyumu düzeyleri ($X=44.26$), 5 ve daha fazla ocuğıa sahip annelerin evlilik uyumu düzeylerinden ($X=39.87$) daha yüksektir. 3 veya 4 ocuğıa sahip annelerin evlilik uyumunun, 5 ve daha fazla ocuğıa sahip annelerden anlamli bir Şekilde farklılaştığı ($p<.05$); fakat 1 veya 2 ocuğıa sahip annelerle anlamli bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. 3 veya 4 ocuğıa sahip annelerin evlilik uyumu düzeyleri ($X=44.78$), 5 ve daha fazla ocuğıa sahip annelerin evlilik uyumu düzeylerinden ($X=39.87$) daha yüksektir. 5 ve daha fazla ocuğıa sahip annelerin evlilik uyumunun hem 1 veya 2 ocuğıa sahip annelerden hem de 3 veya 4 ocuğıa sahip annelerden anlamli bir Şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p<.05$). 5 ve daha fazla ocuğıa sahip annelerin evlilik uyumu düzeyleri ($X=39.87$) hem 1 veya 2 ocuğıa sahip annelerin ($X=44.26$), hem de 3 veya 4 ocuğıa sahip annelerin evlilik uyumu düzeylerinden ($X=44.78$) daha dŐtktr.

Tablo 31 incelendiğinde, annelerin evlilik uyumu düzeylerinin annenin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamli bir farklılık olduğı görülmektedir [$F_{(2-412)}= 2.83, p<.05$]. Annelerin evlilik uyumu düzeylerinin annenin eğitim düzeylerine göre gruplar arası farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testine bakılmış fakat farkın kaynağı Scheffe ile belirlenemediği için LSD'den faydalanılmıŐtur. Annelerin eğitim düzeyine göre, hiçbir okul mezunu olmayan annelerle ilkokul, ortaokul/lise mezunu anneler arasında anlamli bir fark vardır ($p<.05$). Hiçbir okul mezunu olmayan annelerin evlilik doyumu düzeyleri ($X=40.84$), ilkokul ($X=44.59$), ortaokul/lise mezunu annelerin evlilik doyumu düzeylerinden ($X=44.69$) daha dŐtktr.

Annelerin evlenme biçimine göre evlilik uyumu düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla da bağımsız gruplar t testi analizi uygulanmıŐtur ve sonuçlar Tablo 32'de sunulmuştur.

Tablo 32. Annenin Evlenme Biçimine Göre Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları

	Evlenme Biçimi	N	\bar{X}	S	Sd	T	P
EUÖ	Görücü usulü	227	43.49	8.41	397	-2.152	.032
	Flört	172	45.27	7.85			

Evlilik Uyumu Ölçeği'nden alınan puanlar annelerin evlenme biçimi açısından incelendiğinde görücü usulü evlenen annelerin aritmetik ortalaması 43.49, standart sapması 8.41'dir. Flört ederek evlenen annelerin aritmetik ortalaması 45.27, standart sapması 7.85'dir. Tablodaki P değerinin .032 olmasından dolayı aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [$t_{(397)} = -2.15$, $p < .05$]. Flört ederek evlenen annelerin evlilik uyumu puanları, görücü usulüyle evlenen annelerin evlilik uyumu puanlarından daha yüksektir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır. Bulgular araştırma amaçları doğrultusunda, bu konuda yapılmış diğer araştırma bulguları ile karşılaştırılmıştır.

Bu çalışmada, ilköğretime devam eden 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin annelerinin evlilik uyum ve doyum düzeyiyle bir ilişkisi olup olmadığını araştırmak; öğrencilerinin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri ile annenin evlilik doyum ve uyum düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Bulgular annelerin evlilik uyum ve doyum düzeylerine göre çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. Annelerin evlilik uyumu ve evlilik doyum düzeylerine göre Aile Kabul ve Reddetme Ölçeğinin alt ölçekleri arasında anlamlı farklılık bulunmuş; anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri ile annenin evlilik doyum ve uyum düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında, çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılamalarında sınıf düzeyine ve ailedeki çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık olduğu; ancak cinsiyetin, sosyo-ekonomik düzeyin ve annenin evlenme biçiminin çocukların anne-çocuk ilişkisinde reddedici algılama düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin evlilik doyum ve uyum düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında ise, anlamlı olarak farklılaştıkları bulunmuştur.

5.1. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi, Çocuğun Cinsiyeti, Sınıf Düzeyi, Annenin Evlenme Biçimi ve Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişkisini Reddedici Algılama Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Bulgular, çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılamalarında ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında, anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin maddi sıkıntılar içinde olmaları, çocuk eğitimi hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları gibi

nedenlerden dolayı, beklenti sosyo-ekonomik düzey düştükçe anne-çocuk ilişkisinin daha reddedici algılanması doğrultusunda idi. Ancak anlamlı bir farklılığın belirlenmemesi annenin çalışıp çalışmamasından, çocuğuyla geçirdiği zamandan, çocuğuyla ilgili sosyal etkinliklere katılıp katılmamasından ve maddi durumunun iyi olmasına rağmen çocuk yetiştirme konusunda yeterli bilgiye sahip olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Literatür incelendiğinde araştırma sonucuna benzer ve farklı bulguların olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına göre, çocuklar tarafından kabul edici veya reddedici olarak düşünülen anne davranışlarının sosyo-ekonomik düzeyden bağımsız olarak algılandığı söylenebilir.

Gürkaynak (1979) ülkemizde ana babaların çocuklarına karşı tutumlarının genellikle sevecen olduğunu, ancak çocukların davranışlarının kısıtlamaları açısından otoriter olarak nitelendirilmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Gürkaynak otoriter tutum yönünden alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyden ana babalar arasında önemli bir fark olmadığını belirtmektedir (Kuzgun, 1987). Çocuğun ailesinin yapısı, genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi duygusal ve sosyal gelişimini etkileyecektir (Yavuzer, 2007).

Becerik-Özdiker (2002) araştırmasında annelerin çocuğunu red ve kabul davranışları, algılanan sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak istatistiksel açıdan anlamlı olmasa da, kendilerini üst sosyo-ekonomik seviyede algılayan annelerin, tüm boyutlarda aldıkları puanlar diğerlerinden yüksek bulunmuştur. Üst sosyo-ekonomik seviyeye sahip annelerin, sıcaklık-sevgi, saldırganlık-kin, ilgisizlik-ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme davranışlarını diğerlerine göre daha fazla sergiledikleri söylenebileceği yorumunu yapmıştır.

İmamoğlu ve Yasak-Gültekin (1993), üniversite gençliğinin sorunları ile ilgili 1982-1992 yılları arasında yayımlanmış, 38 makale ve kitap incelemiştir. Araştırmalarında Türkiye'deki kentli yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin, çocukta bağımsızlığa ve kendine yeterliğe önem verdikleri, orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin ise itaat ve sadakate önem verdikleri belirtilmiştir.

Bulgular çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılamalarında ailedeki çocuk sayısına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Ailedeki çocuk sayısı arttıkça çocuk anneyi daha reddedici olarak algılamaktadır. Evdeki çocuk sayısının fazla olması çocuk tarafından reddedildiğini daha çok hissetmesine etken oluşturabilir. Çocuk sayısının çok olması annenin yetiştirme tutumunu ve çocuklarıyla ilgilenme performansını olumsuz yönde etkiliyor olabilir. Anne sık sık çocuklarının onu çok yorduğunu, yıprattığını hatta bıktırdıklarını ifade edici sözler söyleyebilir ve çocukta annesine yük olduğu düşüncesini oluşturabilir.

Çağatay (2003), alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 6, 9, 12 yaş çocuklarına uygulanan fiziksel cezanın anne baba tutumlarını algılamalarını ve çocuk yetiştirme tutumlarının etkileyip etkilemediğini araştırmıştır. Araştırmada çocuk sayısının, fiziksel ceza almalarında etkili olduğu saptanmıştır. Bulgu anne babaların çok çocuğa sahip olmalarının çocuklar arasında sevgi ve ilginin bölünmesine ve dolayısıyla çocukların olumsuz davranışlarına karşı disiplin yöntemlerinin fiziksel cezaya dönüşmesine, davranışların hoş görülmeyle cezalandırılmasına neden olmaktadır şeklinde yorumlanmıştır.

Çakıcı (2006) alt ve üst sosyoekonomik düzey grupları içerisinde sahip olunan çocuk sayıları ile algılanan reddetme arasındaki ilişkiye bakmış “ilgisizlik ve ihmal” ve “ayrıştırılmamış reddetme ” boyutlarında anlamlı farklar bulmuştur. Bu iki boyutta, alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki çocuk sayısı fazla olan annelerin daha sağlıksız ilişkiler gösterdikleri belirtilmiştir. Çocuk sayısı arttıkça annenin çocuğunu ihmal ve ret düzeyinin arttığı vurgulanmıştır.

Haktanır ve Baran (1998)'nin araştırma sonuçları gençlerin benlik saygısı ile anne baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir ve ailedeki çocuk sayısı arttıkça gençlerin ebeveynlerinin tutumunu daha otoriter ve ilgisiz olarak algıladıklarını belirlemişlerdir. Albukrek (2002), çocuğa yönelik tutumda çocuk sayısının etkili faktörlerden biri olduğunu bulmuştur.

Anne-çocuk ilişkisini reddedici algılamasında sınıf düzeyine göre bakıldığında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Çocuğun hangi sınıf seviyesinde olduğu dolayısıyla yaşı, annenin tutum ve tavırlarının algılanmasında etkili olmaktadır.

Çocuğun sınıf seviyesi yükseldikçe çocuğun algıladığı reddetme düzeyi de artmaktadır. Çocuğun yaşı büyüdükçe davranışları anlamlandırma becerisinin arttığı söylenebilir.

Hymel (1986), çocukluk ve adölesan döneminde akran davranışlarının etkisini incelediği çalışmasında, çocukların yaşları büyüdükçe aile ve arkadaşları tarafından sevilip sevilmediklerini daha doğru algıladıklarını ifade etmiştir. Green, Gustafson ve West (1980) çocukta meydana gelen gelişimsel değişimlerin annenin davranışları üzerinde etkisi olduğunu belirtmiştir. Çocuğun sosyal ve motor becerilerinde meydana gelen gelişmeler çocukla annenin etkileşimini nitelik ve nicelik yönünden arttırmaktadır (Akt. Sertalin, 2003). Cüceloğlu (1993), anne veya babaların küçük çocuklarına hoşgörülü ve kabul eden bir tutum sergilerken, büyük olan çocuklarına daha fazla denetleyici bir tutum sergilediklerini ifade etmiştir.

Becerik-Özdiker (2002), araştırmasında çocukların annelerinin kabul ve red davranışlarını algılamalarının çocuğun yaşına göre farklılaştığını bulmuştur. Bu farklılık sıcaklık ve sevgi alt boyutunda görülmektedir. Araştırma sonucu, çocuğun yaşı büyüdükçe sosyal ve duygusal olgunluğunun ve farkındalığının artmasından kaynaklanabileceği şeklinde yorumlanmıştır.

Çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Hem kız hem erkek çocuklarının anneleri ile olan ilişkisinde kabul ve reddetme düzeyleri açısından ayırt edici bir fark yoktur.

Ansari (2002), anne ve babaların çocuklarına karşı olan kabul edici ve reddedici davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini, annelerin kız veya erkek çocuklarına karşı kabul ve reddetme davranışlarının aynı olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Aynı şekilde Cummings ve arkadaşları(1981,1984), ebeveyn çatışmalarına verilen tepki ve cinsiyet arasında, Polat (1988), Yener (2005), Çakıcı (2006), Becerik-Özdiker (2002) ve Özel (1999) cinsiyet ile algılanan ret davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulmamışlardır. Cenkseven (2000) araştırmasında anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinde kekeme olup olmamaya göre anlamlı bir farklılaşma olduğunu, cinsiyete göre ise anlamlı bir fark olmadığını belirlemiştir. Ancak bu bulgulardan farklı olarak çocuğun

cinsiyetinin anne-baba tutum ve davranışları üzerinde etkili olduğunu gösteren araştırmalar da vardır (Argun, 1995; Özcan, 1996; Fincham ve ark., 1998).

Tezel-Şahin ve Özyürek (2008), 5–6 yaş grubu çocuğa sahip anne ve babaların çocuklarına karşı tutumlarını incelemiş ve anne tutumlarını anne yaşı ve mesleği ile çocuğun cinsiyeti ve doğum sırasından anlamlı ölçüde etkilenmediği sonucunu elde etmişlerdir. Mızrakçı (2004) ise, annelerin yetkin, otoriter ve ilgisiz annelik olarak nitelenen çocuk yetiştirme tutumlarının, kız ve erkek çocuklar için farklılaşmadığını, yalnız kız çocuklara erkek çocuklara oranla daha koruyucu bir tutum içinde bulunduğu belirlemiştir. Farklı olarak Berns (1993) anne babanın kullandığı disiplin yöntemlerinin, kültürel yapıya, ebeveynin ve çocuğun kişilik özelliklerine, çocukların yaşına, sayısına, cinsiyetine, ailenin sosyo-ekonomik düzeyine ve ailenin ortamına göre farklılıklar gösterebildiğini ifade etmiştir.

Çocukların reddedici algılamalarında annelerin evlenme biçimlerinin etkili olup olmadığı araştırılmış, anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Çocuğun anneyi kabul veya reddetme algısında annelerin görücü usulü veya anlaşarak evlenme biçiminin ayırt edici bir unsur olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak araştırmadan elde edilen bulgular karşılaştırıldığında annenin evlenme biçiminin çocuğun algıladığı kabul ve reddetmeyi etkilemezken, annenin evlilik doyumu ve uyumunu etkilediği görülmüştür. Bu durum toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılarla ilgili olabilir. Annelerin cinsiyet rollerini daha geleneksel davranışlarla gösterdikleri düşünülebilir. Hem anlaşarak evlenen hem de görücü usulü ile evlenenlerin çocuklarına karşı toplumsal rollerini anaç bir tutum içinde sergiledikleri söylenebilir. Görücü usulü ve anlaşarak evlenen anneler çocuklarına karşı benzer reddedici davranışları sergiliyor olabilir. Çocuğun yanlış davranışlarına karşı tahammül gücü düşük olabilir. Annelerin evlenme biçiminden çok annelerin kişilik yapısının, ruhsal sağlığının, çocuklarından beklenti düzeylerinin çocuğa yönelik reddedici davranışları etkilediği düşünülebilir.

Çakıcı (2006), alt ve üst sosyoekonomik düzey gruplarda eşlerin evlenme biçimlerinin Aile Değerlendirme Ölçeği puanları ile ilişkilerini incelediği çalışmasında, problem çözme ve roller boyutlarında anlamlı farkların olduğunu, diğer işlevlerde anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

5.2. Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul, Reddedici Algulamaları ve AKRÖ Alt Ölçeklerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddetmeleri ile annelerin evlilik doyumu düzeylerine ilişkin bulgulara baktığımızda anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Anne-çocuk ilişkisini kabul edici algılayan çocukların annelerinin evlilik doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Evlilik doyumu düşük olan annelerin çocuklarının anne-çocuk ilişkisini daha fazla reddedici olarak algıladıkları görülmüştür. Evlilik ilişkisinden sağlanan doyumun anne-çocuk ilişkisine de yansıdığı düşünülebilir. Evlilik ilişkisindeki sürtüşmeler anneyi daha mutsuz ve tahammülsüz yapabilir ya da tam tersi evlilikte yaşanan mutluluk annenin çocuğuna daha sevecen davranmasını sağlayabilir.

Lado ve Hart (1992), çocuklarına karşı sert tavırlar sergileyen annelerin eşleri ile ilişkilerinin bozuk olduğu, eşlerinden yeterince sevgi ve ilgi göremedikleri sonucuna ulaşmışlardır. Eşlerine karşı düşmanca duyguları olan annelerin, disiplin yöntemi olarak çocuklarına daha fazla fiziksel ceza uyguladıkları bunun yanında mutlu ortamlardaki eşlerin çocuklarına karşı daha ılımlı davrandıkları bulunmuştur. Ebeveynler arasındaki iletişimin sağlıklı olması, çocukların daha az kaygılı davranmalarını ve ilişkilerinde daha başarılı olmalarını sağlamaktadır (Akt. Çakıcı, 2006).

Aileyi oluşturan bireyler arasındaki en önemli ilişki eşlerin birbirleriyle olan ilişkisidir. Aile içinde çocuk, anne-baba ilişkisini her yönüyle gözlemlemekte ve yaşamaktadır. Anne babanın çocuğa karşı tutumları ve anne babanın birbirleriyle olan ilişkilerinin çocuğa yansması çocuktaki ilk kişiler arası duygu, tutum ve davranışların oluşmasında büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle ailenin sağlıklı olması son derece önemlidir (Cüceloğlu, 1999). Emery ve Tuer (1993), evlilik içindeki roller ve ebeveynlik rollerinin doğrudan çocukla etkileşime yansıdığını ifade etmiştir.

Evlilik doyumu üzerinde etkili olan faktörlerden bir tanesi de çocukların evlilik ilişkisine yansımalarıdır. Çocukların varlığının çift ilişkisi üzerindeki etkileri kadar, çocuk yetiştirme sorumluluğundan kaynaklanan çatışmalar da, çiftin doyum seviyesi üzerinde etkili olabilmektedir (Canel, 2007).

Bulgular çocukların aile kabul ve reddetme “sıcaklık/sevgi” alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre farklılaştığını göstermektedir. Annelerinin evlilik doyumu daha yüksek olan çocukların anne-çocuk ilişkisinde daha fazla sıcaklık algıladıkları belirlenmiştir. Beklenti evliliğinde mutlu ve huzurlu olan annelerin çocuklarına daha sevecen ve kabul edici olması yönündeydi. Bulgu beklentiyi destekler niteliktedir.

Uyumlu bir ilişki içinde olan evli çiftlerin çocuklarının uyumuna olumlu katkıları olduğu belirtilmektedir (Şirvanlı-Özen, 1998). Yılmaz (2000), ilköğretim dönemindeki öğrencilerde eşler arasındaki uyum ile algılanan kabul ve ilgi arasında olumlu yönde bir ilişki olduğunu bulmuştur.

Çocukların aile kabul ve reddetme “düşmanlık/saldırganlık” alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre farklılaştığı; anne-çocuk ilişkisinde saldırganlık algılayan çocukların annelerinin evlilik doyumunun daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Evlilikte hem ruhsal hem bedensel doyumun yaşanması önemlidir. Ruhsal ya da fiziksel olarak birbirini inciten anne babalar çocuklarına da saldırgan davranışlarda bulunuyor olabilir.

Belsky (1990), çocuğun evlilikte problem haline gelme nedeni olarak eşlerin aralarında varolan iletişim sorunlarını göstermekte ve bu sorunların çocuk ile olan ilişkiye ve çocuğu yetiştirme tarzına da yansıdığını vurgulamaktadır. Çocuğun evlilik doyumunu düşürücü bir unsur olarak görülmemesi gerektiğini varolan sorunları ortaya çıkaran bir unsur olarak ifade edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Anne baba tutumlarının önemi birçok araştırmada belirtilmiştir (Demiriz ve Öğretir, 2007; Haapasalo ve Pokela, 1999; Tuzcuoğlu, 1998; Katz ve Gottman 1994). Eşler arasında yaşanan çatışma ve anlaşmazlıklar ebeveynlik rollerini üç yönden etkileyebilmektedir. Birincisi, çatışma çocuklar üzerinde sağlanan disiplinin etkisinin ve tutarlılığın azalmasına; bu da çocukta davranışlarının kontrolünün azalmasına neden olmaktadır. İkincisi anne babaların kendilerini çocuklarından uzaklaştırmalarına veya onları reddetmelerine neden olabilmekte ve buna bir tepki olarak da çocuklar uyum problemleri gösterebilmektedir (Fauber, Forehand, Thomas ve Wierson, 1990; Akt. Şirvanlı-Özen, 1998). Kızıldağ (2003) da araştırması sonucunda evlilik çatışmasının

yüksek olduğu evlerde, evlilik çatışması düşük evlerden gelen çocuklara oranla daha fazla davranış problemi gösterdiklerini bulmuştur.

Bulgular çocukların aile kabul ve reddetme “ilgisizlik/ihmal” alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre farklılaştığını göstermektedir. Anne-çocuk ilişkisinde ilgisizlik ya da ihmal algılayan çocukların annelerinin evlilik doyumunun daha düşük olduğu belirlenmiştir. Anne evliliğinde yaşadığı sorunlardan dolayı çocuğa ilgisiz davranabilir, çocuğun neye ihtiyacı olduğundan habersiz olabilir; hatta çocuğun bakımı, ihtiyaçlarını karşılamanın zor geldiği söylenebilir.

Birçok faktör çocuğun kişilik gelişimini hem olumlu, hem de olumsuz yönde etki eder. Öz (2003), çocuğun kişilik gelişimine etki eden olumlu faktörleri anne, baba sevgisi, ailede çocuk yetiştirme yöntemlerindeki tutarlılık, anne-babanın kendi içlerinde tutarlı olmaları, çocuğa, tartışma ve kavgaların yansıtılmaması, çocuğa kendisine güvenildiği hissini verilmesi, anne-babanın gerçekten mutlu bir aile modeli çizmeleri, güvenilir anne, baba modeli, anne babanın çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamaları, çocuğun, anne-babasıyla geçirdiği nitelikli saatler ve olumlu paylaşımları şeklinde sıralamıştır.

Çocukların eşler arasındaki çatışmayı nasıl algıladıkları, yorumladıkları ve çatışmaya ne anlam yükledikleri eşler arasındaki çatışmanın çocukların uyum problemiyle ilişkisinde önemli rol oynamaktadır (Peksaygılı, 2005). Evlilik ilişkisi olumsuz olan ebeveynler çatışma içindedir, duygusal olarak incinmişlerdir ve bu nedenle çocuklarına karşı daha duyarısız ve daha ilgisiz davranırlar (Yılmaz, 2000).

Aile kabul ve reddetme “ayrıştırılmamış reddetme” alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre farklılaştığını göstermektedir. Anne-çocuk ilişkisinde ayrıştırılmamış reddetme algılayan çocukların annelerinin evlilik doyumunun daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıştırılmamış reddetme anne babanın belirgin bir reddedici davranışı olmamasına rağmen çocuğun reddedildiğini hissetmesidir. Anne ve babanın evliliğinde yaşadığı sorunlardan dolayı çocuk reddedildiğine inanabilir.

Çocuğu sevmek, ona her an güler yüz göstermek, durmadan sarılıp öpmek değildir. Genellikle en sevdiğimiz kişilere sevgimizi de kızgınlığımızı da kolay açığa

vururuz. Başka bir deyişle temeldeki sevgi değişmeden de tutumlar dalgalanma gösterebilir. Bu durumlarda çocuklar ana ve babalarının sevgilerinden kuşku duymazlar. Ancak bu dalgalanma büyük iniş ve çıkışlar gösteriyorsa ve daha önemlisi sık oluyorsa, çocukta bocalama ve güvensizlik baş gösterir. Özellikle küçük çocuklar birden değişen, sevgi ve sevgisizlik uçları arasında gidip gelen tutumlar karşısında çok duyarlıdır (Yörükoğlu, 2004). Özüğurlu (1995), ebeveynler arasında yaşanan çatışmanın çocukları etkilediğini belirtmiştir.

Goldberg ve Easterbrooks (1984), Hetherington, Cox ve Cox (1982) evlilik ilişkisinin, ebeveyn-çocuk etkileşimi ile paralel olduğunu, evliliklerinde sıcak ilişkiler kuramayan çiftlerin çocuklarıyla da sıcak ilişkiler kuramadıklarını belirtmişlerdir (Akt: Katz ve Gottman, 1994).

5.3. Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine Göre Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Kabul, Reddedici Algılamaları ve AKRÖ Alt Ölçeklerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılamalarının, annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre bulgulara baktığımızda anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Beklenti anne-çocuk ilişkisini kabul edici algılayan çocukların annelerinin evlilik uyum düzeylerinin daha yüksek olması doğrultusunda. Bulgular bu beklentiyi destekler niteliktedir. Bulgular doğrultusunda annesi tarafından kabul edildiğini hisseden çocukların annelerinin uyumlu bir evliliğe sahip olduğu görülmüştür. Annenin eşiyle olumlu iletişimi ve paylaşımları çocuğuyla olan ilişkisinde devam ediyor ve çocuk kabul edildiğini hissediyor olabilir.

Araştırmalarda (Cowan ve Cowan, 1987 ve 1992; Emery ve O'Leary 1982; Forehand, Brody, Long ve ark., 1986; Goldberg ve Easterbrooks 1984; Gottman ve Katz 1989; Hetherington, Cox ve Cox, 1978; Katz ve Gottman, 1991; 1993 ve 1995; Peterson ve Zill, 1986; Porter ve O'Leary, 1980; Rutter; 1971; Whitehead, 1979; Cummings, Zah-Waxler ve Radke-Yarrow, 1984; El-Sheikh, 1994; Brody, Arias ve Fincham, 1996; Davies, Myers ve Cummings, 1996; Margolin, Cristensen ve John, 1996) evlilikte yaşanan problemlerin, çocukları etkilediği; depresyon, sosyal ilişkilerde

uyumsuzluk, akademik başarının düşüklüğü, çeşitli sağlık ve davranış problemleri gibi sorunlara neden olduğu görülmüştür (Akt. Gottman ve Notarius, 2002).

Aile içindeki ilişkilerin temelini ana ve babanın birbirine karşı tutumunu oluşturur. Onların sevgi ve anlayışla sürdürdükleri karı koca ilişkisi, evin genel havasını belirler. Uyumlu ve sıcak ilişkiler, ana babadan çocuklara doğru yayılır. Gergin ve sürtüşmeli bir karı koca ilişkisi, çocuklar için güvensiz ve tedirgin bir ortam yaratır. Olumlu ve olumsuz da olsa her ailede, süregiden kalıplaşmış bir ilişki vardır. Ana babanın ayrı kişilikleri ve birbirleriyle etkileşimden doğan ve her aileye özgü olan bir ilişkidir bu. Başka bir deyişle, aile üyelerini birbirine bağlayan inanışlar, değerler ve tutumlar aile uyumuna biçim verir (Yörükoğlu, 2004).

Grych, Seid ve Fincham (1992), 9 ile 12 yaşları arasındaki çocukların ebeveynleri arasındaki çatışmayı nasıl algıladıklarını ölçmüşler ve algılanan çatışma ile çocuğun uyumu arasında ilişki olduğu bulmuşlardır. Yapılan çalışmalar, uyumlu bir evlilik içindeki çiftlerin, sıcaklık ve özen içeren bir etkileşim modeli sunduklarını, stresli evlilik içindeki ebeveynlerin ise sıcaklıktan yoksun olan bir etkileşim modeli sunduklarını göstermektedir (Erel ve Burman, 1995).

Dolayısıyla eşler arasındaki uyum ile çocuğun uyumu arasındaki ilişki sıklıkla araştırılan konuların başında gelmektedir (Amato ve Rezac, 1994; Grych ve ark., 1992; Long, Forehand, Fauber ve Brody, 1987; Jennings, Salt ve Smith, 1992; Jouriles, Murrphy ve O’Leary, 1989; Şirvanlı-Özen, 1999). Bu araştırmalardan farklı olarak Çelik (1997), evlilik doyumu ile çocukların ebeveynlerini algılamaları ve ebeveynlik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir ve evlilikte doyum, ebeveynlik uyumu ve anne-babanın çocuğun uyumu ile ilgili algısı arasında önemli bir korelasyon bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak annelerin, evlilik uyumu ve ebeveynlik uyumu arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Çocukların cinsiyetinin, ebeveynlerin evlilik doyumu, ebeveynlik uyumu ile ebeveynlik algısına ve çocukların uyumuna etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Bulgular çocukların aile kabul ve reddetme “sıcaklık/sevgi” alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaştığını göstermektedir. Annelerinin evlilik uyumu daha yüksek olan çocukların anne-çocuk ilişkisinde daha

fazla sıcaklık algıladıkları belirlenmiştir. Bu durumda eşler arasında yaşanan uyumun annenin çocuk yetiştirme tutumunu etkilediği söylenebilir.

Mutlu ailelerde yetişen çocuklar, gelecekte dengeli aileler kurmakta güçlük çekmezler. Bu nedenle tüm aile içi ve dış etkileşimlerinde başarılı ilişkiler kurabilirler (Ağdemir, 1991). Yılmaz (2000), eşler arasındaki uyumun ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin, çocukların akademik başarıları ve benlik algıları ile olan ilişkilerini farklı yaş gruplarını ele alarak incelemiştir. Sonuçlar eşler arasındaki uyumun artmasının, anne babanın çocuğuna gösterdiği ilgiyi de arttırdığı; evlilik ilişkisi mutlu, güvenli, destekleyici ve uyumlu olan ebeveynlerin, çocukların ihtiyaçlarına, evlilik ilişkisi olumsuz olan ebeveynlere göre daha duyarlı oldukları şeklinde yorumlanmıştır.

Başka bir araştırmada kişinin evliliğini iyi veya kötü olarak değerlendirmesinin, eşin çocuklarına ne kadar ilgilendiğine bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kötü evliliklerde eşler diğer eşin çocuklarla "az" ilgilendiğini veya "hiç" ilgilenmediğini belirtirken, iyi evliliklere sahip olanların çoğunluğu eşinin çocuklarla çok ilgilendiğini belirtmişlerdir. Bu bulgu, demografik değişkenler açısından incelendiğinde, eşin çocuklarla ilgilenmesinin cinsiyete bağımlı olduğu görülmüştür. Hem kadınlar, hem de erkekler çocuklarla daha fazla kadınların ilgilendiğini belirtmişlerdir. Bu da hem iyi hem kötü evliliklerde geleneksel kadın rolü çerçevesinde kadınların, çocuklarla daha fazla ilgilendiğini göstermektedir (Kocadere, 1995).

Bulgular aile kabul ve reddetme “düşmanlık/saldırganlık” alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaştığını göstermektedir. Annelerinin evlilik uyumu daha düşük olan çocukların anne-çocuk ilişkisinde daha fazla düşmanlık/saldırganlık algıladıkları belirlenmiştir. Evlilikte yaşanan uyumsuzluklar annenin psikolojik ve fizyolojik sağlığını etkileyebilir. Yaşanan uyumsuzluklar sonucu anne çocuğa düşmanlık, öfke duygusu hissedebilir, vurma, azarlama veya küfür etme gibi davranışlarda bulunabilir.

Anne-babanın kendi sorunları, tartışmaları, çatışmaları, çocuklara derece derece yansır (Yörükoğlu, 2004). Kleine ve Johnson (1991)'ın yaptıkları araştırmanın sonuçları, saldırganlık ve davranış bozukluklarının ebeveyn çatışmasının söz konusu olduğu durumlarda en sık görülen problemlerden olduğunu ortaya koymaktadır. Evlilik

uyumsuzluğu ve çatışması, ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesini önemli oranda etkilemektedir. Evlilik çatışması yaşayan annelerin, evlilik çatışması yaşamayan annelere göre, çocuklarına karşı daha az ilgili ve daha olumsuz oldukları bulunmuştur (Erel ve Burman, 1995; Grych ve Fincham, 1993).

Boylamsal düzende yapılan bir araştırmada Fergusson, Horwood ve Lynskey, çocuklar ve ailelerini doğumlarından 13 yaşına kadar takip etmiştir. Çalışmanın bulguları, evlilik anlaşmazlıklarının çocukların 13 yaşlarına geldiklerinde suça yönelik davranışları için riski artırdığını göstermiştir (Fergusson, Horwood ve Lynskey, 1992).

Kaya (2003), araştırmasında evlilik uyumsuzluğunun annelerin saldırganlık ve kin davranışlarıyla bağlantısı olduğunu bulmuştur. Bu aynı zamanda çocuğun davranış problemleriyle de bağlantılı bulunmuştur.

Bulgular çocukların aile kabul ve reddetme “ilgisizlik/ihmal” alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaştığını göstermektedir. Annelerinin evlilik uyumu daha düşük olan çocukların anne-çocuk ilişkisinde daha fazla ilgisizlik/ihmal algıladıkları görülmüştür. Eşyle anlaşmazlıklar yaşayan ve bu anlaşmazlıkları çözmekle uğraşan anne, çocuğun isteklerini gözden geçiriyor olabilir.

Eşinizle aranız iyiye farklılıklarla başa çıkarken çocuğunuzun sırtına gereksiz yükler yüklemesiniz (Satir, 2001). Grych ve Fincham (1990) eşler arasındaki anlaşmazlıkların tutarsız ebeveyn tutumlarına ve bu durumun da çocukta davranış problemlerine sebep olduğunu ifade etmişlerdir.

Maccoby ve Martin (1980) eşler arasında yaşanan çatışmanın hoş olmayan bir ev ortamına neden olduğunu ve bunun çocuk üzerinde stres, mutsuzluk ve güvensizliğe yol açtığını belirtmiştir. Amato (1986), eşler arasındaki çatışma ile ebeveyn-çocuk iletişimi arasındaki ilişkiyi incelemiş ve evlilik çatışması arttıkça ebeveyn-çocuk etkisinin bozulduğu sonucuna ulaşmıştır.

Aile kabul ve reddetme “ayrıştırılmamış reddetme” alt ölçeği puanlarının annelerin evlilik uyumu düzeylerine göre farklılaştığını göstermektedir. Annelerinin evlilik uyumu daha düşük olan çocukların anne-çocuk ilişkisinde daha fazla

ayrıştırılmamış reddetme algıladıkları belirlenmiştir. Eşi tarafından yeterli ilgi ve desteği göremeyen anne, çocukla ilgilenme, çocuğun bakımı gibi konularda tutarsız davranışlar sergileyebilir. Annenin davranışlarına anlam veremeyen çocuk sevilmediğini düşünebilir.

Araştırmalar incelendiğinde eşler arasındaki uyum ile çocuğun uyumu arasındaki ilişkinin sıklıkla araştırıldığı görülmüştür (Amato ve Rezac, 1994; Grych, Seid ve Fincham, 1992; Jennings, Salt ve Smith, 1992; Jouriles, Murrphy ve O’Leary, 1989; Çelik, 1997; Şirvanlı-Özen, 1999; Yılmaz, 2000; Kaya, 2003; Peksaygılı, 2005; Öngider, 2006). Ebeveynler arasındaki evlilik çatışmasının çocuğun uyumunu etkileyen en önemli etkenlerden biri olduğu belirtilmektedir (Fincham, 1994; Fincham, Grych ve Osborne, 1994). Ebeveynler arasındaki çatışmanın çocuk üzerindeki dolaylı olumsuz etkileri, yeterli ebeveyn desteğinin olmaması, çocuğa yeterince destek olunmaması, fazla baskı yapılması, tutarsızlık ve fazla kontrol şeklinde sıralanabilir. Ebeveyn davranışları çocukta uyum sorunlarının yanı sıra, anne-baba-çocuk arasındaki ilişkinin kalitesinin düşmesine de neden olabilir (Fine, 1997).

5.4. Annelerin Evlilik Doyumu, Evlilik Uyumu, Annelerin Kabul, Reddedici Algılanması ve AKRÖ Alt Ölçeklerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Annelerin evlilik doyumu ve evlilik uyumu puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Annelerin evlilik doyumu puanları arttıkça evlilik uyumu puanları da artmaktadır, birlikte değişiyorlar diyebiliriz. Mutlu evliliklerin, uyumu ve doyumu içinde barındırdıkları görülmektedir. Evlilik doyumu açısından, cinsellik, arkadaşlık, romantizm gibi konularda eşlerin birbiriyle dengede olması ve uyumlu evliliklerde eşlerin bu konuları birbiriyle paylaşmaları aynı zamanda yaşadıkları anlaşmazlıkları birbirlerine saygı duyarak çözmeye çalışmaları sağlam evliliklerin temelini oluşturmaktadır.

Annelerin evlilik doyumu ve annenin çocuk tarafından kabul ve reddedici algılanması puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Annelerin evlilik doyumu arttıkça çocukların algıladıkları reddetme azalmaktadır. Annelerin evlilik uyumu ve annenin çocuk tarafından kabul ve reddedici algılanması puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Annelerin evlilik uyumu arttıkça çocukların algıladıkları reddetme azalmaktadır.

Annelerin evlilik doyumu ve evlilik uyumu puanları ile alt ölçekler arasında anlamlı bir ilişki vardır. Alt ölçeklerin kendi aralarındaki korelasyona bakıldığında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Evliliğinde huzuru ve güveni hissedenden anne, yaşadığı hazzı, çocuğuna karşı daha sevgi dolu bir enerji ve isteklilikle davranacaktır şeklinde düşünebiliriz.

Evlilik uyumunun tanımı ve kapsamı üzerine tartışmaların sürmesine rağmen birbiri ile etkileşen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır. Evlilik uyumu ayrıca çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatındaki memnuniyeti ve mutluluğu da tanımlar. Bu noktada evlilik doyumu ile karışır. Evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramları aralarında yüksek korelasyon olması nedeni ile sıklıkla birbirinin yerine kullanılmaktadır (Yılmaz, 2001). Huston ve arkadaşları (2001) araştırmalarında evliliklerini sürdüren ve mutlu olan çiftlerin evliliklerinde, bağlılık, saygı, güven, duygusal yakınlık, arkadaşlık gibi olumlu özellikler ifade ettikleri; evliliğinde mutsuz olan ya da boşanan çiftlerin evliliklerinde ise çatışma ve olumsuzluklar hissettiklerini bulmuşlardır.

Öngider (2006) araştırması sonucunda eşyle ilişkisinde red ve çatışma yaşayan annelerin, kısmen bunlara da bağlı olarak olumsuz bir psikoloji içerisine gireceğini ve bu olumsuz psikoloji ile çocuklarına olumlu bir annelik yapması çok zor olacağını vurgulamış ve bu bulgunun Krishnakumar ve Buehler (2000)'in, Koerner ve ark. (2002)'nin ve de Hipke ve ark., (2002)'nin yaptığı araştırmalarla tutarlı olduğunu belirtmiştir.

Yılmaz (2000) yaptığı çalışmada eşler arasındaki çatışmanın içeriği ile çocuğun davranışları arasında ilişki olduğunu belirtmiştir. Çatışmanın içeriği çocuk yetiştirme konusunda ise ve bu konuda anlaşmazlık varsa bu anlaşmazlığın çocuğa yönelik tutuma yansıdığını ve tutarsız uygulamalara yol açtığını ifade etmiştir. Yılmaz, ayrıca çatışmalı ve boşanmış anne babaların çocuklarının, uyumlu bir ilişki içinde olan anne babaların çocuklarına göre daha fazla davranış ve uyum problemi yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Kaya (2003) araştırmasında annelerin evlilik uyumu ile çocukların davranış problemleri arasında negatif bir ilişki bulmuştur. Bulguyu annelerin evlilik uyumu arttıkça çocuklardaki davranış problemlerinin azalacağı şeklinde yorumlamıştır.

5.5. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi, Ailedeki Çocuk Sayısı, Annenin Eğitim Düzeyi ve Evlenme Biçimine Göre Annelerin Evlilik Doyumu Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre, annelerin evlilik doyumu düzeylerinin farklılaştığı belirlenmiştir. Bulgular incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik doyumları daha düşük; üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik doyumları daha yüksek bulunmuştur. Ekonomik durumun yeterli olması annenin beklenti ve ihtiyaçlarının karşılanmasında olanak sağlayabilir.

Türkiye’de kentlerde yaşayan evli çiftlerle yaptıkları bir çalışmada İmamoğlu ve Yasak (1997), eşlerinin evlilik doyumu, sosyo-ekonomik düzeyin ve geniş aileyle ilişkilerin kadınların evlilik doyumunu etkilerken, erkeklerin evlilik doyumlarını etkileyen faktörlerin, eşlerinin evlilik doyumlarının yanı sıra geniş aileyle olan ilişkileri olduğunu bulmuşlardır. Evlilik ilişkilerini ve evlilik doyumunu sosyo-ekonomik düzeyle karşılaştırdıkları araştırmalarında, kadınların evlilik doyumlarının erkeklerden daha düşük olduğunu belirtmişlerdir.

Bradbury, Fincham ve Beach (2000) evlilik doyumunun doğası ve evlilik doyumunu belirleyen etmenler üzerine bir çalışma yapmışlardır. Evlilik doyumunu konusundaki son on yıllık araştırmaları incelemişler ve araştırma sonuçlarına göre evlilik üzerinde etkili olan faktörlerin; mikro (çocukların varlığı, yaşam krizleri, yaşam döngüsündeki geçişler v.b.) ve makro faktörler (ekonomik faktörler, eşten duyulan memnuniyet v.b.) olarak ikiye ayrılabilceğini belirtmişlerdir. Ekonomik faktörlerin evlilik doyumunu etkileyen önemli unsurlardan biri olduğu belirtilmiştir.

Bulgular annelerin eğitim düzeylerine göre, annelerin evlilik doyumunu düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Annelerin eğitim seviyeleri arttıkça evlilik doyumları da artış göstermektedir. Evlilik doyumunu cinsellik, paylaşım, arkadaşlık, sevmeye ve ilgi gibi kavramları içinde barındırmaktadır. Annenin eğitim

düzeyi arttıkça kadınlar bu isteklerini ifade ediyor ve isteklerin karşılıklı konuşulabilmesi doyumunu etkiliyor olabilir diyebiliriz.

Yaşın-Dökmen ve Tokgöz (2002) tarafından yapılan araştırmanın bulgularına göre, hem evlilik doyumunu için hem de eşle algılanan benzerlik algısı için evlilik değişkeninin temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Eğitim düzeyine göre, üniversite mezunlarının evlilik doyumları ve eşleri ile algıladıkları benzerlik lise mezunlarınınkinden yüksek bulunmuştur.

Fışiloğlu (1992) yüksek lisans öğrencilerinin evlilik uyumlarını çeşitli demografik değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmanın bulguları, öğrenci statüsü (yarım zamanlı–tam zamanlı) ve eşin eğitimi değişkenlerinin evlilik uyumu üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Araştırmanın eğitim düzeyi ile ilgili bulguları da, eşlerin eğitim düzeylerindeki yakınlığın evlilik uyumunu olumlu yönde etkilediği sonucunu göstermiştir.

Araştırma kapsamına alınan annelerin çocuk sayısı incelendiğinde çocuk sayısının evlilik doyumunu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk sayısı arttıkça annenin evlilik doyumunu azalmaktadır. Pletchaty, Couturier, Cote ve Roy (1996) ailedeki çocuk sayısı ile evlilik doyumunun olumsuz şekilde ilişkili olduğunu belirtmiştir. Çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumunu düşmektedir. Elde edilen bulgular bu araştırma sonucuyla tutarlılık göstermektedir.

White-Edwards (1990) evlilik doyumunu ile çocuk sahibi olmak arasında ilişki olduğunu ve bebek doğduktan sonra sorumluluğun arttığını ve çiftlerin yaşamlarında değişikliklerin olacağını (ebeveyni olma fikrine alışma, eşlerin cinsel ilişkileri ve ekonomik sıkıntılar, sosyal yaşamın kısıtlanması gibi) belirtmiştir. Bu yüzden çiftlerin duygularını, zamanlarını yeniden düzenlemeleri ve ilişkilerindeki gereksinimlerini, kendilerine zaman ayırabilmek için yeni yöntemler geliştirmeleri gerekmektedir. Araştırmacıya göre çocuk sayısı ile evlilik doyumunu arasında olumsuz ilişki vardır. Çocuk sahibi olmak insan yaşamında önemli bir değişikliktir. Daha önceki kuramcılar ebeveyn olmayı bir kriz yaşantısı olarak değerlendirmekte iken, daha sonraki araştırmacılar çocuk sahibi olmayı kişisel, ailesel ve sosyal anlamda önemli değişiklikler olmasının yanı sıra daha olumsuz bir geçiş olarak değerlendirmişlerdir.

Bulgular incelendiğinde, flört ederek evlenen annelerin evlilik doyumu puanları, görücü usulüyle evlenen annelerin evlilik doyumu puanlarından daha yüksektir. Evlilik öncesi eşlerin, birbirlerini tanımaları, aşk ve sevgi yoğunluğunun yaşanarak evliliğe karar verilmesi evlilikten alınacak doyumu arttırabilir, diyebiliriz. Özgüven (2000), evlilik biçimlerini, Türk kültüründe eş seçimi, geleneksel eş seçme yaklaşımı ve modern (taşınarak, anlaşarak eş seçme) yaklaşımı olarak ikiye ayırmaktadır.

Anlaşarak evlenenler, görücü usulü ile evlenenlere göre ilişkilerinden daha fazla doyum sağlamaktadırlar. Anlaşarak evlenenlerin görücü usulü evlenenlere oranla tanıştıktan sonra daha uzun bir süre sonra evlenmesi eşlerin birbirini daha iyi tanmasına neden olmaktadır. Birbirini daha iyi tanıyan bireylerin beklentilerine uygun bir eş bulma olasılığı artmaktadır dolayısıyla, ilişki doyumundaki bu farkın evlilik öncesi tanıma sürecinden kaynaklanması olasıdır (Çimen, 2007).

Turan (1995), eşlerin tanışma şekli ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiş, evlilik öncesi tanışma şeklinin evlilik doyumunu etkilemediğini saptamıştır. Ancak İmamoğlu (1994) farklı olarak, anlaşarak evlenenlerin evliliklerinin, görücü usulüyle evlenenlere oranla daha fazla doyum yaşadıklarını saptamıştır. Nitekim Galin ve Brommer (1996) da flört döneminin evlilik sisteminin yapılanma aşaması olduğunu ve bu dönemde çiftlerin daha derin iletişime girdiklerini belirtmiştir.

5.6. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi, Ailedeki Çocuk Sayısı, Annenin Eğitim Düzeyi ve Evlenme Biçimine Göre Annelerin Evlilik Uyumu Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Bulgular annelerin evlilik uyumu düzeylerinin ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik uyumlarının daha düşük olduğu, üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik uyumunun daha yüksek olduğu görülmektedir. Alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin, ekonomik kaygılar yaşamaları, eşiyile etkileşim düzeyini olumsuz yönde etkileyebilir. Üst sosyo-ekonomik düzeye sahip anneler ise temel ihtiyaçları karşılandığından farklı ve isteklere yönelebilmektedirler. Gerçekleşen beklenti ve istekler, annenin evlilik uyumunu arttırabilir.

Yıldırım (1993) sosyo-ekonomik düzey açısından evli bireylerin uyum düzeylerini incelemiş ve farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip evli bireylerin uyum düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığını bulmuştur. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki evli kadınların ve erkeklerin uyum düzeylerinin erkeklerinkine kıyasla daha düşük çıkmıştır. Yıldırım'ın elde ettiği sonuçlar Yasa (1970), Renne (1970), James ve Johnson (1978) ve Yıldırım (1992)'in vardıkları sonuçlarla tutarlılık göstermektedir. Evlilik ve gelir düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalar incelendiğinde kadınların, gelir düzeyleri ile evlilik uyumları arasında pozitif ilişki olduğunu belirten çalışmaların (Rogers ve Deboer, 2001, Bir-Aktürk, 2006, Polat, 2006) yanında gelir düzeyleri ile evlilik uyumları arasında negatif bir ilişki olduğunu belirten çalışmalar da vardır (Blum ve Mehrabian, 1999; Hasta, 1996).

Annelerin evlilik uyumu düzeylerinin ailedeki çocuk sayısına göre farklılaşp farklılaşmadığına bakıldığında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk sayısı arttıkça annelerin evlilik uyum düzeyleri azalmaktadır. Bunun nedenleri, toplumumuzda çocuğun bakımı konusunun kadına bırakılması, eşlerin bu konuda yeterince yardımcı olmamaları, annenin eşine yeterince vakit ayıramaması ve annenin çok fazla sorumluluk almasından dolayı evlilik uyumunun düşebileceği şeklinde yorumlanabilir.

Sezer (2005), kadınların uyum düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelemiş ve kadınların sahip oldukları çocuk sayısı ile sosyal uyum ve kendini gerçekleştirme arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ifade etmiştir. Elde edilen bulgulara göre çocuk sayısı arttıkça kadınların uyum sağlamada daha çok zorlandıkları söylenebilir. Evlilik uyumunun çocuk sayısına bağlı olarak değişmediğine işaret eden çalışmalar (Hoffman ve Levant, 1985; Fışiloğlu,1992) da bulunmaktadır (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002).

Bulgular ailenin annelerin eğitim düzeyi ile evlilik uyumu düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Annenin hangi eğitim seviyesine sahip olduğunun evlilik uyumunu etkilediği söylenebilir. Evlilik uyumunun tanımı incelendiğinde eşlerin birbiriyle iletişim kurabildiği ve anlaşmazlıkların her iki tarafı da memnun edecek şekilde çözümlendiği evlilik olarak tanımlandığı görülmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe eşler birbirlerine duygu ve düşüncelerini daha rahat ve daha doğru bir şekilde ifade ediyor olabilir. Empati kurarak eşini anlamaya çalışabilir. Ayrıca

eğitim seviyesi arttıka her iki eş de yaşanan çatışma ve anlaşmazlıkları birbirlerinin görüş ve düşüncelerine saygı göstererek zmeye çalışabilir, eğitim seviyesi azaldıkça empati düzeyi azalabilir ve anlaşmazlıklar bir eşin beklentisi doğrultusunda sonlandırılabilir. Bu da diğer eşin mutsuzluğuna ve evliliğe bakış açısının olumsuzlaşmasına neden olabilir. Tüm bu nedenler evlilik uyumunu etkileyebilir.

şener ve Terzioğlu (2002), Fışıloğlu (1992) ve Blum ve Mehrabian (1999) yaptıkları araştırmalarda öğrenim düzeyinin evlilik uyumu üzerinde olumlu etkileri olduğunu bulmuşlardır. Bu araştırmalardan farklı olarak literatürde farklı araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Tutarel-Kışlak ve abuka, 2002; Hamamcı, 2005).

Annelerin evlenme biçimi ile evlilik uyumu düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu sonucu elde edilmiştir. Anlaşarak ya da görücü usulü ile evlenmenin evlilik uyumu üzerinde etkisi olduğu söylenebilir. Bulgular, flört ederek evlenenlerin evlilik uyumunun görücü usulü ile evlenenlerden daha yüksek olduğunu göstermiştir. Eşlerin evlenmeden önce birbirlerini olumlu ve olumsuz yönleriyle tanınmaları, evlilikten beklentileri, ailelerin evliliğe müdahale edip etmemeleri evlilik uyumunu etkilemektedir. Anlaşarak evlenen çiftlerin flört aşamasında bu durumlarla karşılaşma olasılıkları daha yüksektir. Bunların etkisinde evliliğe karar veren çiftlerin evlilik uyumu arttırıyor olabilir. Literatürde bu bulguyu destekleyen araştırmalara rastlanılmıştır.

Demir ve Fışıloğlu'nun (1999), yapmış oldukları araştırmada evli çiftlerde yalnızlık ile evlilik uyumu arasındaki ilişki araştırılmış, cinsiyet, yaş, evlilik yılı, evlenme biçimi (flört-görücü usulü) ve evlenmeden önceki tanışıklık süresi gibi demografik değişkenler ile yalnızlığın evlilik uyumu ile olan ilişkisine bakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, yalnızlık değişkeninin evlilik uyumu ile anlamlı ve negatif yönde bir ilişkisi olduğu grlmştir. Kendi seçimi ile evlenmiş çiftlerde, görücü usulü ile evlenmiş çiftlere göre düşük yalnızlık ve yüksek evlilik uyumu belirlenmiştir. Ayrıca evlenmeden önceki tanışıklık sresinin artması, paralel olarak evlilik uyumunun da artmasına sebep olmaktadır.

Yıldırım (1992) evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı faktörleri incelediği araştırması sonucunda evli erkeklerin uyum düzeylerinin kadınlardan daha

yüksek olduğu, tanışarak evlenenlerin evlilik uyumlarının görücü usulüyle evlenenlerden daha yüksek olduğu ve ev işlerini paylaşan çiftlerde evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu bulgularını vermiştir. Hortaçsu, (2007) ve Polat (2006) da evlilik uyumu ve evlenme biçimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Hortaçsu (2007) kendi kararlarıyla evlenenlerin, ailelerinin kararlarıyla evlenenlere göre daha az çatışma yaşadıklarını bulmuş ancak bu sonuçtan farklı olarak Polat (2006) evlenme biçiminin evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonuçlarının genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve bu değerlendirmeler sonucunda hem uygulamaya hem de gelecekteki araştırmalara ilişkin öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuç

Çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, annelerin evlilik doyumları ve uyumlarına göre çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı; ailedeki çocuk sayısına ve çocuğun sınıf düzeyine göre çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici ve kabul edici olarak algılamasını farklılaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular çocuğun cinsiyeti, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve annenin evlenme biçimine göre algılanan kabul ve reddetme düzeyinin farklılaşmadığını göstermiştir. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, çocuk sayısı, annenin eğitim düzeyi ve annenin evlenme biçimi değişkenlerine göre, annelerin evlilik doyumlarında ve evlilik uyumlarında anlamlı düzeyde farklılık olduğu belirlenmiştir.

Çocuk sayısına göre algılanan kabul ve reddetme düzeyine bakıldığında çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde çocukların reddetme puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ailedeki çocuk sayısı arttıkça annenin davranışları daha reddedici algılanmaktadır. Çocukların sınıf düzeyine göre algıladıkları reddetmenin anlamlı olarak farklılaştığı belirlenmiştir. Sınıf seviyesi yükseldikçe anne davranışlarını daha reddedici algıladıkları görülmüştür.

Annelerin evlilik doyumu düzeylerine göre çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici ve kabul edici algılamalarına bakıldığında anlamlı bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Annelerinin evlilik doyumları düşük olan çocukların anne-çocuk ilişkisini daha fazla reddedici algılayan çocuklar olduğu görülmüştür. Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği alt ölçek puanlarının, annelerin evlilik doyumlarına göre farklılaştığı; annelerinin evlilik doyumları daha yüksek olan çocukların anne-çocuk ilişkisini daha fazla kabul edici algılayan çocuklar olduğu belirlenmiştir.

Anne-çocuk ilişkisinin reddedici ve kabul edici algılanmasında, annelerin evlilik uyumlarına göre anlamlı bir farklılaşmanın olduğu ortaya çıkarmıştır. Annelerinin evlilik uyumları düşük olan çocukların anne-çocuk ilişkisini daha fazla reddedici algılayan çocuklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği alt ölçek puanlarının, annelerin evlilik uyumlarına göre farklılaştığı bulunmuş; annelerinin evlilik uyumları daha yüksek olan çocukların anne-çocuk ilişkisini daha fazla kabul edici algılayan çocuklar olduğu görülmüştür.

Annelerin evlilik doyumu, evlilik uyumu, çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul, reddedici algılaması ve alt ölçekler arasındaki korelasyona bakıldığında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bulgular ailenin sosyo-ekonomik düzeyine, çocuk sayısına, annenin eğitim düzeyine ve annenin evlenme biçimine göre annelerin evlilik doyumu düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olduğunu ortaya çıkarmıştır. Alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik doyumu daha düşük bulunmuş ve çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde annelerin evlilik doyumunun daha düşük olduğu belirlenmiştir. Eğitim düzeyi düşük olan annelerin evlilik doyumu daha düşük çıkmıştır. Ayrıca flört ederek evlenen annelerin evlilik doyumu, görücü usulü ile evlenenlerden daha yüksektir.

Demografik değişkenlere göre annelerin evlilik uyumu düzeyleri incelendiğinde, değişkenlerin evlilik uyumuyla anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik uyumunun daha yüksek olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi düşük olan annelerin evlilik uyumu daha düşük çıkmıştır. Fazla çocuğa sahip annelerin evlilik uyumunun daha düşük olduğu bulunmuştur. Flört ederek evlenen annelerin evlilik uyumunun, görücü usulü ile evlenen annelerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

6.2. Öneriler

Aşağıda araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda uygulamalara ve bu konuya ilişkin yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.2.1. Uygulamalara Yönelik Öneriler

1. Evlilik-anne-çocuk ilişkisi, çocuğun davranışlarını ve uyumunu anlamakta büyük önem taşır. Okullarda psikolojik danışmanlar yapacakları bireysel veya

grup danışmalarında bu ilişkiyi göz önünde bulundurarak aileye yönelik psikolojik destek ve yardım sağlayabilirler.

2. Anne-çocuk ilişkisi, evlilik uyum ve doyumunu ile ilgili annelere seminer veya konferanslar verilebilir. Bu konunun aile ilişkilerini nasıl etkilediği vurgulanabilir.
3. Araştırmadan elde edilen sonuçlar aile terapisinde kullanılabilir. Ailelere anne-çocuk ilişkisinin önemi ve evlilik kalitelerinin çocuklara yansıdığı fark ettirilebilir. Aile üyelerinin daha sağlıklı bir iletişim sağlamasına yönelik çalışmalar yapılabilir.
4. Evlilik uyumu ve doyumunu evlilik sürecini etkileyen önemli unsurlardır. Eşlere evlilikte üstlendikleri rollerin evlilik uyumu ve doyumunu etkilediği ile ilgili bilgi vermek yararlı olabilir.

6.2.2. Gelecekteki Araştırmalara İlişkin Öneriler

1. Araştırma kapsamına sadece anneler ve çocukları alınmıştır. Başka bir araştırmada babaların evlilik uyumu ve doyumunu ile çocukların baba-çocuk ilişkisini algılaması arasında bağlantı olup olmadığı araştırılabilir.
2. Annenin çalışıp çalışmadığı, annenin isteği doğrultusunda hamile kalıp kalmadığı araştırma kapsamına alınan değişkenler değildi. Bu değişkenler farklı bir ölçeklere yer vererek değerlendirilebilir, değişkenlerle anne-çocuk ilişkisi incelenebilir.
3. Bu araştırmada ailedeki çocuk sayısı bir değişken olarak ele alınmıştır. Farklı bir araştırmada ailedeki çocuk sayısına göre kardeş ilişkilerinin farklılaşp farklılaşmadığı incelenebilir.
4. Araştırmada anne-çocuk ilişkisi ile evlilik uyumu ve doyumunu arasındaki ilişki incelenmiştir. Başka bir araştırmada ikisini de etkileyen dış faktörler araştırma kapsamına alınabilir ve aralarında bir ilişki olup olmadığı incelenebilir. Akraba

ilişkilerinin, kayınvalide ya da kayınpederin varlığının anne-çocuk ilişkisine ve evliliğe etkisi gibi.

5. Algılanan kabul ve reddetme ile aile içi iletişim arasında ilişki olup olmadığı araştırılabilir.
6. Aile Kabul ve Reddetme ölçeği daha büyük yaş gruplarına uygulanabilir. Erkek ve kadınlarda annelerinden algıladıkları saldırganlık ve ihmal ile eşlerine yönelik saldırganlık ve ihmal davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı karşılaştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Adler, A. (1992), *İnsanı Tanıma Sanatı* (Çev. K. Şipal), 3. Basım, Say Yayınları, İstanbul.
- Adler, A. (2000), *Sorunlu Okul Çocuğu* (Çev. K. Şipal), Cem Yayınları, İstanbul.
- Adler, A.(2002), *Sosyal Duygunun Gelişiminde Bireysel Psikoloji* (Çev. H. Özgü), Hayat Yayınları, İstanbul.
- Ağdemir, S. (1991), Aile ve Eğitim, *Aile ve Toplum Dergisi*, Sayı:1, Cilt:1, Yıl:1, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, <http://www.aile.gov.tr/raporlar/Aile%20ve%20toplum1.pdf>, 20 Aralık 2008 tarihinde ziyaret edildi.
- Akfirat (Önalan), F. (1995), “Çalışan ve Çalışmayan Kadınlarla Eşlerinin Nedensellik ve Sorumluluk Yüklemeleri ve Evlilik Doyumları”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Albukrek, İ. (2002), “Anne Baba ve Çocuk Tarafından Algılanan Babanın Çocuğuna Karşı Tutumu ile Çocuğun Benlik Kavramı Arasındaki İlişki”, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Alisinanoğlu, F. (2003), Çocukların Denetim Odağı ile Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Çocukların Denetim Odağı İle Anne Tutumları), 1 (1), 97-108, www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2003, 23 Aralık 2008 tarihinde ziyaret edildi.
- Amato, P.R. ve Rezac, S.J. (1994), "Contact With Nonresident Parents, Interparental Conflict, and Children's Behavior" *Journal of Family Issues*, 15, 191-207.
- Amato, P.R.; Rogers, S.J. (1997), “A Longitudinal Study of Marital Problems and Subsequent Divorce”, *Journal of Marriage and the Family*, 59, 612-624.
- Ansari, Z. A. (2002), "Parental Acceptance-Rejection of Disabled Children in Non-Urban Pakistan", *North American Journal Of Psychology*, 4 (1), 121-128.
- Arı, R. ve Şahin-Seçer, Z. (2003), Farklı Anne Baba Tutumlarının Çocukların Psikososyal Temelli Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 451-463.

- Ayçiçeği, A. (1993), "The Effects of the Mother-Training Program", *Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, B. (2005), *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*, Atlas Yayın Dağıtım, Ankara.
- Badinter, E. (1992), *Annelik Sevgisi* (Çev. K. Çelik), Alfa Yayıncılık, İstanbul.
- Bakırcıoğlu, R. (2002), *Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Bandura, A. (1977), *Social Learning Theory*, Englewood Cliff, N. J. Prentice-Hall.
- Bacanlı, H. (1997), *Sosyal İlişkilerde Kendini Ayarlayanın Psikolojisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Baumrind, D. (1980), "New Directions in Socialization Research", *American Psychologist*, 35, 639-652.
- Baykul, Y. (1999), *İstatistik Metodlar ve Uygulamalar*, (3. Baskı) Anı Yayıncılık, Ankara.
- Becerik-Özdiker, J. (2002), "Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Anneleri ile İlişkilerini Algılamaları ile Annenin Çocuğunu Kabullenme ve Reddetme Davranışlarına Ait Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bee, H. (1992), *The Developing Child*, Harper Collins College Publishers.
- Belsky, J. (1981), "Early Human Experience: A Family Perspective", *Developmental Psychology*, 17, 3-23.
- Belsky, J. (1984), "The Determinants Of Parenting: A Process Model", *Child Development*, 55, 83-89.
- Belsky, J. (1990), "The Effects of Children on Marriage", (Eds. Fincham, F.D. and Bradbury T.M.) *The Psychology of Marriage*, Guilford Press, New York, 172-200.
- Berns, M. R. (2007), *Child, Family, School, Community: Socialization and Support*, (7th Edition) Wadsworth, Cengage Learning Publishers.
- Binici, S. A. (2000), "Psikolojik Yardım İçin Başvuruda Bulunan ve Bulunmayan Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerini Değerlendirilmelerinin Karşılaştırılması" *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Bir-Aktürk, E. (2006), "Marital Satisfaction in Turkish Remarried Families: Comparison Among Marital Status, Effect of Stepchildren and

- Contributing Factors” *Yüksek Lisans Tezi*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Blum, J. S. ve Mehrabian, A. (1999), “Personality and Temperament Correlates of Marital Satisfaction”, *Journal of Personality*, 67 (1), 93-125.
- Bradbury, T. N. (1989), “Cognition, Emotion and Interaction in Distressed and Nondistressed Couples”, *Unpublished Doctoral Dissertation*, Urbana: University of Illinois.
- Bradbury, T. N. ve Fincham, F.D. (1990), “Attributions in Marriage: Review and Critique”, *Psychological Bulletin*, 107, 3-33.
- Bradbury, T.N., Fincham F.D. ve Beach, S.R.H. (2000), “Research on the Nature and Determinants of Marital Satisfaction: A Decade in Review”, *Journal of Marriage and the Family*, 62 (4), 964-980.
- Budak, S. (2000), *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim Sanat Yayınları, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. (2005), *Veri Analizi El Kitabı*, (5. Baskı) Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Büyükşahin, A.; Hovardahoğlu, S. (2004), “Çiftlerin Aşka İlişkin Tutumlarının Lee’nin Çok Boyutlu Aşk Biçimleri Kapsamında İncelenmesi” *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (54), 59-72.
- Campo, A T. ve Rohner, R P. (1992), “Relationships Between Perceived Parental Acceptance-Rejection”, Psychological Adjustment and Substance Abuse Among Young Adults, *Child Abuse and Neglect*, 16, 429-440.
- Candan, G. (2006), “ 8-11 Yaşındaki Parçalanmış v Tam Aile Çocuklarının Anne-Babalarının Kabul ve Reddetme Davranışlarını Algılayışı”, *Yüksek Lisans Tezi*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji, İnsan Bilimleri ve Felsefe Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Canel, A. N. (2007), “Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir grup Çalışmasının Sınanması”, *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışma AnaBilim Dalı Eğitim Bilimleri, İstanbul.
- Cenkseven, F. (2000), “Kekeme ve Kekeme Olmayan Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Reddedici Algılama Düzeylerinin Öz-Kavramlarına Etkisinin Karşılaştırılması”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri AnaBilim Dalı, Adana.

- Cihan-Güngör, H. (2007), “Evlilik Doyumunu Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme”
Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Ankara.
- Cummings, E.M., Zahn-Waxler, C. ve Radke-Yarrow, M. (1984), "Developmental Changes in Children's Reactions to Anger in the Home", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 14, 96-97.
- Corey, G. (2005), *Psikolojik Danışma Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları* (Tek. Ed. Ayhan Sağlam), Mentis Yayınları, Ankara.
- Curun, F. (2006), “Yüklemeler, İletişim Çatışmaları, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolü Yönelimi ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki”, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Cüceloğlu, D. (1993), *Yeniden İnsan İnsana*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (1997), *İyi Düşün Doğru Karar Ver* (16. Baskı), Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (1999), *İnsan ve Davranışı* (9. Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çağatay, E. (2003), “Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 6, 9, 12 Yaş Çocuklarına Verilen Fiziksel Cezanın Ana Baba Tutumlarını Algılamalarını ve Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyip Etkilemediğinin İncelenmesi” *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Çağdaş, A. (2003), *Anne Baba Çocuk İletişimi*, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.
- Çakıcı, S., (2006), “Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne-Çocuk İlişkilerinin ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi” *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Çelik, M. (1997), “Marital Satisfaction, Parental Agreement on Child Rearing and Parental Perception of Child’s Adjustment”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, M. (2006), “Evlilik Doyumu Ölçeği Geliştirme Çalışması”, *Doktora Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana.
- Çelikoğlu, C. (1997), “Boşanmanın Çocukların Benlik Saygısına Etkisi”, *Basılmamış Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Çimen, S. E. (2007), "Görücü Usulü ve Anlaşarak Evlenen Bireylerin Çeşitli Sosyal Psikolojik Faktörler Yönünden Karşılaştırılması", *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Davila, J., Karney, B. R., Hall T. W. ve Bradbury, T. N. (2003), "Depressive Symptoms and Marital Satisfaction: Within-Subject Associations and the Moderating Effects of Gender and Neuroticism" *Journal of Family Psychology*, 17 (4), 557-570.
- DeFrain, J., Cook, R. ve Gonzales-Kruege G. (2005), "Family Health and Dysfunction" *Family Therapy : Review Preparing for Comprehensive and Licensing Examinations*, (Ed: Coombs, Robert H.), Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ, USA., 8-12.
- Demir, A. ve Fışiloğlu, H. (1999), "Loneliness and Marital Adjustment of Turkish Couples" *Journal of Psychology*, 130 (2), 35-69.
- Demiriz, S. ve Öğretir, A. D., (2007) "Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (1), 105-122.
- Demirtaş, K. (2001), "Annelerin Değerlendirmesine Göre Çocukların Özbakım Becerileri ile Anne Tutumları Arasındaki İlişki" *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, S. (2006), *Ailenin Aynası Çocuk*, Selis Kitapları, İstanbul.
- Dönmez, A. (2000), "Bağlanma: Yakın İlişkilerle İlgili Araştırmalar İçin Bir Çerçeve", *Türk Psikoloji Bülteni*, 16-17, 29-50.
- Dönmezer, D. (1999), *Ailede İletişim ve Etkileşim* (2. Baskı), Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Emery, E. R., Tuer, M. (1993), "Parenting and The Marital Relationship", *Parenting : An Ecological Perspective* (Ed. Tom Luster, Lynn Okagaki), Lawrence Erlbaum Associates Publishers, New Jersey.
- Erdem, T. (1990), "The Validity and Reliability Study of Turkish Form of Parental Acceptance Rejection Questionnaire", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, İstanbul.

- Erel, O. ve Burman, B. (1995), "Interrelatedness of Marital Relations and Parent-Child Relations; A Meta Analytic Review" *Psychological Bulletin*, 118, 108-132.
- Eryavuz, A. (2006), "Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkileri Üzerindeki" *Doktora Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Erwin, P.(2000), *Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık* (Çev: O. Akınhay), Alfa Basım Dağıtım, İstanbul.
- Fergusson, D.M., Horwood, L.J. ve Lynskey, M.T. (1992), " Family Change, Parental Discord and Early Offending", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 33 (6), 1059-1075.
- Fışiloğlu, H. (1992), "Lisansüstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu", *Psikoloji Dergisi*, 7 (28), 16-23.
- Fidanoğlu, O. (2007), "Evlilik Uyumu ile Eşlerin Somatizasyon Düzeyleri Arasındaki İlişki ve Diğer Sosyodemografik Değişkenler Açısından Karşılaştırılması" *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Fincham, F.D. (1994), "Understanding the Association Between Marital Conflict and Child Adjustment: Overview", *Journal of Family Psychology*, 8 (2), 123-127.
- Fincham, F. D. ve Bradbury, T. N. (1988), "The Impact of Attribution in Marriage: Empirical and Conceptual Foundations" *British Journal of Clinical Psychology*, 27, 77-90.
- Fincham, F. D. ve Bradbury, T. N. (1989), *Cognition and Marital Dysfunction: The Role of Efficacy Expectations*, Presented at the 23rd Annual Convention of the Association for Advancement of Behavior Therapy, Washington, DC, <http://marriage.psych.ucla.edu/researchinstruments.asp>, 16 Şubat 2009 tarihinde ziyaret edildi.
- Fincham, F. D. ve Bradbury, T. N. (1990), "Psychology and the Study of Marriage" F.D.Fincham, T.N. Burry (Eds.), *The Psychology Of Marriage: Basic Issues and Applications*. New York: The Guilford Pres, 2-5.
- Fincham, F. ve Beach, S. (1999), "Conflict in Marriage, Implications for Working with Couples", *Annual Review of Psychology*, 50, 47-78.

- Fincham, F.D., Grych, J.H. ve Osborne, L.N. (1994), "Does Marital Conflict Cause Child Maladjustment? Directions and Challenges for Longitudinal Research", *Journal of Family Psychology*, 8 (2), 128-140.
- Fine, M.A. (1997), "Helping Children Cope With Marital Conflict, Divorce, and Remarriage" *Psychotherapy in Practice*, 3 (1), 55-67.
- Freud, S. (1979), *Introductory Lectures on Psychoanalysis*, London: Penguin Books.
- Fromm, E. (1995), *Sevme Sanatı* (Çev. Y. Salman), Payel Yayınevi (10. Baskı), İstanbul.
- Gander M. J. ve Gardiner, H. W. (2001), *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (4. Baskı), Çev. Bekir Coşkun, İmge Kitabevi, Ankara.
- Gençtan, E. (2000), *Psikanaliz ve Sonrası* (9. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Gençtan, E. (2004), *İnsan Olmak* (3.Baskı), Metis Yayınları, İstanbul.
- Glenn, N. (1990), "Quantitative Research on Marital Quality in the 1980's: A Critical View", *Journal of Marriage and the Family*, 60 (3), 569-576.
- Gökmen, A. (2001), "Evli Eşlerin Birbirlerine Yönelik Kontrolçülük ve Bağımlılık Algılarının Evlilik Doyumu Üzerindeki Etkisi" *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gündoğdu, F. B. (1995), "Otistik ve Normal Çocuğu Olan Anne-Babaların Evlilik Uyumlarını Algılamaları ve Bazı Değişkenler Bakımından Karşılaştırılması", *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.
- Güngörmüş-Özkardeş, O. (2004), "Evlilik ve Çocuk" (Ed. H. Yavuzer), *Evlilik Okulu*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Güven, N. (2005), "İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Evlilikte Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu ile İlişkisi", *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Graham, J.M. ve Coloney, C.W. (2006), "The Role of Marital Attributions in the Relationship Between Life Stressors and Marital Quality" *Personal Relationships*, Jun, 13 (2), 231-241.
- Grych, J. H. (1998), "Children's Appraisals of Interparental Conflict: Situational and Contextual Influences" *Journal of Family Psychology*, 12, 1-17.

- Grych, J.H. ve Fincham, F.D. (1990), "Marital Conflict and Children's Adjustment: A Cognitive-Contextual Framework", *Psychological Bulletin*, 108 (2), 267-290.
- Grych, J.H. ve Fincham, F.D. (1993), "Children's Appraisals of Marital Conflict: Initial Investigations of the Cognitive Contextual Framework" *Child Development*, 64, 215- 230.
- Grych, J.H., Seid, M. ve Fincham, F.D. (1992), "Assessing Marital Conflict From the Child's Perspective: The Children's Perception of Interparental Conflict Scale" *Child Development*, 63, 558-572.
- Grych, J.H., Harold, G.T. ve Miles, C.J. (2003), "A Prospective Investigation of Appraisals as Mediators of the Link Between Interparental Conflict and Child Adjustment", *Child Development*, 74 (4), 1176-1194.
- Gottman, J. M. (1994), *What Predict Divorce?: The Relationship Between Marital Process and Marital Outcomes*, Lawrence Erlbaum Associates Published.
- Gottman, J. M. ve Notarius, C.I. (2002), Marital Research in the 20th Century and a Research Agenda for the 21st Century, *Family Process*, 41 (2), 159-197.
- Gökdağ, D. (2002), *Aile Psikolojisi ve Eğitimi*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Önlisans Programı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 1377, Eskişehir.
- Güngörmüş-Özkardeş (2004), "Evlilik ve Çocuk" (Ed. H.Yavuzer), *Evlilik Okulu*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Haktanır G. ve Baran G. (1996), Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Anne Baba Tutumlarını Algılamalarının İncelenmesi, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5 (3), 134-141.
- Hamamcı, Z. ve Sevim, S.A. (2005), Türkiye'de Aile Rehberliği Çalışmaları, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (22), 77-87.
- Hammen C., Shih J. , Altman T., Brennan P. (2003), "Interpersonal Impairment and The Prediction of Depressive Symptoms in Adolescent Children of Depressed and Nondepressed Mothers", *Journal of the American Academy Child and Adolescent Psychiatry*, 42(5), 571-577.
- Harriman, L.C. (1986), "Marital Adjustment as Related to Personal and Marital Changes Accompanying Parenthood", *Family Relations*, 34, 233-239.

- Hasta, D. (1996), “Ev İŖi PaylaŖımı ve Ev İŖi PaylaŖımında Hakkaniyet Algısı ile Evlilik Doyumu İliŖkisi”, *YayınlanmamıŖ Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı, Ankara.
- Hatipoğlu, Z. (1993), “The Role of Certain Demographic Variables and Marital Conflict in Marital Satisfaction of Husbands and Wives” *Yüksek Lisans Tezi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Hortaçsu, N. (2007), “Family-Versus Couple-Initiated Marriages in Turkey: Similarities and Differences Over the Family Life Cycle” *Asian Journal of Social Psychology*, 10 (2), 103-116.
- Humphreys, T. (2003), *Aile: Terk Etmemiz Gereken Sevgili* (Çev. T. Anapa) (3. Baskı), Epsilon Yayınları, İstanbul.
- Hünler, O. S. (2002), “The Effects of Religiousness on Marital Satisfaction and the Mediator Role of Perceived Marital Problem Solving Abilities Between Religiousness and Marital Satisfaction”, *Yüksek Lisans Tezi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü, Ankara.
- Huston, T.L., Niehuis, S. ve Smith, S.E. (2001), "The Early Marital Roots of Conjugal Distress and Divorce", *Current Directions in Psychological Science*, 10 (4), 116-119.
- Hymel, S. (1986), “Interpretations of Peer Behavior: Affective Bias in Childhood and Adolescence” *Child Development*, Blackwell Publishing, 57, 431-445.
- IŖilođlu, B. (2006), “Anksiyete ve Depresyon Tanısı ile İzlenen Evli Kadınlarda Aile İçi Ŗiddetin Sosyodemografik Faktörler, Çift Uyumu ve Hastalıkla İliŖkisi” *Uzmanlık Tezi*, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve AraŖtırma Hastanesi 12. Psikiyatri Birimi, İstanbul.
- İlden Koçkar, Z. A. (2006), “Parental Acceptance-Rejection, Self-Esteem and Psychological Adjustment Children With Learning Disabilities as Compared to Children With Insulin Dependent Diabetes Mellitus” *Doktora Tezi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü, Ankara.

- İlkketenci R. (2004), "Evli Bireylerin Problem Çözme Becerileri ve Evlilik Uyumları Arasındaki İlişki", *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.
- İmamoğlu, O. (1994), "*Değişim Sürecinde Aile; Evlilik İlişkileri Bireysel Gelişim ve Demokratik Değerler*", T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- İmamoğlu, E. O. ve Yasak- Gültekin Y. (1993), "Önerilen Dengelenmiş Toplumsal Birey Modeli Işığında Üniversite Gençliğinin Sorunları: 1982-1992 Döneminde Yayınlanan Araştırmalara İlişkin Bir Değerlendirme, Yorum ve Öneriler" *Türk Psikoloji Dergisi*, 8 (30), 27-41.
- İmamoğlu, E. O. ve Yasak, Y. (1997), "Dimensions of Marital Relationship as Perceived by Turkish Husbands and Wives" *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 123 (2), 211-232.
- Jouriles E. N., Bourg W. J. ve Farris A. M. (1991), " Marital Adjustment and Child Conduct Problems: A Comparison of the Correlation Across Subsamples", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59 (2), 354-357.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999), *Yeni İnsan ve İnsanlar* (10.Basım), Evrim Yayınevi, İstanbul.
- Karasar, N. (2002), *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (11. Baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kastro, R. M. (1998), "Evlilik İçi Uyum ve Depresyon: Evlilik İlişkisinin Niteliği ve Eşlerde Semptom Oluşumu Hakkında Bir Çalışma", *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, İ. (2003), "Evlilik Uyumu ile Çocuklardaki Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Rolü", *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kayahan, A. (2002), "Annelerin Bağlanma Stilleri ve Çocukların Algıladıkları Kabul ve Reddin Çocuk Ruh Sağlığı ile İlişkileri", *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Katz, L. F. ve Gottman, J. M. (1994), "*Patterns of Marital Interaction and Children's Emotional Development*", Exploring Family Relationships With Other Social Contexts (Ed. Ross D. Parke, Sheppard G. Kellam), Lawrence Erlbaum Associates Publishers, New Jersey.
- Kessler, H. (2006), *Evlilik Terapisi* (Genel Editör I. Yalom), Prestij Yayınları.

- Ketsetzis, M., Ryan, B.A. ve Adams, G.R. (1998), "Family Processes, Parentchild Interactions, and Child Characteristics Influencing School-Based Social Adjustment", *Journal of Marriage and the Family*, 60, 374-387.
- Kılıçarslan, A. (2001), "Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerindeki Etkisi" *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kızıldağ (2003), "Evlilik Çatışması ile Çocuklardaki Davranıl Problemleri Arasındaki İlişkinin Bilişsel-Bağlamsal Çerçeve Açısından İncelenmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kiecolt-Glaser, J.K. ve Newton, T.L. (2001), "Marriage and Healt: His and Hers." *Psychological Bulletin*, 7 (4), 472-503.
- Koydemir, S., Selşik, Z.E.S. ve Tezer, E. (2005), Evlilik Uyumu ve Mükemmeliyetçi Boyutları Arasındaki İlişki, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (23), 65-75.
- Khaleque, A. ve Rohner, P.R. (2001), *Reliability of the Perceived Parental Control Scale: A Meta-Analysis Across Ethnic Groups*, Center of Parental Acceptance and Rejection, School of Family Studies, University of Connecticut.
- Khaleque, A. ve Rohner, P.R. (2002), "Perceived Parental Acceptance-Rejection and Psychological Adjustment: A Meta-Analysis of Cross Cultural and Intracultural Studies", *Journal of Marriage and the Family*, 64, 54-64.
- Khaleque, A. ve Rohner, P.R. (2002a), "Reliability of Measures Assessing the Pancultural Association Between Perceived Parental Acceptance-Rejection and Psychological Adjustment." *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33 (1), 86-98.
- Kim, S. L ve Rohner, P.R. (2003), "Perceived Parental Acceptance and Emotional Emphaty Among Universty Students in Korea", *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34 (6), 723-735.
- Kline, M. ve Johnson, J.R. (1991), "The Long Shadow Of Marital Conflict: A Model Of Children's Post-divorced Adjustment", *Journal of Marriage and Family*, 53, 267-278.

- Kocedere, M. (1995), “İyi ve Kötü Evliliklerin Özelliklerini Betimlemeye Yönelik Betimsel Bir Çalışma”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kuidaki, Ç. (2002), “Cinsel Doyum ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Kuzgun, Y. (1987), Sosyo Ekonomik Düzey ve Psikolojik İhtiyaçlar, *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20 (1-2), Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Lamke, L.K., Sollie, D.L., Durbin, G. ve Fitzpatrick, J.A. (1994), “Masculinity, Femininity and Relationship Satisfaction: the Mediating Role of Interpersonal Competence”, *Journal of Social and Personal Relationships*, 11, 535-554.
- Lawrence, A. (1999), “The Nature and Predictors of the Trajectory of Change in Marital Quality for Husbands and Wives Over the First 10 Years of Marriage”, *Developmental Psychology*, 35 (5), 1283-1296.
- Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983), "Socialization in the Context of the Family: Parent Child Interaction" P. H. Mussen (Ed.) *Handbook of Child Psychology*, Vol. 4, 4th.ed. New York,1-101
- Malkoç, B. (2001), “The Relationship Between Communication Patterns and Marital Adjustment”, *Yüksek Lisans Tezi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü, Ankara.
- Martinez, B. (2001), *Okulda Başarısız Çocuğun Eğitimi*, Gendaş Kültür Yayınları, İstanbul.
- Meyers S.A. ve Landsberger, S.A. (2002), “Direct and Indirect Pathways Between Adult Attachment Style and Marital Satisfaction” *Personal Relationships*, 9 (2), 159-172.
- Mızrakçı, Ş. (1994), “Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları” *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Morgan, C. T. (1998), *Psikolojiye Giriş* (Çev. Ed. S. Karakaş), Hacettepe Yayınları, Ankara.

- Möller A.T. ve Zyl P.D.V. (2006), "Relationship Beliefs, Interpersonal Perception and Marital Adjustment", *Journal of Clinical Psychology*, 47 (1), 28-33.
- Nazlı, S. (2003), *Aile Danışmanlığı*, (2.Baskı) Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Obrein, M., Bahadur, M.A., Gee, C., Balto K. ve Erber S. (1997), "Child Exposure to Marital Conflict and Child Coping Responses as Predictors of Child Adjustment", *Cognitive Therapy and Research*, 21 (1), 39-59.
- Oktay, A. (2002), *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*, (3. Baskı) Epsilon Yayınları, İstanbul.
- Ömeroğlu, F. (1996), "Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları", *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öner; N. (1997), *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler* (3. Baskı), Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Öngider, N. (2006), "Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul Veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumu Üzerindeki Etkileri", *Doktora Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Öz, İ. (2003), *Çocuk ve Kişilik* (4. Baskı), Kök Yayıncılık, Ankara.
- Öz, İ. P. (1999), "The Relationship Between Children's Adjustment Problems and Their Perceptions of Marital Conflict", *Yüksek Lisans Tezi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü, Ankara.
- Özbeklik, S. (2006), "Women's Marital Quality and Mothering Quality: Determinants and Interrelations", *Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.
- Özcan, H. (1996), "İlkokul Öğrencilerinin Özgüvenleri, Akademik Başarıları ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özel, S. (1999), "Çocuk ve Gençlerin Anneleri ile Olan İlişkilerinin Karşılıklı Olarak Algılanışının İncelenmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Özenç, E. (2002), "The Role of Attachment Styles in Partner Pairing and Satisfaction Within Marriage in Critical and Non-Critical Stages" *Yüksek Lisans Tezi*,

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü, Ankara.

- Özgüven, İ. E. (2000), *Evlilik ve Aile Terapisi*, PDREM Yayınları, Ankara.
- Özüğurlu, K. (2004), “Karı-Koca İlişkilerinden Doğan Sorunlar”, (Ed. H. Yavuzer) *Ana-Baba Okulu* (11. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Öztürk, O. (2001), *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları* (8. Baskı), Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul.
- Paley, B., Conger, R. D. ve Harold, G. T. (2000), Parent’s Affect Adolescent Cognitive Representations and Adolescent Social Development” *Journal of Marriage and Family*, 62, 761-776.
- Peksaygılı, M. (2005), “Annelerin ve Çocukların Eşler Arasındaki Çatışmayı Algılamaları İle Çocukların Uyum Davranışları Arasındaki İlişkiler”, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Gelişim Psikolojisi Bilim Dalı, Ankara.
- Pektaş, İ. ve Özgür, G. (2005), İlköğretim Öğrencilerinin Anneleri ile İlişkilerini Algılayışları ve Bu İlişkiyi Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 21 (2), 13-27.
- Pletchaty, M., Couturier, S., Cote, M. ve Roy, M. A. (1996), “Dimensional Analysis of Past and Present Satisfaction in Relation to Present Marital Satisfaction”, *Psychological Reports*, 78 (2), 657-658.
- Polat, A. S. (1988), “Parental Acceptance-Rejection”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Polat, D. (2006), “Evlü Bireylerin Evlilik Uyumları, Aldatma Eğilimleri ve Çatışma Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Profeta, Y. (2002), “Çocuğun Davranış Problemleriyle Ebeveyn Çatışmasını Algılayışı Arasındaki İlişki” *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Richardson, S. ve McCabe, M. (2001), “Parental Divorce During Adolescence and Adjustment in Early Adulthood,” *Journal of Adolescence*, 36 (443), 467-489.
- Roberts, T. (1994), *A System Perspective Of Parenting: The Individual, The Family and the Social Network*, California: Brooks/Cole Publishing Company.

- Rogers, S. J. ve Deboer, D. D. (2001), "Changes in Wives' Income: Effect on Marital Happiness, Psychological Well-Being, and the Risk of Divorce", *Journal of Marriage and Family*, 63, 458-472.
- Rohner, R.P. (1999), "Acceptance and Rejection" (Eds. D. Levinson, J. Ponzetti & P. Jorgensen), Encyclopedia of Human Emotions, Macmillan Publishing, New York.
- Rohner, R.P. (2001), "Reliability and Validity of the Intimate Partner Acceptance-Rejection Questionnaire", Manuscript in Preparation, Rohner Center for the Study of Parental Acceptance and Rejection, School of Family Studies, University of Connecticut.
- Rohner, R. P. (2004), "The Parental "Acceptance-Rejection Syndrome": Universal Correlates of Perceived Rejection" *American Psychologist*, 59 (8), 830-840.
- Rohner R.P. (2005), "Glossary of Significant Concepts in Parental Acceptance-Rejection Theory", www.cspar.uconn.edu, 1 Mart 2009 tarihinde ziyaret edildi.
- Rohner R.P. ve Britner, P.A. (2002), Worldwide Mental Health Correlates of Parental Acceptance-Rejection: Review of Cross-Cultural and Intracultural Evidence, *Cross-Cultural Research*, 36 (1), 16-47.
- Rohner, R.P. ve Brothers, S.A. (1999), Perceived Parental Rejection, Psychological Maladjustment, and Borderline Personality Disorder, *Journal of Emotional Abuse*, 1 (4), 81-95.
- Rohner R.P., Khaleque, A.ve Cournoyer, D.E. (2007), "Introduction to Parental Acceptance-Rejection Theory, Methods Evidence and Implications", www.cspar.uconn.edu, 1 Mart 2009 tarihinde ziyaret edildi.
- Rohner, R.P. ve Rohner E.C. (1981), "Parental Acceptance-Rejection and Parental Control: Cross-Cultural Codes", *Ethnology*, 20 (3), 245-260.
- Sabatelli, R.M. (1988), "Measurement Issues in Marital Research: A Review and Critique of Contemporary Survey Instruments", *Journal of Marriage and the Family*, 50, 891-915.
- Satir, V. (2001), *İnsan Yaratmak* (Çev. S. Yeniçeri), Beyaz Yayınları, İstanbul.
- Senemoğlu, N. (2000), *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*, Gazi Kitabevi, Ankara.

- Sertalin, Ç. (2003), “Ebeveyn Tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları ile İlişkisi”, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Sezer, Ö. (2005), “Kadınların Uyum Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 3 (23), 87-101.
- Spanier, G. (1976), “Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing the Quality of Marriage and Similar Dyads”, *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15-28.
- Şanlı, D. (2007), “Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Şendil, G. (1999), “Çocukların Anne Babanın Evlilik Çatışmasını Algılayışı”, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Şendil, G. ve Kızıldağ, Ö. (2003), “Çocuk ve Ergenlerde Ebeveyn Evlilik Çatışması Algısı”, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 10 (2), 58-66.
- Şendil, G. ve Kızıldağ, Ö. (2005), *Evlilik Çatışması ve Çocuk*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Şener, Ş. ve Karacan, E. (1999), “Anne-Bebek-Çocuk Etkileşiminde Olumlu ve Olumsuz Özellikler”, (Ed. A. Ekşi) *Ben Hasta Değilim*, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul.
- Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2008), “Bazı Sosyo-Ekonomik ve Demografik Değişkenler ile İletişimin Eşler Arası Uyuma Etkisinin Araştırılması”, *T.C. Bakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4 (13), 1-7.
- Şirvanlı-Özen, D. (1998), “Eşler Arasındaki Boşanmanın Farklı Yaş ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve Uyum Problemleri ile Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü,” *Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Terry, J. ve Kottman, M. (1995), *Working With Families Guidance and Counseling in the Elementary and Middle Schools*, Brow & Benchmark Publishers, 254-281.

- Tezel-Şahin, F. ve Özyürek, A. (2008), “5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (3), 395-414.
- Tezer, E. (1994), “Evlü Eşler Arasındaki Çatışmalar İle Çeşitli Demografik Değişkenlerin Evlilik Doyumuna Etkisi: Kadın Eşin Bir İşte Çalıştığı ve Çalışmadığı Eşler Üzerinde Bir Araştırma”, *3P-Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 2 (3), 209-216.
- Tezer, E. (1996), “Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği”, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (7), 1-7.
- Toran, M. (2005), “Farklı Sosyo-Kültürel Düzeylere Sahip Annelerin Çocuklarını Kabullenme ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.
- Turan, N. (1999), *Sosyal Kişisel Çalışma: Birey ve Aile İçin Sosyal Hizmet*, Aydınlar Matbaası, Ankara.
- Torun, C. (2005), “Relationship Maintenance Strategies and Marital Satisfaction Among Turkish Couples”, *Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tutarel-Kışlak, S. (1995), “Cinsiyet, Evlilik Uyumu, Depresyon ile Nedensel ve Sorumluluk Yüklemeleri Arası İlişkiler Üzerine Bir Çalışma”, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tutarel-Kışlak, S. (1997), “Evlilik Uyumu İle Nedensellik ve Sorumluluk Yüklemeleri Arasındaki İlişkiler”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 12 (40), 55-64.
- Tutarel-Kışlak, S. (1999), “Evlilikte Uyum Ölçeği'nin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması”, *3P Dergisi*, 7 (1), 50-56.
- Tutarel-Kışlak, Ş., Çabukça, F. (2002), “Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi”, *Aile ve Toplum Dergisi*, 2 (5), www.aile.gov.tr/raporlar/Aile%20ve%20toplum5.pdf, 7 Aralık 2008 tarihinde ziyaret edildi.
- Tuzcuoğlu, N. (1998), *Anne-Baba Davranışları ve Çocukla Sağlıklı İletişim*, Anne-Baba ve Çocuk Rehberi, Beyaz GemiYayımları, İstanbul.
- Uluğtekin, S. (1984), “Çocuk Yetiştirme Yöntemleri Açısından Ana-Baba Çocuk İlişkileri, Ana baba Davranışlarıyla Çocuğun Saldırganlığı Arasındaki İlişkiler”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 47-61.

- Vandewater, E.A. ve Lansford, J.E. (1998), "Influences of Family Structure and Parental Conflict on Children's Well-Being", *Family Relations*, 47, 323-330.
- Varan, A. (2005), "Relation Between Perceived Parental Acceptance and Intimate Partner Acceptance in Turkey: Does History Repeat Itself?", *Ethos*, 33 (3), 414-426.
- Whaley, S.E., Pinto, A. ve Sigman, M. ve ark. (1999), "Characterizing Interactions Between Anxious Mothers and Their Children", *J Consult Clin Psychol*, 67, 826-836.
- White, L. Ve Edwards, J. N. (1990), "Emptying the Nest and Parental Well-Being: An Analysis of National Panel Data", *American Sociological Review*, 55, 235-242.
- Whisman M. A, Uebelacker Brown L. A. ve Weinstock L.M. (2004), "Psychopathology and Marital Satisfaction: The Importance of Evaluating Both Partners", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72 (5), 830–838.
- Wolff, S. (2002), *Problem Çocuklar (Stres Altındaki Çocukları Tedavi Etme Yöntemleri)* (Çev. A. Oral-S. Kara), Say Yayınları, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1994), *Ana-Baba ve Çocuk* (7. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1998), *Çocuk ve Suç* (9. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2004), *Ana-Baba Okulu* (11. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2007), *Çocuk Psikolojisi* (30. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yener, N. (2005), "Çocukların Algıladıkları Ebeveyn Kabul veya Reddinin Okul Başarısı ve Okul Uyumu ile ilişkisi", *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Yetim, Ü. (2001), *Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Yıldırım, İ. (1992), "Evli Bireylerin Uyum Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler", *Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, İ. (1993), "Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Evli Bireylerin Uyum Düzeyleri", *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1 (4), 23-28.
- Yıldırım, İ. (2004), "Eş Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi", *Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 3 (22), 19-26.
- Yılmaz A. (2000), "Eşler Arasındaki Uyum ve Çocuğun Algıladığı Anne Baba Tutumu İle Çocukların, Ergenlerin ve Gençlerin Akademik Başarıları ve Benlik

Algıları Arasındaki İlişki”, *Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz A. (2001), “Eşler Arasındaki Uyum: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1 (4), www.aile.gov.tr/raporlar/Aile%20ve%20toplum4.pdf, 12 Aralık 2008 tarihinde ziyaret edildi.

Yörükoğlu, A. (2004), *Çocuk Ruh Sağlığı* (27. Baskı), Özgür Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı : Fatoş YAŞAR DİLMAÇ
Doğum Yeri, Yılı : Bodrum/Muğla, 1982
Medeni Durumu : Evli
İş Adresi : TÖBANK İlköğretim Okulu Yüreğir/Adana
E-mail Adresi : fatos_2203@mynet.com

ÖĞRENİM DURUMU

(2004-2009) : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana
(2000-2004) : Lisans, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Adana
(1996-2000) : Lise, Milas Anadolu Lisesi, Muğla
(1993-1995) : Ortaokul, Milas Anadolu Lisesi, Muğla
(1988-1993) : İlkokul, Bodrum Turgutreis İlkokulu, Muğla

İŞ DURUMU

(2002-) : TÖBANK İlköğretim Okulu, Adana
(2000-2002) : Tufanbeyli İlköğretim Okulu, Adana